

1980

RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS-SEPTEMBER

Nr. 7

KARYS

KARYS

1980
Nr. 7 (1564)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS
Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMties TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Sulpt. Vytautas Kašuba — DLK Algirdas (švino reljefas)	viršelis
Dr. V. Gidžiūnas, O.F.M. — Algirdo ryšiai su Rytų ir Vakarų Bažnyčiomis	289
P. Janušonis — Lietuviai tremtiniai Sibire	293
B. Balčiūnas — Trečias Pasaulinis karas (pabaiga)	297
A. Tyruolis — Žemaičių taika su Livonijos ordinu	302
P. M. — 1940 metų Birželis	304
J. Gediminėnas — Skirtingos nuomonės	311
TREMties TRIMITAS	313
Kun. A. Babonas — Vienybėje — Galybė	313
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	314
B. Gražulis — Joninės Pilėnuose	317
Šaulių kronika	318
KARINĖS ŽINIOS	325
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	327
KRONIKA	328

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road, Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$12.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$12.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1564)

RUGPIŪTIS — RUGSĖJIS — SEPTEMBER

1980

ALGIRDO RYŠIAI SU RYTŲ IR VAKARŲ BAŽNYČIOMIS

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

Krikščioniški kaimyniniai kraštai darė įtakos pagoniškai Lietuvai. Jau nuo Mindaugo laikų į Lietuvą veržėsi Rytų ir Vakarų kultūra. Gediminas, kviesdamas dvasininkus, pirklus ir įvairių rūšių amatininkus ir suteikdamas jiems pilną asmeninę ir religinę laisvę, Vakarų kultūrai plačiai atidarė duris į Lietuvą. Jo sūnus Algirdas, perversmo keliu įkopęs į Lietuvos didžiojo kunigaikščio sostą, per artimus santykius su rusais ir rusės žmonas sudarė palankias sąlygas Lietuvoje rytietiškai kultūrai skleisti. Be to, reikia pastebėti, kad vakarietiškoji kultūra į Lietuvą veržėsi jėga, o rytietiškoji buvo sustingusi ir neveikli. Taigi, Algirdo laikais (1345-1377) labai aštria forma iškilo krikščionybės įvedimo klausimas. Reikėjo apsispręsti už Rytų ar Vakarų krikščionybę. Tai tema, kurią čia bandysime nagrinėti.

1. ALGIRDO RYŠIAI SU RYTŲ BAŽNYČIA

Algirdas dar prieš vedybas su Vitebsko kunigaikštyte buvo šiek tiek susipažinęs su rusų stačiatikių tikėjimu, nes jie dažnai įvairiais reikalais lankydavosi Vilniuje, jo tėvo Gedimino dvare. Iš popiežiaus legatų, atvykusių į Rygą, pasiųstų pas Gediminą pasiuntinių pranešimo sužinoje, kad viena iš priežasčių, dėl kurių Gediminas atsisakė priimti krikštą, buvęs stiprus rusų stačiatikių pasipriešinimas ir grasinimas. Pats Gediminas jau buvo susipažinęs su savo pavaldinių rusų tikėjimu, nes apie jį užsimena ir minėtiems pasiuntiniams. Gedimino laikais galėjo būti bent mažytė stačiatikių kolonija Vilniuje, kuri, naudodamasi Gedimino tolerancija, galėjo turėti savo cerkvę ir popą, dėl to Gedimino vaikais, kurie buvo ruošiami rusų kraštus valdyti,

turėjo šį tą apie stačiatikių tikėjimą žinoti.

Tiesioginiai Algirdo ryšiai su stačiatikiais prasidėjo, kai jis 1318 m. vedė Vitebsko kunigaikštytę ir po uošvio mirties 1320 m. tapo pilnateisis Vitebsko kunigaikštis. Remdamiesi šiuo faktu praeitojo amžiaus galo caristinės Rusijos istorikai, pavergtų tautų rusifikacijos šalininkai, teigė, kad Algirdas, vesdamas Vitebsko kunigaikščio Jaroslavo dukterį Mariją, priėmė stačiatikių krikštą, krikšto metu gavo Aleksandro vardą, Lietuvoje platino stačiatikybę ir rūpinosi stačiatikių hierarchijos sutvarkymu. Negana to, jis prieš mirtį antrosios žmonos Julijonos dvasios tėvo Dovydo, Pečioros vienuolyno arkimandrito, buvo priimtas į vienuolyną, apvilktas vienuoliniu drabužiu, gavo Aleksiejaus vardą ir miręs buvęs palaidotas stačiatikių cerkvėje, o Lietuvą palikęs pilname surusėjimo kelyje.

Dabar reikia panagrinėti kuo šie istorikai grindžia savo teigimus. Atydžiai peržiūrėjus visus prieinamus rusiškus stačiatikių metraščius ir jų fragmentus, kurie liečia Algirdą, patiriame, kad tik keli jų užsimena apie Algirdo krikštą. Tačiau ir jie nėra pilnai patikimi, nes juose pripinta daug netiesos, sumaišyti asmenų vardai, įvykiai ir datos. Tai patiriame palyginę juos su kitais autentiškais metraščiais ir oficialiais dokumentais.

Pirmiausia joks rusų metraštis nežino Algirdo uošvio, Vitebsko kunigaikščio, vardo. Jį mini tik Lietuvos metraščio — *Bychovco kronikos* priedas, pridėtas T. Narbuto, kur jis vadinamas Jaroslavu Wasilevičium. Pirmosios Algirdo žmonos vardas taip pat painiojamas. *Bychovco kronika* klaidingai ją vadina Julijona, nes Julijona Tverietė buvo antroji Algirdo žmona, kurią jis vedė 1349 ar

1350 m. ir kuri, likusi našle, mirė 1392 m. Kiti metraščiai pirmąją Algirdo žmoną dar vadina Ona.

Apie Algirdo krikštą ir stačiatikių tikėjimo priėmimą, vedant Vitebsko kunigaikštę, užsime- na tik abejotinos vertės šaltiniai: *Gustino metraštis ir Buchovco kronika*. Šioje paskutinėje apie Algirdo krikštą ir jo laikymąsi stačiatikių tikėjimo atžvilgiu taip rašoma: “Kunigaikštis Algirdas, vedęs Vitebsko kunigaikštę Julijoną (turi būti Mariją), dėl jos priėmė krikštą ir rusų tikėjimą, o visi lietuvių didikai pasiliko pagonys. Didysis kunigaikštis jų varu ir nevertė į savo tikėjimą, o Romos tikėjimo Lietuvoje nebuvo, vien rusų”. Įsigilinus į šiuos *Bychovco kronikos* žodžius išeity, kad čia kalbama apie antrąsias Algirdo vedybas, kai Lietuvos didysis kunigaikštis Algirdas vedė Julijoną Tverietę, nes vesdamas Vitebsko kunigaikštę, jis didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu dar nebuvo, dėl to jis negalėjo versti ir Lietuvos didikų priimti stačiatikių tikėjimą. Tačiau taip nėra, nes kitoje vietoje rašoma, kad didžiajai kunigaikštienei Onai mirus, Algirdas vedė Tverės kunigaikštę Julijoną. Šis asmenų ir įvykių sumaišymas ir Algirdo krikštą daro abejotinu.

Tą pačią žinią, turbūt, iš *Bychovco kronikos* paimtą, tik kitaip suredaguotą, duoda ir M. Strykowski. Jis rašo, kad Algirdas, dar tėvui Gediminui gyvam esant, pasikrikštijo, žmonos Julijonos priverstas, per kurią gavo Vitebsko kunigaikštystę. Kitoje vietoje rašo, kad jai mirus, Algirdas vedęs Mariją Tverietę Jogailos motiną. Taip pat ir A. Vijukas-Kojalavičius rašo, kad Algirdas, norėdamas įtikti žmonai Marijai, Vitebsko kunigaikštystės paveldėtojai, leidosi save pakrikštyti.

Nikonovskio metraštis apie savo krikštą leidžia kalbėti pačiam Algirdui. Kai Algirdas 1342 m. apgynė pskoviečius nuo Livonijos ordino kalavijuočių, tai jie prašė, kad jis apsikrikštytų ir būtų jų kunigaikščiu, bet Algirdas jiems atsakęs: “Jau esu krikštytas ir esu krikščionis, iš naujo krikštytis ir būti jūsų kunigaikščiu nenoriu”. Visa tai parodytų, kad stačiatikiai pskoviečiai, nors ir kvietė Algirdą tapti Pskovo kunigaikščiu, reikalavo, kad jis apsikrikštytų. To paties iš jo turėjo reikalauti ir Vitebsko kunigaikštis, būsimoji žmona, vitebskiečiai ir ypač dvasininkai, kai jis žadėjo vesti jų kunigaikštę ir tapti stačiatikių valdovu. Į visa tai atsižvelgęs, rodos, vienintelis iš lietuvių istorikų, K. Avižonis mano, kad Algirdas, vesdamas Vitebsko kunigaikštę, priėmęs stačiatikių krikštą.

Painus ir Algirdo krikšto vardas, nes vieni

autoriai sako, kad jis buvo pakrikštytas Andriejum, kiti, kad Aleksandru. Jaunas lietuvis istorikas dr. Romas J. Misiūnas, nagrinėdamas Algirdo tikėjimą, taip rašo: “Narbutas, rinkdamas medžiagą savo istorijai, matė XV amžiaus evangeliją Vilniuje su užrašu: — Didysis Lietuvos Valdovas Andriej Gediminovič, šventoje vienuolystėje, miręs prisiminime šventųjų kankinių Plato ir Roman, t.y. 18 lapkričio”.

Toliau tas pats R.J. Misiūnas rašo: “Narbutas taip pat mini, suradęs dominikonų vienuolyne Trakuose to vienuolyno turto sąrašą, kuriame taip apie vieną varpą rašoma: — Šis varpas padovanotas kunigaikščio Oginskio, savyje turi kitą išlietą perskeltą varpą, svėrusį 645 svarus, kuris turėjo tokį įrašą: — “Dievo vergas Jakov Andriejevič su savo motina Julijona Aleksandrova . . . Didysis Lietuvos Valdovas davė šį varpą nuliėti šv. Praskevos . . . bažnyčiai”. Po šių žodžių data 6887, — metais, kuriais Jogaila tapo didžiuoju valdovu”. Šis įrašas, pasak Briancevo, kurį cituoja R.J. Misiūnas, “parodo ne tik, kad Algirdas buvo krikštytas pravoslavų, bet ir tai, kad jis turėjo krikščionišką vardą”.

Keista, kad rusų metraščių nuotrupos Algirdą antrą kartą krikštija antrosios žmonos rūpesčiu ir duoda jam Aleksandro vardą, matyt, ir jie abejojo Algirdo krikštu pirmųjų vedybų metu. Pasak Briancevo neišleistoje *Karamzino kronikoje* rašoma: “Kunigaikštienė Julijona, matydama savo vyro Algirdo paskutinį alsavimą, rūpinosi jo išganymu ir sušaukė savo sūnus ir savo dvasinį tėvą Dovydą, Pečioros vienuolyno arkimandritą ir prikaltė savo vyrą, ir su Dievo pagalba jį pakrikštijo ir šventu vienuoliu jį padarė ir po kelių dienų jam mirus, paguldė jo kūną Mergelės (Palaiminimo) cerkvėje, kur jis ir dabar tebėra”.

Caristinės Rusijos istorikas P.N. Batiuškovas tvirtina, kad Algirdas ne tik priėmė stačiatikių krikštą, statė jiems cerkves, bet ir norėdamas Didžiojoje Lietuvos kunigaikštystėje įvesti stačiatikybę rūpinosi įkurti atskirą stačiatikių metropoliją. Tiesa ir Strykowski savo *Kronikoje* rašo, kad Algirdas Vitebske pastatė dvi cerkves, vieną žemutinėje pilyje, o antrą lauke prie pilies perkaso. Jis net sako: “Pats savo akimis mačiau pilies cerkvės altoriuje Algirdo ir jo žmonos paveikslus su ilgais graikiškais drabužiais”. Žinių apie dviejų cerkvių pastatymą kartoja ir A. Vijukas-Kojalavičius.

Tapęs didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu (1345-1377) ir iš Vitebsko į Vilnių persikėlęs, Algirdas savo žmonoms leido turėti stačiatikių šventi-

Vienas iš seniausių Vilniaus paveikslų, tapytas XVIII a.; dalininkas nežinomas

kus ir statyti cerkves. Iš tikro yra žinių, kad kelios rusų cerkvės buvo pastatytos Vilniuje.

Nežiūrint palankių sąlygų, stačiatikių tikėjimas Lietuvoje nebuvo plačiau paplitęs tarp pačių lietuvių. Labai yra abejotinas P.D. Briancevo teigimas, kad 1393 m. Vilniuje lankęsis popiežiaus nuncijus Mesinos vyskupas ir savo pranešime rašęs, kad Vilniuje esą daug rusų cerkvių ir jose meldžiasi daug lietuvių pagal rytų apeigas, nes tokio nuncijaus tuolaikiniai šaltiniai nežino. Ši žinia yra iš žymiai vėlesnių laikų, dėl to Briancevas nenurodo šaltinio.

Nieko bendro su etnografinės Lietuvos lietuviams neturi ir metropolito Kiprijono pranešimas Sergijui Radonežui Zagorsko vienuolyno įkūrėjui, kuriame jis rašo, kad jis, būdamas Kijevo vyskupas, daug lietuvių patraukęs į stačiatikius, daug cerkvių pastatęs ir Naugarduką į stačiatikybę sugrąžinęs, nes jis visa tai darė rusiškose Lietuvos didžiosios kunigaikštystės srityse.

Teisingai S. Sužiedėlis sako, kad Vilnius Algirdo laikais dar nebuvo surusėjęs, kaip teigia rusai istorikai. Rusai gyveno tik vienoje miesto dalyje, sudarydami tik mažą koloniją. Jie mažai darė įtakos ne tik lietuviams, bet ir paties Algirdo vaikams, gimusiems Vilniuje iš motinos rusės Julijonos Tverietės.

Rurikiečių dinastijos vidaus kovų metu į mažas kunigaikštijas suskilusi Rusia, buvo nuolat užpuldinėjama totorių, kurie ne tik apiplėšdavo kraštą, bet ir uždėdavo sunkias nepakeliamas duokles. Tada pietinės Rusios gyventojai stačiatikiai noriai pasiduodavo lietuvių pagonių valdžion, nes juos išvaduodavo iš totorių jungo, palikdami senąją tvarką. Daugelį kitų Rusios žemių Algirdas prie Lietuvos prijungė savo sūnų ir dukterų vedybomis ir toliau savo įtakos sferą plėtė gudria politika, derybomis ir sutartimis. Anot H. Paškevičiaus Algirdo tolerancija buvo svarbiausias veiksnys, kuris Lietuvos didžiosios kunigaikštystėn naujai įjungtų kraštų gyventojus stačiatikius su pagonimis lietuviams rišo glaudžiais nuoširdumo ir savitarpės pagalbos ryšiais. Tai jie darė dėl to, nes suprato, kad Algirdas juos gina nuo totorių, Vokiečių ir Livonijos ordinų kėslų.

Padėtis keitėsi, kai sustiprėjusi Maskva savo valdžion pradėjo jungti Rusios žemes, o Algirdas pasakė, kad visa Rusia turi priklausyti lietuviams. Kilo neišvengiama kova dėl Rusios žemių ir įtakos dar nepriklausomose kunigaikštystėse. Maskvos padėtis buvo tuo geresnė, kad visos Rusios gyventojus jungė tas pat tikėjimas. Prie to prisidėjo ir tai, kad po 1299 m. totorių apiplėšimo, Kijevo metropolitas 1300 m. persikėlė į šiaurinės Rusios Vladimira, Maskvos teri-

torijoje, kurio dvasinei valdžiai priklausė ir Lietuvos didžiosios kunigaikštystės stačiatikiai. Gediminas trumpam laikui buvo gavęs atskirą Lietuvos stačiatikiams metropolitą su rezidencija Naugarduke, bet jam mirus, naujas metropolitas nebuvo paskirtas. Tada graikas, Maskvos teritorijoje rezidavęs metropolitas, Teognostas, užėmęs Lietuvos metropolito turtus, pasirūpino ir Lietuvos metropolijos panaikinimu. Jo įpėdinis Aleksiejus (1354-1378) jau buvo Maskvos tarnas ir didelis lietuvių priešas.

Tai patyręs Algirdas, ne dėl to, kad jis būtų buvęs stačiatikis, bet grynai politiniais sumetimais, ėmė rūpintis, kad jo pavaldiniai stačiatikiai nebūtų priklausomi nuo priešų žemėje gyvenančio ir jam atsidavusio metropolito. Pradžioje jam tai pasisekė, nes 1354 m. Konstantinopolio patriarchas paskyrė Lietuvos stačiatikiams atskirą metropolitą — arkivyskupą Romaną, bet jam mirus, Maskvos ir Aleksiejaus pastangomis Lietuvos stačiatikių metropolija vėl buvo prijungta prie visos Rusijos metropolijos.

Manoma, kad Konstantinopolio patriarchas Algirdo prašymo neišklausė dėl to, kad jis nebuvo priėmęs stačiatikių krikšto. Apie tai jam buvo žinoma ne tik iš Maskvos ir jai atsidavusio metropolito informacijos, bet ir iš Niceforo Gregoro, kuris 1360 m. rašė: “Visi lietuviai . . . yra paskendę pagonybėje ir garbina ugnį kaip dievą . . . Jų karalius (atseit Algirdas) nusilenkia saulei, bet jis pasižada su visa tauta priimti mūsų tikėjimą”. Vadinasi, Algirdas, prašydamas savo valdomiems stačiatikiams metropolito, nepasakė, kad veddamas stačiatikę žmoną buvo pakrikštytas, o tik pažadėjo priimti krikštą, jei jo prašymas bus išklaustas.

Net ir R.J. Misiūnas, kuris, atrodo, yra linkęs manyti, kad Algirdas buvo priėmęs stačiatikių krikštą, suabejoja ir rašo: “Pažvelgus į Algirdo politiką, sunku tikėti, kad, jei jis būtų buvęs pravoslavas, nebūtų mėginęs atversti Lietuvą į pravoslaviją”. Toliau šį klausimą aiškina, neatrodo, kad būtų buvę sunku įvesti pravoslaviją į Lietuvą. Tačiau praktiškai iš to nebūtų buvę jokios naudos, pirmiausia jis būtų užgavęs pagonybės šalininkus Lietuvoje, toks krikštas nebūtų sulaikęs tolimesnio kryžiuočių ir Maskvos puolimo. Tik tvirtų pravoslavų ištikinimų valdovas būtų norėjęs tai padaryti. Algirdas nepasirodė toks esąs”.

Tiesa, iš stačiatikių tikėjimo taško žiūrint sunku patikėti, kad Algirdas prieš vedybas su Vitebsko kunigaikštyte nebūtų buvęs verčiamas

krikštytis, juoba, kad visi jo sūnūs, veddami stačiatikes kunigaikštytes, apsikrikštijo. Tačiau Algirdo politika ir po mirties susideginimas neleidžia daryti tokios išvados. Dėl to beveik visi lenkai ir lietuviai istorikai vadovėliuose ir studijose tvirtina, kad Algirdas iki mirties išbuvo pagonis, nors būdamas valdovas rūpinosi ir savo pavaldinių stačiatikių tikėjimo reikalais, ypač kai to reikalavo politinės aplinkybės.

Algirdo vedybų atžvilgiu greičiausiai buvo pritaikyta Šv. Pauliaus privilegija, leidžianti pagonio su krikščione vedybų galimybę, kai jis nenori tapti krikščioniu. Algirdui nesutinkant krikštytis, buvo pareikalauta, kad žmonai nebūtų trukdomos religinės praktikos, vaikai būtų pakrikštyti ir krikščioniškai auklėjami, o taip pat, kad jis, kaip valdovas, rūpintųsi stačiatikių tikėjimo išlaikymu ir plėtimu. To Algirdas griežtai ir laikėsi, gyvendamas su pirmąja žmona. Antrosios žmonos Vilniuje gimusių vaikų nekrikštijo, bet stačiatikės žmonos tikėjimo nevaržė, leido jai turėti popą ir statyti cerkves.

Algirdo pagonybę aiškiai įrodo minėtas Niceforo Gregoro raštas, Konstantinopolio patriarcho elgesys su juomi ir mirus jo kūno pagoniškomis apeigomis sudeginimas. Apie jo kūno sudeginimą liudija du tuolaikiniai šaltiniai: Hermann de Wartberge ir Jonas Dlugošas. Hermann de Wartberge, *Chronicon Livoniae* autorius, kuris tebegyveno, kai Algirdas mirė, rašo: “Tais pačiais metais (1377), apie tą patį laiką (gegužės 24), Algirdas, vyriausias lietuvių valdovas, mirė. Palaidotas su didelėmis iškilmėmis, pagal jų apeigas sudeginant su juo daug įvairių daiktų ir 18 ristų žirgų”. J. Dlugošas, Krokuvos kanau-ninkas ir karaliaus dvaro dvariškis (1414-1480), taip pat turėjo gerai žinoti apie Jogailos tėvo laidotuves. Jis aprašęs pagoniškas lietuvių apeigas, apie Algirdo laidotuves taip rašo: “Tokiu pat papročiu buvo palaidotas Algirdas, Gedimino sūnus, Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karaliaus Vladislavo (Jogailos) gimdytojas, pagonybės klaidoje likimo sunaikintas. Kukovaičio miške, netoli Maišiagalos pilies ir miestelio, su geriausiu žirgu, brangenybėmis ir gemomis išsiuvinėtu apsiaustu, didingu purpuriniu ir auksiniu drabužiu apvilktas, sidabrinium paaukuotu diržu apjuostas, buvo sudegintas”.

(*Bus daugiau*)

Šis straipsnis yra paskaita, skaityta New Yorko ramovėnų ir birutiečių susirinkime 1980.IV.18. Jis yra to paties vardo ilgesnės studijos santrauka, tilpusios *Lietuvių Tautos Praeityje*, IV tome, 2(14) knygoje, išleistoje Chicagoje 1978, 27-52 psl., kur išnašose tiksliai nurodyti šaltiniai ir temą liečianti literatūra.

LIETUVIAI TREMTINIAI SIBIRE

P. JANUŠONIS

Sibiras linksniuojamas, kaip politiniai neva prasikaltusių žmonių, ypač iš Rusijos okupuotų kraštų, tremties vieta. Dabar Sibiras yra pasižymėjęs priverčiamųjų darbų stovyklomis ir yra žiaurus klimatinis atžvilgiu. Kraštas, kuriame svetimtaučiai kankiniai, o jų tarpe ir lietuviai, žiauriuose, priverstiniuose darbuose žuvo, ar enkavedistų kulkų buvo pribaugti ir savo kūnais nusėjo to krašto didžiulius plotus. Ir ne nuo šiandien ir ne nuo vakar, tas kraštas, tos tuštumos, vienaip ar kitaip yra kolonizuojamas, užpildomas kaliniais ir politiniais vergais. Jau caro laikais ten buvo tremiami "posilencai", knygnešiai ir 1831 ir 1863 m. lietuviai sukilėliai. Skirtumas tik toks, kad, caro laikų "poselencai" buvo vežami ten, kad ir sunkiose sąlygose, tačiau jiems buvo laisvai leista ten įsikurti ir gyventi, nors be teisės grįžti į Lietuvą. O raudonųjų "carų" tremtiniai buvo išvežti, perskiriant šeimas, ir pristatomi, prie priverstinių darbų, nežmoniškose oro sąlygose, pusbadžiai, be tinkamo drabužio ar apavo. Ir taip, daug mūsų brolių, enkavedistų užstumdytų, žuvo tuose plotuose, nepalikdami nei kapo žymės.

Noriu patiekti žiupsnelį išgyvenimų, lietuvių Sibire-Tomske, kuri ten pateko Pirmojo Pasaulinio karo metu. Toji kukli lietuvi, J.J., kilusi iš Padubysio valsč., Šiaulių apskrities, o dabar gyvenanti J.A. Valstybėse, štai kaip atpasakoja savo atsiminimus apie Sibirą, o ypač apie Tomsko miestą:

1914 metais, kilus Pasauliniam karui, aš buvau 7 metų. Gyvenau, prie tėvelių, ūkyje, kartu su dviem broliukais ir dviem sesutėm. Gyvenome pasiturinčiai, linksmai ir nerūpestingai. Nors ūkis buvo nedidelis, tik 20 ha, bet žemė buvo gera, didelis vaisių sodas, o sode bitynas. Aplinkui graži gamta, miškai, kuriuose buvo galybės grybų ir uogų, o truputį toliau ir dainių apdainuota, poetų aprašyta Dubysa. Tos apylinkės žmonės buvo augaloti, sveiki ir linksmi. Vakaris, o ypač šeštadienių, apylinkėse buvo nuolat girdimos jaunimo dainos.

Tačiau prasidėjo Pasaulinis karas. Jaunesnieji vyrai buvo pašaukti į rusų kariuomenę ir pasiųsti į Rytprūsių frontą. Visiems kilo nerimas, kas bus? Nutilo dainos. Pirmučiausia, rusai ištrėmė visus lietuvių žydus į Rusiją. Mano motina, pa-

siėmusi mane, išvažiavo į Akmenę pas savo brolių kun. Dambrauską pasitarti kas daryti. Palikusi mane pas dėdę, motina išvažiavo kur tai toliau, aplankyti kitų giminių. Tuo tarpu, turbūt frontui artėjant prie Šiaulių, rusai pradėjo evakuoti gyventojus, su jų visu turtu ir gyvuliais į Rusiją. Tuo metu, kun. Dambrauskas nesulaukęs grįžtant mano motinos, pasikrovęs savo turtą ir paėmęs mane, išvažiavo į Rusiją. Mano dėdė turėjo pažįstamų Tomske, Sibire, todėl jis į ten ir patraukė, išsiveždamas kartu ir mane. Kun. Dambrauskas laišku, ar kaip kitaip, vistiek pranešė mano motinai, kur jis išvažiuoja.

Motina gi, sugrįžusi į Akmenę, jau neberado nei kunigo Dambrausko, nei manęs ir todėl skubiai grįžo namo į Minaičius. Sugrįžus motinai namo, greitai buvo sutarta, kad visi vaikai kartu su ja pasitrauks į Rusiją, o liks tik vienas tėvelis, kuris pasiryžo niekur nebėgti, apie namus pasislapstyti nuo fronto ir saugoti savo žemę ir namus. Tokiu būdu, frontui priartėjus, sužinojusi kur išvažiavo brolis kunigas, motina, pasiėmusi visus vaikus, išvažiavo į Rusiją ir patraukė tiesiog į Tomską, pas brolių, kur ir mane susirado.

Tokiu būdu, mūsų visa šeima, apart tėvelio, kuris liko namuose, Lietuvoje, atsidūrėme Tomske, Sibire. Vėliau kun. Dambrauskas buvo perkeltas, ar pats persikėlė į kokį tai kitą Sibiro miestą, o mes visi likome Tomske. Didesnieji broliai ir seserys susirado darbus, o motina atsidarė smulkių prekių parduotuvę. Ir taip, susiradę butą ir darbus, įsikūrėme. Prie parduotuvės buvo didelis užvažiuojamas kiemas, kur sibiriškai — rusai, atvažiuavę į Tomsko turgų ir išsipardavę, užvažiuodavo arklių pasišerti, žiemą apšilti, na ir pas motiną apsipirkdavo būtino reikalingumo prekėmis. O Tomske turgai būdavo milžiniški ir turtingi. Turguose, buvo galima visko gauti: gyvų gyvulių, paukščių, mėsos, taukų, sviesto, varškės, pieno, grūdų, visokių kailių, o medaus — tiesiog kubilai stovėdavo. Sibiro žemė labai gera. Žmonės, kurie netingėdavo labai gerai ir sočiai gyvendavo. Tik visa bėda, kad buvo dideli nuotoliai nuo miestų, kur galima buvo parduoti.

Vasaros Sibire trumpos, bet jei nors kartą lietus užlydavo, tai jau derliai būdavo labai geri. Žiemos gi labai šaltos ir giliai prisnigdavo snie-

go. Tačiau, žiemos metu niekuomet ten nebūdavo atlydžio. O pavasarį, saulei pasirodžius, per tris dienas to sniego nebelikdavo. Užtat potvyniai pavasariais būdavo dideli.

Tomskas yra išsidėstęs prie didelės Tomos upės, kuri pavasarį išsiliedavo ir kai kuriuos miesto rajonus užliedavo, bet praėjus kuriam laikui, upė vėl grįždavo į savo vagą. Tomske, prie Tomos upės, stovėjo dideli malūnai, o upe plaukiojo didžiuliai laivai (garlaiviai) ir baidokai.

Vyresnysis brolis Romualdas gavo darbą dešrų fabrike, o vyresnioji sesuo Irena dirbo restorane. Miestas, kiek atsimenu, buvo didelis, turtingas ir gražus. Parduotuvių vitrinos irgi buvo turtingos ir puošnios. O parduotuvėse, pasirinkimas prekių buvo didelis. Parduotuves naktimis saugodavo samdyti sargai su tam tikromis kleketomis, žinoma, turbūt ir ginkluoti. Miesto susisiekimas buvo pėsčiam ir naudojosi vežikais, kurių buvo daug. Tramvajaus, ar automobilių nebuvo. Žiemos buvo žiauriai šaltos ir kadangi labai daug prisnigdavo sniego, žmonės avėdavo kietais vilokais, kurie neperšlapdavo, nes žiemą nebūdavo atlydžių. Miestas turėjo teatrų, operą ir nemažai kino teatrų, o taipgi būdavo šokių, čiuožyklų ir kitokių pramogų jauniem žmonėm. Jaunesnysis brolis lankė gimnaziją.

Vokiečiams okupavus Lietuvą, su likusiu namuose tėveliu ryšis nutrūko. Gyvendami Tomske, mes nejautėme jokio karo. Begyvendami, susiradome daugiau tremtinių lietuvių. Radome ten po 1831 ir 1863 metų sukilimų įsikūrusių lietuvių, net ištisus kaimus nepertoliausiai nuo Tomsko. Tomske, ant aukšto kalno, stovėjo katalikų bažnyčia, kurios klebonu buvo lietuvis kun. Demitis, o jam talkininkavo kun. Strimas ir trumpai — dėdė Dambrauskas. Vargonininku buvo Paukštelis. Buvo ir lietuvių choras, kuris bažnyčioje laike lietuvių pamaldų (kurios būdavo laikomos iš ryto, apie 9 val.) pagiedodavo. Ir ten, kaip ir visur, būdavo giedama "Pulkim ant kelių".

Toje pačioje bažnyčioje, vykdavo ir lenkams pamaldos, kurias atnašavo lenkas kunigas Kutarskis. Lenkai, savo choro neturėjo, todėl jų pamaldoms giedodavo austrų-belaisvių choras. Čia turiu pažymėti, kad austrai-belaisviai, buvo gana laisvai laikomi ir net išleidžiami be sargybos į miestą. Tačiau, vokiečiai belaisviai būdavo smarkiai prižiūrimi ir be sargybos jų niekur neišleisdavo. Dabar negaliu pasakyti, ar Tomsko bažnyčia buvo lietuvių statyta, ar kitaip įsigyta, ar tik lietuvių administruojama. Bažnyčioje ir prie bažnyčios susipažinome su kitais lietuviais, to pat karo pabėgėliais. O lietuvių, tuo metu ten buvo

nemažai.

Prisirašėme prie lietuvių komiteto ir tokiu būdu užsimezgė glaudesnis su lietuviais ryšis. Būdavo ruošiamos pramogos: šokiai, gegužinės ir šiaip vaišės. Į tas pramogas lietuvis lietuvi, vienas kitą, traukdavo. Tuo metu, Tomske buvo šie lietuvių veikėjai: mokytojas Juozas Sideravičius, Pabrėža, vaistininkas Čepulis, vargonininkas Paukštelis ir kitas, rodos, studentas Paukštelis ir daug kitų. Tuo metu lietuviai buvo labai vieningi ir draugiški. Jie, kiek galėdami, visus išsibarsčiusius po miestą lietuvius traukė į lietuviškas gretas. Aukščiau paminėti veikėjai dažnai suruošdavo šokių vakarus, gegužines ar ekskursijas į kitą Tomos krantą, kur buvo gražus miškas, kad taip sudomintų mūsų jaunimą. Vyresnieji ir daugiau pasiturintieji vaišindavo kuo galėdami ir įkalbinėdavo, kad jaunimas, ypatingai mergaitės, nedraugautų su rusais. O vienu kartu buvo atvažiuavęs, jei neklystu, Petras Vileišis ir mus visus apdovanojo lietuviškomis maldaknygėmis.

Kaip jau esu paminėjęs, Tomsko apylinkėse buvo nemažai iš seniau caro atitremtų lietuvių, kurie gyveno įsikūrę ištisais kaimais. Jie buvo neblogiausiai įsikūrę ir pasiturinčiai gyveno. Senieji dar puikiai kalbėjo lietuviškai, bet jaunimas jau buvo aprusėjęs. Jie atvažiuodavo į Tomsko lietuvių bažnyčią.

Apie 10 verstų nuo Tomsko, buvo Zaimkos kaimas. Tame lietuviškame Zaimkos kaime, buvo ir Tomsko parapijos ūkis. Zaimkos kaime, klebono Demičio bažnytiniame ūkyje, kelis kartus buvo suruoštos lietuvių gegužinės. Teko ir man ten būti. Grojo muzika, šokome, juokavome ir kalbėjome, o klebonas mus visus vaišino. Teko pabuvoti ir pas senuosius, ten įsikūrusius lietuvius. Girdėjau, kad Tomsko apylinkėje yra ir daugiau įsikūrusių senųjų tremtinių lietuvių, bet man ten neteko būti ir kaip tos vietos vadinosi, taip pat nebeatmenu.

Begyvenant Tomske, atėjo ir 1917 revoliucijos metai, atnešdami skurdą, badą ir žudynes. Revoliucijai einant, Tomskas kelis kartus ėjo iš rankų į rankas. Vieną dieną, po šaudymosi, žiūrime, raudonieji šeiminkauja, kitą dieną, po tokio pat šaudymosi, žiūrėk, vėl baltieji šeiminkai ir t.t. Besistumdant viskas buvo sunaikinta, išgrobta, gulėjo krūvos lavonų. O vėliau, prasiėjo badavimas ir ligos, nešdamos mirtį.

Tokio šaudymosi metu, gyventojams buvo įsakyta nesirodyti mieste. Tekdavo lindėti rūsiuose, nes namuose būti buvo nesaugu nuo kulku. Mieste jau stigo maisto. Po ilgoko stum-

dymosi, nugalėjo komunistai ir miestas galutinai atiteko jiems. Tada, prasidėjo tikras teroras. Niekas nebuvo tikras, kad nebus suimtas, kaip nors įtartas, apkaltintas ir sušaudytas. Buvę caro kari-ninkai, kurie nespėjo pasprukti į taigą, ar kur kitur, buvo priversti slapstytis kapinėse, numirė-lių karstuose. Man teko būti liudininke, kai bol-ševikams įsigalint, Popelijaevs, matydamas, kad viskas pralaimėta, atvedė savo karių dalinį į Tomsko kareivines, pasakė jiems trumpą kalbą, paaiškindamas, kad jiems, kaip kareiviams, pavo-jaus nesama, atsisveikino su jais ir sėdęs ant arklio nujojo slapstytis, o kareiviai jam šaukė “ura, ura!” ir orkestro maršu palydėjo.

Matomai, jis kareiviams buvo geras ir karei-iviai nesutrukdė jo pasišalinimo. Teko girdėti, kad kitas baltųjų vadas — Denikinas, bolševikams esant Tomske slapstėsi taigoje.

Dar noriu priminti, kad būti Sibire ir nema-tyti taigos, tas pat, kaip būti Romoje ir nema-tyti popiežiaus. Taigi, vieną dieną, dar esant baltiesiems, susitarėme su viena ruse Proskovija, kuri turėjo pažįstamą gyventoją taigos pakraštyje, važiuoti į taigą pauogauti. Aš, mano sesuo ir mūsų vadovė Proskovija išvažiavome traukiniu iš Tomsko į Taigos stotį, kuri buvo 50 verstų nuo Tomsko. Iš Taigos stoties, visos trys pėsčios pa-traukėme į taigą, pas Proskovijos pažįstamą gy-ventoją. Tas jos pažįstamas ruskelis buvo įsikū-ręs taigos pakraštyje.

Jo sodyba buvo aptverta aukšta tvora. Tai apsauga nuo žvėrių, nes jis laikė arklį, karvę, kiaulių ir vištų. Iš ten patraukėme į taigos gi-lumą uogauti. Tai buvo beribis, akimis neap-rėpiamas miškas. Daugiausia milžiniško aukščio ir storio medžių — eglių, pušų ir kitokių. Visi tie medžiai nuo amžių suaugę, susipynę ir vie-nas ant kito suvirte, o apačioje, aukščiau žmo-gaus galvos, žolė auga. Taigoje laikėsi galybės visokių žvėrių: meškų, vilkų, lapių, kiškių, vove-rių ir t.t. Mano minimas gyventojas laikė gerą šunį ir turėjo šautuvą. Mums beeinant uogauti, šuo sustojo ir pradėjo loti. Tai buvo ženklas, kad arti yra koks žvėris. Pasilipau ant vieno virtuolio ir pamačiau, kaip meška su dviem meš-kiukais nukepersavo per žolę, uostydama orą, prie ten pat esančio upeliūkščio atsigerti. Greit priėjome juodųjų serbentų vietą. Uogų buvo be-galės, skynėme saujomis ir bematant prisiskynėme pilnus kibirus. Ten pat buvo aviečių, braškių ir žemuogių. Prisiuogavę, grįžome pas tą mūsų pa-žįstamą gyventoją. Padėkojom šeimininkui už vai-šes ir pagalbą, ir ruošėmės grįžti namo. Bet šeimininkas pakinkė savo arklį ir mus nuvežė

į Taigos stotį, o iš Taigos laimingai atvažiavo-me į Tomską ir nešinos kibirais uogų, parėjome namo. Taigi, savo akimis mačiau tą taigą, apie kurią su pasibaisėjimu daug rašoma ir kalbama.

Prie komunistų mieste esant dideliame mais-to trūkumui, vyresnysis brolis Romualdas dažnai išvykdavo už miesto, į kaimus, paieškoti kiek maisto. Vieną kartą jam beeinant, iš miško iš-jojo du kariškiai. Vienas iš jų brolių sulaikė ir paklausė kur jis eina? Broliui paaiškinus, kad einas iš Tomsko į kaimą gauti ką nors iš mais-to, kariškis užklausė jį: “Ar pažįsti mane? Ar žinai su kuo kalbi?” Brolis atsakė, kad nepa-žįsta ir nežino. Tada tas kariškis pareiškė: “Aš esu Denikinas. Kas girdėti mieste? Ar žmonės patenkinti komunistais?” “Kur čia bus patenkinti”, atsakė brolis. Po to abu kariškiai atsisveiki-no ir nujojo palikę brolių.

Nors prie komunistų gyvenimas ir labai pa-sunkėjo, bet gyventi reikėjo, kad ir pušbadžiai. O dirbti visi turėjome. Kas darbu nepasirūpin-davo, būdavo suimami ir pristatomi prie nepa-kenčiamų darbų. Vyresnysis brolis Romualdas, dar esant baltiesiems kartais išvažiuodavo į Šan-chajų paspekuliuoti. Vieną kartą, prieš Kalėdas, išvažiavo ir daugiau nebegrižo. Spėliojome, kad kiniečiai bus jį nužudę. O metams praslinkus, susirgo vyresnioji sesuo Irena ir mirė.

Mes, likę dvi seserys ir mama, nelaimių pri-slėgtos, laukėme tos dienos, kada galėsime grįž-ti į Lietuvą. Kartu su kitais pabėgėliais užsi-registravome evakuacijos įstaigoje ir laukėme, kol būsime išleistos. Apie likusį Lietuvoje tėvelį nie-ko nežinojome. Komunistai skleidė gandus, kad Lietuvoje didelis badas ir tik nenoromis mus išleido. Prieš išvažiavimą, visus savo daiktus ir drabužius išsimainėme į maistą, o ypatingai sten-gėmės įsigyti druskos. Druskos buvo didelis trū-kumas ir už druską buvo galima visko gauti.

Atėjo ir išvažiavimo diena. Gavome spe-cialų traukinį, į kurį ir pasikrovėme. Su mu-mis lietuviais kartu važiavo daug žydų, len-kų, gal ir kitų tautybių. Mes lietuviai, kelio-nėje laikėmės savo grupės. Kelionė buvo ilga ir varginga, bet mums ji atrodė miela, nes važia-vome kaip iš peklos į rojų. Traukinys dažnai sustodavo Sibiro laukuose ir būdavo neaišku ko-dėl. Vėliau paaiškėjo, kad mašinistas neturi ką valgyti. Tada visi sudėdavome kas ką turėdamas iš savo maisto mašinistui ir mūsų traukinys vėl riedėdavo. Pakelėse, matėme klūpančius ir mal-daujančius maisto vaikus. O traukiniui sustojus ir mes patys mainydavomės druską į maistą su kaimiečiais. Iš kaimiečių gaudavome išsimainyti

SUKAKTIS

KARIO žurnalo gyvavimo 60 metų sukaktis bus paminėta š.m. rugsėjo 20 d., šeštadienį, 7 val. vak., Kultūros Židinio mažojo salė.

Minėjimą ruošia bendra New Yorko ramovėnų, birutlečių ir šaulių komisija.

Programa:

1 — Akademinė dalis —

KARIO leidėjų ir redaktoriaus žodis
dr. Algirdo Budreckio paskaita
Sveikinimai

2 — Meninė dalis -

Jonas Rūtenis skaitys iš savo kūrybos
Jinai ir Trys Gintarai

3 — Vakarienė —

Be to, J. Rūtenio paveikslo loterija,
KARIO leidinių kioskas,
Veiks baras.

SVEIKINIMAI

Mielas "Kary", nuoširdžiai sveikinu Tave, ištvermingai pradedantį žygiuoti 61 metus! Skiepyk mums, o ypač mūsų jaunimui, Lietuvos meilę ir mintį, kad be ginklo kovos niekas nepriklausomybės tautai neduos.

Linkiu ilgalaikiui "Kario" redaktoriui Z. Raulinaičiui, o taipgi visiems žurnalo bendradarbiams ir administracijai, ištvermės ir toliau sėkmingai darbą tęsti!

Jūsų vienmintis

Antanas Kenstavičius

Kanada

"KARIUI" SULAUKUS 60 METŲ JUBILIEJAUS

Sveikinu "Kari", laimingai sulaukusį garbingo 60 metų sukakties jubiliejaus.

Laimingas, kas sulaukia tokio garbingo jubiliejaus. Kad "Karys" sulaukė, perėjęs per Tėvynės Laisvės, audrų, teroro ir kovos metus, virš 30 metų išėivijoje - aktyvioje Tėvynės laisvės kovoje — turime džiaugtis ir likti dėkingi — "Kario" redaktoriui Zigmui Raulinaičiui, kuris nežino kelio atgal. Vieną kartą kardą pakėlęs Tėvynėje, išėivijoje jį pakeitęs plunksna, atlieka pareigą Tėvynei taip, kaip kiekvienas išėivis turėtų atlikti. Nes žino, kad išėivio darbas vertas tiek, kiek jis tarnauja Tėvynei.

Geriausios sėkmės "Kariui"!

Ilgiausių Metų "Kario" redaktoriui!

Dail. Jurgis Juodis

Florida

kiaušinių, sviesto, duonos ar paukščių. Ten pat, prie geležinkelio, susikūrę ugnį ir virdavomės. Su mumis važiavo vargonininkas Paukštelis. Jis irgi išsimainė sau gaidį ir, kol kas, vežėsi jį gyvą, tik surištomis kojomis. Gaidys buvo gražus. Paukštelis, sėdėdamas prie lango, glostė tą gaidį ir džiaugėsi juo. Langas buvo atdaras ir vienu momentu, gaidys tik suplasnojo ir iššoko pro langą, o mes visi juokėmės. Paukštelis gi ramynosi, kad gaus kur nors kitą. Traukinio gi nesulaikysi dėl gaidžio.

Šiaip taip, atvažiavome į Petrapilį. Apie mūsų traukinį sukinėjosi keli lietuviški komunistėliai ir įkalbinėjo nevažiuoti į Lietuvą, nes, girdi Lietuvoje siaučia didelis badas. Mums atvažiavus į Šiaulius, mus pasitiko daugiausia žydukai ir klausinėjo, kaip yra Rusijoje. Teko juos piktuoju pavaryti, pasiūlius patiems nuvažiuoti ir pamatyti, koks ten gyvenimas. Čia prisiminus, turiu pažymėti, kad Tomske prie komunistų, žydai turėjo užėmę geriausias vietas ir darbus. Kuomet mes buvome susirūpinę ir nusiminę dėl maisto trūkumo ir net turėjome badauti, žydai gi, buvo labai patenkinti, linksmi, šoko, dainavo, viso-

kiais artistais pasidarė ir jiems nieko netrūko. Jie ten buvo privilegijuoti ir laimingi.

Beje, atvažiavus į Šiaulius ir lipant iš traukinio, pirmą kartą pamatėme ir lietuviškus kareivėlius, kurie žydukams be tvarkos grūdantis iš vagono, pasveikino juos: "Kur lendi, rupūžel!" Šiaulius po karo atradome smarkiai sugriautus. Buvo turgaus diena. Nuvykome į turgų pasižvalgyti, ar nerasime ką nors iš savo krašto, kad parvežtų mus namo. Atvykę nustebome. Kaip kitame pasaulyje atsidadė. Netikėjome savom akim. Turguje buvo visko privežta: sviesto, lašinių, daržovių, gyvulių, paukščių ir t.t., o jau vaisių — tai pilni vežimai. Kvepia obuoliai, kriaušės, slyvos. Mes išbadėję prie komunistų, to viso seniai nebuvo matę. Turguje susiradome iš savo krašto pažįstamų, kurie mus ir parvežė namo. Parvažiavę nustebinome tėvelį, kuris nieko nežinojo, mūsų nelaukė ir nesitikėjo, kad mes atvažiuosim. Tėvelį radom gyvą ir sveiką. Maisto buvo pakankamai. Sodas kvepėjo vaisiais, o darže tebebuvo nenuimtos daržovės. Džiaugėmės sugrįžusios iš komunistinio pragaro. Pradėjome naują ir laisvą gyvenimą nepriklausomoje Lietuvoje.

TREČIAS PASAULINIS KARAS

B. BALČIŪNAS

(Pabaiga)

Iki rugpiūčio 20 dienos, šiaurinio ruožo fronto padėtis mažai pasikeitė; rusams reikėjo persigrupuoti gynybai iš šiaurės ir pietų, taip pat atsiimti ir apsaugoti sąjungininkų užimtus kelius, gyvybiniai reikalingus reikmenų transportui, daliniams esantiems Olandijoje.

Centriniame sektoriuje, iki 16 dienos, stipriais puolimais rusams pavyko keletas vietinio pobūdžio prasilaizimų, tačiau, įsiskverbimai gilumon, gynybos rezervų buvo sustabdyti ir vietomis išstumti atgal, arba sunaikinti.

Pietiniame sektoriuje vaizdas buvo skirtingas. Prancūzų I ir II su vokiečių II korpu, prancūzų vadovybėje, telktiniais puolimais, stipriai remiant taktinei aviacijai ir motorizuotai artilerijai, prasiveržė į Nuernbergo — Muencheno liniją ir rugpiūčio 20 dienos išvakarėse pasiekė Čekoslovakijos sieną, priekyje turėdami čekų dalinius ir šiauriniame sparne rusų 28 armiją, kurios užnugarin, Reichenbacho kryptimi, pradėjo puolimą naujai sudaryta prancūzų — vokiečių rezervų rinktinė.

Rugpiūčio 19 d. Varšuvos pakto daliniai, nustatytu laiku nepasiekė numatyto tikslo, ypatinai centriniame sektoriuje, pagrindinio smūgio kryptyje, nepasiekė Reino upės. Frontas stabilizavosi; pietiniame sektoriuje sąjungininkų daliniai atsirado prie Čekoslovakijos sienos ir grąsino rusų 28 armijos užnugariumi; šiaurėje — Bremene išsikėlęs stiprus desantas nepavyko likviduoti. Sutriskus tiekimui, puolimo pajėgumas sumažėjo (“... kautynių kumščio pajėgumas priklauso nuo rankos raumenų — tiekimo. Jei silpna ranka, silpnas ir kumščio smūgis.” J.B. Reisz, *Combat Operations*).

Prie nesėkmės prisidėjo Europos ir Azijos pavergtos tautos, kurios, okupacijos laikotarpyje, pamatė rusiško imperializmo siekius — sunaikinti užimtų kraštų tautines aspiracijas, norint, komunistinio sąjūdžio priedangoje, sudaryti vieną rusišką imperiją, kuri apvaldytų visą pasaulį. Prsidėjo bruzdėjimai, vietomis nesulaikomais ginkluotais sukilimais. Kinijos ir Japonijos pasieniuose laikomos 42 divizijos reikėjo sustiprinti nau-

jomis, padidinti tiekimą karo meto reikalavimams, nes kiekvienu metu, japonai galėjo bandyti atsiimti Kurilų salas ir Sachaliną, o kiniečiai — išstumti rusus iš Vladivostoko ir Chabarino, o gal būt net ir iš Mongolijos.

Rusams sekėsi prieš Napoleoną ir Hitlerį, nes veikė neribotuose plotuose (pagal ano meto technologiją), neribotais žmonių ištekliais viename fronte; spaudžiami savo žemės gilumon rusai tuomet kovojo ir aukojosi už savo krašto išlaikymą. Šiame kare daug kas vyko skirtingai — imperija sulipdyta iš daugelio pavergtų tautų, jungiant jas primesta ideologija ir socialine santvarka, buvo skurdžioje ekonominėje būklėje. Rusai, ir pavergtų tautų kariai, kovėsi prieš buvusius sąjungininkus, su gerais apie juos prisiminimais, svetimoje, jiems nedraugiškoje žemėje, už neaiškius interesus. Du ryškūs, toli vienas nuo kito, frontai: vakarų ir rytų, toli nuo tiekimo ir aprūpinimo centrų (rusų karo pramonė sutelkta rytinėje Europoje), ypatingai sunkus ir menkas susisiekimas su rytais (nėra kelių ir viena, lengvai pažeidžiama geležinkelio linija, su antra, artumoje lygiagrečiai tiesiama). Kautynių intensyvumas pareikalavo didelių išteklių, todėl ir ne normaliai perkrauti ir susigrūdę transportai, sąjungininkų bombardavimai, teikė didelius nuostolius, aprūpinimo pavėlavimus ir nedateklus.

Kremliaus sienos skardeno komunistų partijos šulų prislėgtais balsais. Komunistinės rusų imperijos išlaikymui, kapitalistinę pabaisą reikia neatidėliojant sutriuškinti ir, kadangi laikas veikia rusų nenaudai, akivaizdoje pradinės nesėkmės Europos fronte, nuspręsta panaudoti strateginius branduolinės energijos ginklus, pradžioje tik vieną daugiagalvę SS-17 raketą virš pramonės centro Birminghamo, Anglijoje. Po šitokio įspėjimo, manyta, kad sąjungininkai neišdrįs atkeršyti tokiais pačiais ginklais, bijodami išplėsti atominį karą, kuris būtų viską naikinantis, sutiks su rusų reikalavimu sustabdyti karo veiksmus ir derybų keliu tarsis dėl tolimesnės santvarkos. Buvo ir priešingų nuomonių; iš jų išsiskyrė tik keli ukrainiečiai.

Rugpiūčio 20 d. 09:00 val. JAV prezidento kabinete suskambėjo raudonasis telefonas. Iš Maskvos kalbėjo Sovietų Sąjungos prezidentas. Buvo duotas ultimatumas, kad sąjungininkai tuojau pat sustabdytų karo veiksmus vandenyse, ore ir žemėje. Nesulaukus teigiamo atsakymo pusės valandos bėgyje, bus panaudoti strateginiai, branduolinių užtaisų ginklai — šiuo tarpu, tik viena raketa, kuri turi sąjungininkus įtikinti, kad rusai dviejų pasirinkimų neturi. Atsakymas buvo uždelstas ir 10:00 val. ir tuo pačiu telefonu iš Maskvos buvo pranešta, kad SS raketa paliko laidymo šulinį, Anglijos link ir, kad savaitės bėgyje, amerikiečių atstovai yra laukiami Kremliuje, priimti rusų reikalavimus.

Yorkshire provincijoje, ant nedidelės aukštos, satelitų sekimo radaro stotis, siekianti 3500 mylių erdvėsna, rugpiūčio mėn. 20 d. apie 10:00 val. dar skendo lengvame ryto rūke. Stoties paskirtis buvo sekti taršą ir satelitų orbitas aplink Žemę. Tarnyba žinojo apie Europoje vykstantį karą ir spėjo, kad strateginių branduolinių ginklų panaudojimo galimybė yra labai maža, tačiau ir radaras ir kompiūteriai, be sustojimo veikė 24 valandas. Paskutinių šešiolikos dienų bėgyje, jie gaudavo iš amerikiečių sekimo stoties, Colorado Springs, pranešimus, taip pat ir iš virš pusiaujo skrendančio satelito ties Indijos vandenynu, kad iš Baikonur rusai kiekvieną dieną laido raketas su satelitais aplink Žemę į įvairias orbitas. Yorkshire stoties uždavinys ir buvo nustatyti naujų satelitų orbitas.

10:03 val. Yorkshire sekimo stotis pagavo ką tik iš Žemės atmosferos išėjusią raketą, kylančią į erdves. Kompiūteriai nustatė raketos skridimo kryptį Anglijos link, 363 sekundžių atstume iki sprogo. Įvairiomis spalvomis sužibo pavojaus signalai. Tuo pačiu metu buvo gauti pranešimai apie raketos skridimą Anglijos kryptimi ir iš kitų sekimo stočių. Žaliame ekrane dviejų pėdų skersmeniu sušvito koordinatės su Anglijos salų kontūrais. Ryški raudona rodyklė nušvietė 52° 23' šiaurės geografinį plotį ir 001° 49' vakarų geografinį ilgį. "Birmingham!", sušuko radaro stebėtojas. Kompiūteris radijo bangomis perdavė pavojaus signalą ir apie raketos skridimą Birminghamo radijo stočiai. Laikas — 114 sekundžių iki sprogo. Sukaukė miesto sirenos, tačiau labai pavėluotai. Colorado Springs patvirtino anglų radaro stoties davinius ir nieko daugiau padėti nebegalėjo . . .

10:09 val. (rugpiūčio mėn. 20 d.) rusų SS-17 raketa susprogdino branduolinės energijos užtaisą 3500 metrų aukštyje virš Birminghamo mies-

to. Dviejų kilometrų skersmenio ugnies rutulys akimirksniui pakibo virš miesto centro. Saulės šviesą nustelbė sprogo šviesa, kurią sekė didelės kaitros pasklidusi banga, apie 20 km skersmenio. Viena akimirka ir visa, kas buvo tame rajone, pavirto į ugnies jūrą. Sekė milžiniško sprogo garso banga, su 500 km į val. greičio vėju, kuris griovė viską, kas buvo pakeliui. Žmonės, išsigelbėję nuo kaitros, buvo užmušti oro bangos ir griuvėsių. Ore pasklido stiklo skeveldrų, stogų čerpių ir smulkių daiktų debesis, kurie, kaip kulkos, kapojo ir žudė.

Birminghamo aerodromas, apie 12 km nuo sprogo centro, nukentėjo mažai — vėjo greitis buvo apie 150 km į val.; keli lėktuvai neteko, sparnų, kelis apvertė, keliems pastatams nuplėšė stogus, išlaužė medžių, vietomis, pavėjui rideno smulkūs daiktai, statinės . . .

Didžiulis, baravyko pavidalo, debesis iškilo apie 15 km virš miesto nešdamas su savimi "gama" radiaciją (radio aktyvius spindulius). Praslinkus apie 20 minučių nuo gaisro pradžios, virš degančių pastatų susidarė karšto oro stulpas, kuris dideliu greičiu kilo į viršų, traukdamas į centrą šaltą, su deguonim, orą. Tuo būdu oras, skverbdamasis vidun, stabdė gaisro plėtimąsi, bet gi negailestingai degino viską, kas buvo viduje. Jokia pagalba nebuvo galima. Apie dviejų milijonų miestas akimirksnyje neteko virš 300,000 užmuštų, apie 150,000 sunkiai sužeistų ir apie 500,000 lengvai sužeistų. Vietinės medicinos pagalbos nebuvo. Požeminiai vandens tiekimo vamzdžiai liko nesužaloti, tik priešgaisrinės apsaugos sistema tapo sužalota, sulaužyti hidrantai. Niekur nebebuvo elektros srovės. Pirmoji medicinos pagalba iš kaimyninių nepaliestų gyvenviečių atėjo į miesto pakraščius tik dienai baigiantis.

Kai atominės bombos ugnies kamuolys pasklido virš Birminghamo, keletui minučių praslinkus JAV prezidentas ir Anglijos min. pirmininkas įsakė savo povandeniniams laivams, sutartinai "nuleisti" po dvi raketas su branduolinės energijos užtaisais ant Minsko. Tą pačią dieną 10:30 val. beveik vienu metu, virš Minsko, 3000 metrų aukštyje, keturios raketos paleido sprogmennis, kurie paskleidė viską naikinančius ugnies kamuolius ir pakartojo Birminghamo tragediją, tik didesnėje skalėje.

Rusų radijas, televizija ir spauda Minsko ir Birminghamo bombardavimų nepaminėjo, tačiau per Žemės satelitus ir kitas susižinojimo priemones žinia pasaulyje pasklido. Pasklido greitai ir Sovietų Sąjungoje, siekiant ir Tolimuosius Rytus.

Minsko tragedijos metu, iš Vašingtono telefonu pranešta Maskvai, kad tai buvo atlyginimas už Birminghamą ir kad dėl Maskvos reikalautų pasitarimų bus atsakyta trijų dienų bėgyje. O šiuo metu, jei Kremlius sustabdys karo veiksmus, tą pačią minutę atitinkamai reaguos ir sąjungininkai.

Minsko ir Birminghamo tragedija ne tik pasklido po visą Sovietų Sąjungą, bet pasiekė ir fronto dalinius, įnešdama vadų ir kovotojų tarp netikrumo nuojautas. Skelbta greita pergalė nepasitvirtino. Dideli nuostoliai kovotojais ir medžiagomis nusilpino puolimo pajėgumą iki tokio laipsnio, kad vietomis neužteko jėgų ir gynybai (pietų sektoriuje). Fronte, kolchozuose, fabrikuose ir miestų aikštėse pakibo atominio karo grėsmės tikrovė. Baimindamiesi sunaikinimo atominiais ginklais, Azijos ir Europos rusų okupuotos tautos sukilo, parodydamos pasauliui, kad jos nepriširda prie rusiškojo imperializmo siekiamos pasaulinės hegemonijos. Pirmoji nepriklausoma pasiskelbė sovietinė kazokų respublika, kurią tuojau pripažino kiniečiai. Sekė uzbekai, Taškentas, čekai, vengrai, rumunai, lenkai, ukrainiečiai ir kitos tautos ("žaidimo" autorius Baltijos kraštų nemini). Fronte padažnėjo komisarų ir politrukų žuvimai, pablogėjo ugnies taiklumas, atsirado daug klaidinančių žinių ir prieštaraujančių įsakymų, dažnų gedimų tankuose, vilkikuose, autovežimiuose, lėktuvuose, radijo aparatuose, kompiuteriuose, atsirado netinkamas benzinas, užteršta alyva, sukeisti šaudmenys, netinkančios ginklų ir mechanizmų pakeitimo dalys, sugadinti maisto produktų įpakavimai, stoka maisto, medicinos priemonių ir, pagaliau, vadų ir kovotojų tarpe nepasitenkinimai — virtę bruzdėjimais.

Rugpiūčio 21 diena baigiantis, veiksmai vakarų fronte beveik sustojo, išskyrus šaudymus, kurie pasidarė daugiau formalūs negu iš reikalo. Ore dar tebeskraidė taktinių lėktuvų grupės, vandenynuose plūduriavo laivų eskadros, išskyrus aprūpinimo transportus iš JAV ir Anglijos į Europos vakarinius pakraščius. Nesustojo ir sunkūs oro transporto lėktuvai, kurie leidosi jau saugiuose Europos aerodromuose, nes buvo naikintuvų tebesaugomi. Nežiūrint to, NATO karinės jėgos buvo kritiškoje padėtyje — nebuvo pakankamo pajėgumo atmesti milžinišką Varšuvos pakto jėgų telkinį su žmonėmis ir dideliu ginklų santykiu NATO nenaudai. Nors technologija ir žmogiškomis kovotojų savybėmis sąjungininkai pirmavo prieš rusus, tačiau pakreipti masės inercinį įsibėgėjimą (fizine prasme) priešinga kryptimi reikia didesnės fizinės jėgos.

Dvidešimtojo amžiaus antroje pusėje, kovos laukas sutraukė daug gyvosios jėgos ir technišku priemonių, milžiniškus kiekius medžiagų, didelės įtampos ir tikslų veiksmų derinių — kovos elementai turi veikti tiksliai, laiku ir vietoje, kitaip, didelėje "masėje" įvyksta susigrūdimas, plyšiai ir chaosas. Jei dar pridėti kovotojų ir vadų moralę (ši faktorių priimta laikyti kautynėse pirminės reikšmės), tai rusams, dėl netinkamos vadovavimo sistemos, politinių ir socialinių aplinkybių, vakarų frontas buvo nesėkmingas.

"Trečiasis karas baigėsi šešėlyje atominio karo, kuris galėjo būti pirmas — ir paskutinis. Esmėje jis buvo pirmas elektroninių priemonių karas" (gen. J. Hackett).

Jau rugpiūčio mėn. 6-8 dienomis sulėtėjus puolimui vakarų fronte, ypatingai centriniam sektoriuje, kur buvo tikėtasi trijų dienų bėgyje pasiekti Reino upę, Kremliuje, partijos šulų tarpe, atsirado netikrumo nuotaikų, kurias išnaudojo keli ne rusai partiečiai, ryždamiesi išsilaisvinti iš rusiško pirmavimo (kaip kad buvo Jugoslavijoje) ir baigti karą koegzistenciniu pagrindu, kad neprieitų prie atominio, viską naikinančio, karo. Iki rugpiūčio 20 dienos, partijos užkulisiuose daug kas pasikeitė.

Rugpiūčio 21 d. po fatališkai pasibaigusio bandymo vakariečius parklupdyti kraštutinėmis priemonėmis, buvo paskelbtas politbiuro narių susirinkimas Kremliuje, tikslu nuspręsti tolimesnį veikimą. Atėjus nustatytam laikui, susirinko visi nariai, išskyrus KGB viršininką. Praėjus keliom minutėm, jo padėjėjas Dlugenko (ukrainietis, favorizuojamas Kruščiovo iškilęs į aukštą postą, būvęs visą laiką tampriame ryšyje su ukrainiečiais partijos nariais, kurie galvojo apie Ukrainos atsisiskyrimą nuo Rusijos. Po Minsko subombardavimo, pasinaudojant padėtimi ukrainiečiai paskatino Dlugenką paimti valdžią į savo rankas), susirinkusiems pranešė, kad jo bosas, pakelyje į susirinkimą, žuvo auto katastrofoje ir tuo pačiu metu jis čia pat nušovė partijos sekretorių. Tai buvo signalas sąmokslininkams. Po trumpo susirėmimo su sargybonimis ir kai kuriais partijos nariais, Dlugenko paskelbė perimantis partijos sekretoriaus ir prezidento pareigas iki bus atstatyta šlyjanti padėtis vakarų fronte, prie kurios privedė ankstyvesnieji partijos nariai. Dlugenko perversmą suruošė labai trumpu laiku, nes deliant galėjo išryškėti pasiruošimas.

Kelių valandų bėgyje, Dlugenko įsakė sustabdyti karo veiksmus ir tuo pačiu laiku apie visą įvykį painformavo JAV prezidentą ir Anglijos

min. pirmininką, siūlydamas galimai greičiau susirinkti Helsinkyje preliminarinei taikos sutarčiai ir nustatyti tolimesnes gaires rytų Europos ir Azijos tautų persitvarkymui. Sovietų Sąjungos radijo ir televizijai buvo įsakyta tuojau paskelbti apie karo pabaigą ir valdžios pasikeitimą. Sąjunga pradžioje manė, kad tai yra tik pasaulis, tačiau sustoję veiksmai fronte parodė tikrelybę.

Dlugenko surinko visų Sovietų Sąjungoje buvusių inkorporuotų valstybių atstovus ir jiems oficialiai paskelbė jų nepriklausomybę, tautinėse etnografinėse ribose ir, kad visų buvusių Sovietų Sąjungoje tautų, kaip nepriklausomų valstybių atstovai, kviečiami dalyvauti Helsinkio taikos konferencijoje.

Staiga pereiti iš centralizuotos autokratinės sistemos į savas, tautines administracijas, buvo sunku, ypatingai rusams. Tačiau proga išsiplėsti iš rusiško komunistinio teroro ir noras būti nepri-

klausomais, nugalėjo visas kliūtis.

Didelių sunkumų susidarė išskirstyti rusų ginkluotas jėgas žemėje ir vandenynuose, ypačiai Vakarų Vokietijoje, kur išskirtinai buvo dideli jėgų telkiniai, nes kariai metę ginklus keliavo namo savais keliais skirtinguosna kraštuosna. Buvo pakelyje netvarkos, ginkluotų plėšimų, žudymų, turto naikinimų, nes vietinės administracijos organų dar nebuvo. Tvarkos palaikymo darbo ėmėsi UNRRO (United Nations Relief and Repatriation Organization) ir pagal galimybę, sąjungininkų daliniai.

Žlugimas sovietinės Rusijos imperializmo, kuris laisvajam pasauliui buvo pavojingesnis negu fašizmas ir nacizmas, reiškė naują erą pasaulyje.

Vakarų Europos veidas, trumpo bet skausmingo karo, vėl buvo sužalotas; reikėjo keltis iš griuvusių suvargusiems ir luošiams, atsistatyti naujam rytojui, su viltimi, kad rusiškos ordos daugiau Europos neužpuls. □

KIEK ŽMONIŲ MŪSŲ ŽEMĖJE

Šiais gana neramiais laikais, kai pasaulis išgyvena vis didesnius ir didesnius sunkumus ir kuo toliau, tuo daugiau kalbama apie ginklavimąsi, apie trečiąjį pasaulinį karą ir atominių bombų naudojimą su baisiomis pasekmėmis, tai atsiranda, tarp kitko, dar vienas klausimas, kuris dar kol kas neperdaug reikšmingas, bet laikui bėgant, ir, kaip atrodo, nelabai tolimoje ateityje pasidarys gyvenimiškai sunkiai išsprendžiama problema. Kyla klausimas, kaip ilgai žmonija galės išsilaikyti mūsų žemėje, turint galvoje nepaprastai daugėjantį jos prieauglį. Šis klausimas, ypač paskutiniame metu, pasidarė labai svarbus tos srities mokslininkų tarpe. Jų, t.y., mokslininkų, pareiškimais, toks prieauglis labai padidėjo XX amžiaus antroje pusėje. Prieš keturis metus, t.y., 1976 m. kovo mėn., pagal UNO statistikos duomenis, viso buvo 4 milijardai žmonių, gi pabaigoje 1920 m. buvo tik 2 milijardai, kitaip tariant, pusės amžiaus laikotarpyje padaugėjo apie 2 milijardai.

Tenka pažvelgti, kaip amžių bėgyje vystėsi žmonijos prieauglis. Žinoma, kad prieš tūkstančius metų jokių surašinėjimų, kiek randasi pasaulyje žmonių, nebuvo ir niekas tiksliai to negalėjo žinoti. Tačiau, paskutiniame laikotarpyje mokslininkai pradėjo daugiau tuo įdomautis ir bent apytikriai priėjo išvados, kad prieš 8000 metų, bent apytikriai, galėjo būti žmonių (kurie nors ir primityviai savo gyvenimą tvarkė), tarp 4-5 milijonų. Gi pradžioje mūsų eros (čia negali-

ma naudotis, vadinama, spalio revoliucijos era) mūsų planetos gyventojų skaičius siekė tarp 200-250 milijonų. Toliau, pirmoji mūsų eros tūkstantinė nepasižymėjo didesniu žmonių prieaugliu, tebuvo tik apie 300 milijonų žmonių. Tačiau, toliau gyventojų skaičiai pradėjo nepaprastai greitai didėti, taip, kad į pabaigą XIX a. jau buvo priskaičiuojama pilnas milijardas gyventojų. Iki to laiko gyventojų prieauglis buvo laikomas visai normaliu, tačiau jau nuo XX amžiaus pradžios labai daug kas toje srityje iš pagrindų pasikeitė.

Šiuo metu pagal UNO ir mokslininkų apskaičiavimus, apie 2000 m. žemės gyventojų skaičius galės maždaug pasiekti 6,2 milijardus. Šiuo metu, pagal surinktus mokslininkų duomenis, mūsų žemėje žmonių prieauglis siekia per metus 2%. Tai atrodytų neperdaug aukštas nuošimtis, bet vis tik 24 val. bėgyje padaugėja iki 220 tūkstančių gyventojų.

Toliau kyla klausimas kiek ir kaip ilgai toji mūsų žemelė motinėle bus pajėgi tokį prieauglį išmaitinti. Ir taip jau matosi, kad daugybėje kraštų jau žmonės, daugiau ar mažiau, badauja. Kai dėl ateities, tai ir čia mokslininkai bando aiškinti, kad prie geriausių norų mūsų planetoje galės išsilaikyti ne daugiau, kaip 15 milijardų žmogysčių, o kas toliau, tai jau lieka neaišku. Taigi, kaip ten bebūtų, bet tarp daugelio pranašysčių atsiranda dar viena pranašystė, kurios išsipildymo, kaip atrodo, neteks ilgai laukti. Na, pagyvinsime — pamatysime. Saliets

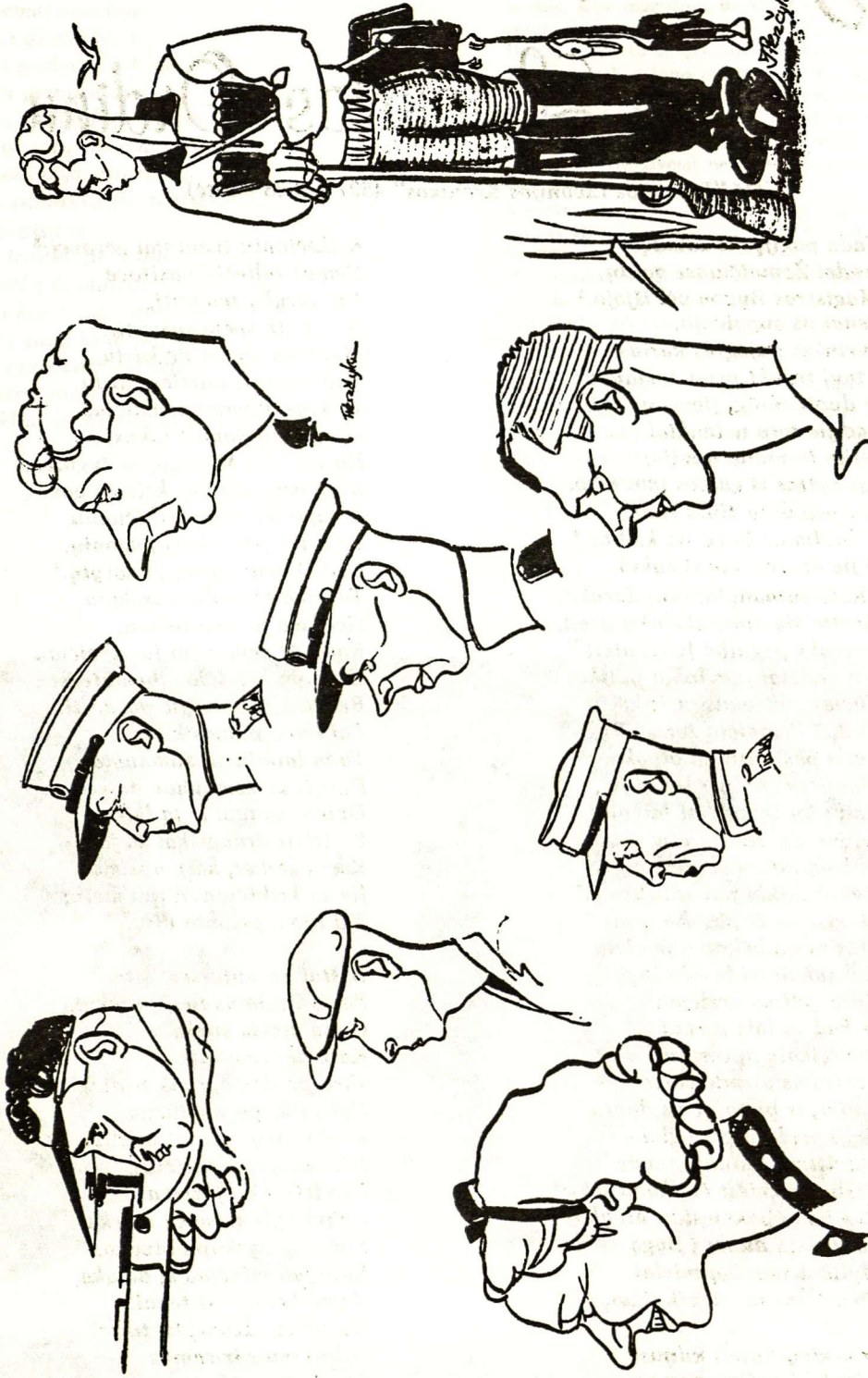
KAV. KPT. STEPŲ VALĮ
palydint į anapus horizonto, aukojame "Kariui".

K. Rimas ir V. Gerbenis
Chicago, Ill.

Priede: čekis 40 dol.

PIRMOJI LIETUVOS TAUTINĖ OLIMPIADA įvyko 1938 metų liepos mėn. antroje pusėje (17-31 dd.). Joje dalyvavo lietuviai sportininkai ir iš JAV, Anglijos, Vilniaus okupuoto krašto ir Latvijos. Įvairių sporto šakų varžybos vyko Kaune: krepšinio, futbolo — kojinių, tinklinio, dviračių lenktynių, plaukimo ir kitų. Paminėtina įvairių kalibrų rankinių ginklų šaudymo rungtyne, kuriose buvo atsiekta gerų išdavų, ypatingai mažo kalibro klasėje, tas teigiamai atsiliepė mūsų dalyviams 1939 m. liepos mėn. tarptautinėje šaudymo olimpiadoje Liuzerne, Šveicarijoje. Lietuvos Tautinės Olimpiados Komitetas paruošė ir pirmų trijų vietų komandoms ir pavieniams laimėtojams atitinkamai įteikė medalius (aukso, sidabro ir bronzos) su vardiniais pažymėjimais. Olimpiada praėjo pakilioje nuotaikoje, minint Lietuvos Nepriklausomybės dvidešimtmetį, palikusi dalyviams ir žiūrovams neišdildomus įspūdžius.

Tautinės olimpiados šaudymo nugalėtojai

Pirmoj eilėj iš kairės i dešinę: Janušonis Antanas, laimėjęs 2 aukso medalius; Muraška Jonas ir Serapinas Petras (2 aukso medaliai). Antroj eilėj iš kairės i dešinę: Naktis Vladas (2 aukso medaliai) ir Valiunas Jonas. Trečioj eilėj iš kairės i dešinę: Balčičionė Ona ("Kario" talkininkė nepriki. Lietuvoj ir čia

išivijoje), Benotas Romualdas ir Mažeika Antanas. Dešinėje stačias per visą augumą: olimpiados meisteris balandžių šaudyme medžiokliniu šautuvu Galvydis Stasys.

(Iš "Lietuvos Aido", Nr. 332 (4141), 1938.VII.27)

Žemaičių taika su Livonijos Ordinu

(Iš "Eunuotos Livonijos Kronikos" 4527 - 4628 eilutė)

Tada pagijęs iš žaizdų,
Andai Žemaičiuose gauty,
Magistras Rygon vėl išjojo.¹
Tenai jis sugalvojo,
Surinkęs pajėgius karius,
Į žygį traukt prieš žemaičius
Ir duoti smūgį jiems už tai,
Kad jie taip nelauktai
Jį ligi Nemuno nuvijo;
Tas ryžtas iš galvos jam nėjo,
Kol pagaliau žinia rimta
Ir broliams buvo paskelbta;²
O jie atsakė jam iš sykio:
"Kaip sumanyta, taip darykit,
Krašte šią žinią skelbkit greit,
Netruks pagalba Jums ateit."
Tie žodžiai jam labai patiko;
Tačiau netrukus atsitiko,
Kad iš Žemaičių žemės Rygon
Tada pasiuntiniai atvyko.
Magistrui pranešė tuoj jie,
Kad nūn žemaičiai taikoje
Su juo gyvent norėtų
Ir baimintis neberekėtų
Dėl jų taikoj jau esantiems.³
Magistras gi pasakė jiems:
"Jūs neskubėkite namolei,
Kol sukviesti bus broliai
Kaip galima greičiau
Ir kad su jais geriau
Jūs reikalą aptartum".
Svečiams atrodė verta
Palikt, ir buvo jiems duota
Kaip pridera gera globa.
Magistras išsiuntė savus
Paslus sukviest čia komtūrūs:⁴
Kas buvo pakviestas, atvyko
Per keletą dienų į Rygą
Išpildyt pareigą mielai.
To aiškint nė nereik ilgai.

★
Ir arkivyskupas kilnus
Atvyko į ordino namus

Krikščionių šventajai gerovei;⁵
Nemaž piliečių pasišovė
Į tą tarybą ten įeiti,
Ir vos tik spėjo susieiti,
Maldavo Dievą jie kartu,
Kad savo jis mirties vardu
Teiktų atversti žemaičius
Ir mokytų pamilt takus,
Kuriais jau Mindaugas žygiavo,
Kurs neseniai dar krikštą gavo
Ir tapo jis tikru krikščioniu,
Pametęs papročius pagonių,
Kad Dievui garbų padarytų.⁶
Tai tiek tesie čia pasakyta.
Geidavo jie visi tačiau,
Kad būt žemaičiai juo greičiau
Geruoju krikščionybėn atvesti;
Bet tam nebuvo jie paruošti.
Tai buvo planas kitas
Tada laimingai sumanytas:
Daryti su žemaičiais taiką
Dviem metam ir tą laiką
Praleisti draugiškai su jais,
Kartu stebėt, kaip apsieis
Jie su krikščionim tuo metu;
Tai buvo priimta visų.

★
Ir štai po nutarimo šito
Pasiuntiniams tuoj pasakyta
Gana aiškia šneka,
Kaip daroma taika.⁷
Visi ten džiaugė iš širdies
Dėl sudarytos sutarties,
Kuri saistys dvejus metus
Ir ordiną ir žemaičius.
Patvirtinta toji taika,
Kaip liepia teisiška tvarka.
Kurie su vyskupu atvyko,
Kaip jau minėjau šį dalyką,
Namó keliavo iš tenai,
Ne vienas džiaugėsi tikrai
Ir linksmas ir ramus
Atgal sau grįžo į namus.

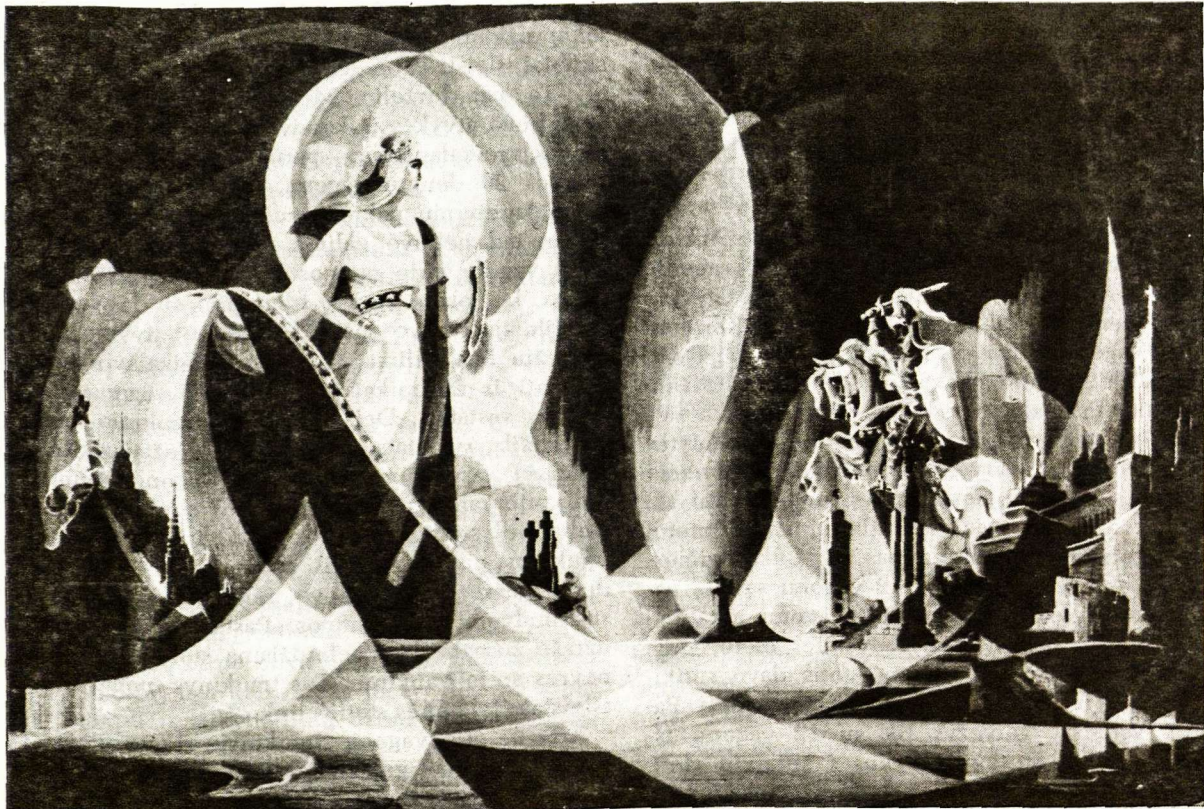
*Žemaičiai irgi geidė jau
Sugrįžti pas savus greičiau,
Nerimę žemėj svečioje,
Išvykdami gi ranką jie
Magistru padavė linksmi,
Jų paprotį primindami:
Kas ranką tik paduos kitam,
Nors ir gyventų tolimam
Krašte, nelaužys sutarties,
Kitaip — sulauktų jis mirties.⁸*

*Ir taip po viso to
Iš Rygos traukė jie namo
Ir grįžo vėl į Žemaičius,
Ir kai jau buvo pas savus,
Karaliams savo sakė jie,
Kad nūn gyvensim taikoje
Su magistru sutartinai;
Karaliai klausės to mielai.⁹*

Vertė A. TYRUOLIS

1. Livonijos kryžiuočių (buvusių kalavijuočių) ordino viršininkas, arba magistras, Burkhart von Hornhausen, tas pareigas ėjęs nuo 1257 m. pavasario iki mirties, 1260 m. liepos mėn. 13 d. Jis buvo susidraugavęs su karalium Mindaugu, kas žemaičiams nepatiko. Sužeistas jis buvo, kai susikovė su žemaičiais prie Klaipėdos pilies ir pralaimėjo.
2. Broliai — kryžiuočių ordino nariai (vienuoliai - riteriai).
3. Prieš metus (1256 m.) žemaičiai buvo gerokai nuterioję Kuršą ir tokie atvejai nemaža baimės įvairdavo kryžiuočiams.
4. Komtūras — kryžiuočių ordino apygardos viršininkas. Magistras Hornhausen vienu metu yra buvęs Karaliaučiaus komtūru.
5. Rygos arkivyskupu tada buvo Albertas Suerbeer, miręs 1272 m.
6. Mindaugas buvo apsikrikštijęs jau prieš šešetą metų, 1251 m.
7. Žemaičių taika su Livonijos ordinu dviem metams padaryta 1257 m. vidury.
8. Žemaičiai gerbė duotą žodį, patvirtintą rankos paspaudimu. Tas tikrai humaniškas paprotys darė įspūdį ir kryžiuočiams. Paprotį sulaužę būdavo mirtim baudžiami.
9. Pagal kroniką, žemaičius valdė "karaliai" — sričių vyresnieji. Pats seniausias buvęs jų visų valdovas. Panašią santvarką turėję ir lietuviai (aukštaičiai).

Jurgis Juodis — Marijos Žemė (Aliejus)

1940 METŲ BIRŽELIS

P. M.

(Prisiminimai)

(Pradžia "Kario" Nr. 6)

Birželio 23, 25, 26 dienomis, plentu nuo Vilniaus, per Pabradės miestelį, Švenčionių link pravažiavo tūkstančiai lengvų mašinų, taip pat autobusų, kuriuose važiavo enkavedistai bei rusų karininkų šeimos, "katiušos" ir kiti komunistiniai gaivalai, daugiausia žydų tautybės. Be to, traukėsi rusų karių batalionai ir atgal riedėjo tankai. Birželio mėn. dienos jau buvo gana karštos. Batalionų kariai sustodavo prie upių, prie vandens, poilsiu. Paminėtuose batalionuose buvo daug lietuvių, kurie, progai atsiradus, kad ir maudantis, visai nuogi, ar pusnuogiai, pabėgdavo, slapsnydamiesi krūmuose, palikdami ant kranto visus uniforminius drabužius. Tokių drąsuolių buvo nemažas skaičius, kurie visai nuogi atbėgo atgal į Pabradės rajoną. Jiems buvo suteikiama vietos gyventojų pagalba drabužiais. Lygiagrečiai, karui prasidėjus, vietiniai gyventojai griebėsi ginklo ir darė trukdymus atsitraukiančiam rusų kariuomenei partizaniniu būdu. Dėka tokių trukdymų, lietuviams kariams buvo daugiau progų pasišalinti iš besitraukiančių rusų dalinių ir pabėgti į laisvę.

1941 m. birželio 23 d. Vilniaus geležinkelių prekių stotyje, buvo sąstatas apie 60 vagonų, prikimštų suimtaisiais, tremiamais Lietuvos gyventojais. Vieni tik ką suimti, kiti iš kalėjimų atvaryti. Vagonai buvo paruošti išsiuntimui į Rusiją, uždaryti ir durų sankabos užsuktos sąvaržom bei viela. Prie sąstato stovėjo stipri kariška sargyba. Ant vedančio garvežio tenderio pastatytas kulkosvaidis, už garvežio esančioje platformoje taip pat stovėjo kulkosvaidis. Esant sąstatui tokiam parengties stovyje, išsiuntimui, nakties metu, vienas geležinkelio pareigūnas, L. Lukoševičius, sargybiniams nepastebėjus, 12 vagonų sąstatą paliko prie garvežio, o kitus 50 vagonų atkabino ir jie pasiliko prekių stotyje. Nakties metu, kada Vilniaus geležinkelio keleivių stotis davė sutikimą priimti ir išleisti tą suimtųjų traukinį į Pabradę, vedantis garvežys tik su 12 vagonų išvyko iš prekių stoties. Atvykus į keleivių stotį, sargybiniai bei traukinio palydovai, apsižiūrėjo,

kad traukinio sąstatas nepilnas ir pareikalavo garvežį su 12 vagonų prie jo, gražinti atgal į prekių stotį, kad paimtų likusius 50-tį vagonų.

Tuo laiku, kai garvežys su 12 vagonų vyko į keleivinę stotį, Vilniaus prekių stoties pareigūnai spėjo atidarinti likusiųjų vagonų duris ir liepė suimtiesiems bėgti iš vagonų ir slėptis.

Nelaimingieji pasimetė ir nežinojo ką daryti, o momentas buvo trumpas. Drąsesni tuoj šoko bėgti, sargybiniai nuo vagonų į bėgančiuosius stipriai šaudė. Bet naktis buvo geras bėgančiųjų draugas ir daug padėjo, o taipogi masė stovinčiųjų traukinių prekių stotyje. Atvykusieji į keleivių stotį NKVD sargybiniai užklausė, kas ten per šaudymas prekių stotyje? Jiems buvo pasakyta, kad tai partizaninis užpuolimas. Tada jų sargybos viršila liepė jų sąstatą su 12 vagonų, be jokių užklausimų ar pranešimų pakelės stotims, skubiai išleisti Pabradės stoties link.

Tą pat birželio 24 d. 7 val. į Pabradės stotį buvo atvykęs iš kareivinių komisaras Maksimovas, reikalaujamas paruošti prie pakrovimo rampos 20 dengtų vagonų, kariško turto iš lietuvių kareivinių pakrovimui. Stotyje nebuvo garvežio, tad nebuvo galima tokį skaičių reikalaujamų vagonų prie rampos sustatyti. Netikėtai atvykus, be jokios žinios, traukiniui su 12 vagonų iš Vilniaus, buvo manyta, kad su atvykusiuoju garvežiu bus galima Maksimovo reikalavimą patenkinti ir 20 reikalaujamų tuščių vagonų prie rampos sustatyti. Deja, atvykusio traukinio vadovas viršila, su kitais sargybiniais, griežtai atsisakė duoti jų garvežį manevrams — vagonų stumdymui prie rampos. Reikalavo juos skubiai išleisti Geliadnės stoties link. Minėtąjį viršilą paprašiau traukinių eismo žurnale atžymėti, kad atsisako duoti garvežį Maksimovo reikalaujamų vagonų stumdymui prie rampos. Pastarasis tuojau pat užrašė žurnale, kad neleidžiama stoty daryti manevrus su jo traukiniu. Tas traukinys tuojau buvo išleistas Geliadnės stoties link.

Tame 12 vagonų traukinyje buvo vežami veik visi buvę geležinkeliečiai tremtiniai: inž. Jagminas, tarpt skyriaus v-kas A. Narakas, budė-

tojas Gobis ir daug kitų kelio tarnybos pareigūnų. Teko su pastaraisiais pasikalbėti. Aprūpinau keliasdešimčia pokelių cigarečių, o taip pat daviau duonos ir kiek dešros. Pastebėjęs tai sargybinis pagrąsino ir mane nuvaryti į vagoną pas draugus. Turėjau skubiai pasitraukti nuo traukinio; sargybinis pagrūmojo, kad aš nesąs joks "gaspadorius" prie areštuotųjų traukinio.

Tą pačią birželio 24 d., nakties metu, buvo nutraukti telefono-telegrafo laidai tarp Bezdonių ir Pabradės stočių. Bezdonių stoties budėtojas buvo gavęs iš Vilniaus telefoninį pranešimą, kad pakelės stotys šį 12 vagonų tremiamųjų traukinį nuleistų nuo bėgių arba nuginkluotų. Neturint ryšio su Pabrade, stoties budėtojas rankine drezina atvyko į Santakos sustojimo vietą ir tik iš ten galėjo pranešti Pabradės stotčiai. Deja, jau buvo pervėlu — traukinys stovėjo Pabradės stotyje.

Vedančio traukinio mašinistas, lenkų kilmės, atėjo į mano raštinę pasisakydamas, kad jis norėtų nuo garvežio pabėgti. Negalėjau jam ką nors konkrečiai patarti, žinodamas, kad sargybiniai, lemiamu momentu gali stoties personalą — visus beginklius — vietoje sušaudyti. Patariau jam daryti savo nuožiūra, nesimdamas jokios atsakomybės.

Tiesa, kilo sumanymas traukinį nuleisti nuo bėgių. Tuojau buvo pasiūstas Č. Jovaiša tam tikrame atstume išversti bėgius. Jis greitai nubėgęs tespėjo tik bėgių veržles atsukti, bet, trūkstant įrankių, nespėjo bėgvinių ištraukti. Išleistas traukinys pravažiavo be kliūčių.

Šis traukinys turėjo du kulkosvaidžius, sargybiniai buvo ginkluoti automatais ir parabeliais, bet jų buvo tik 6 ar 8 žmonės. Taigi manau, kad staigiu partizaniniu puolimu likvidavus kulkosvaidžių lizdus, gal būt, paskirus sargybinius pasisektų nuginkluoti. Tuo metu Pabradės stoties pareigūnai jokio ginklo neturėjome. Nors esame buvę geležinkeliečių rinktinės šauliai ir esame turėję nuosavus ginklus kiekvienas. 1940 m. birželio mėn., trumpai prieš pirmąją rusų okupaciją. N. Švenčionėlių geležinkelių policijos nuovados viršininkas, kuris ir buvo tuo laiku šaulių geležinkelių būrio vadu, surinko visų geležinkeliečių šaulių turėtus nuosavus ginklus, o taip pat šaulio asmens pažymėjimus su nuotrauka ir negrąžino. Mūsų tarpe buvo nepasitenkinimas būrio vado elgesiu, nes kiekvienas mes galėjome ginklus paslėpti ir laikyti. Būtų dabar labai pravertę.

Birželio 24 d. jau apie 12 val. vėl atvyko kareivinių komisaras Maksimovas ir pakartotinai

prašė, kaip galima, rankiniu būdu, atvaryti prie rampos vagonus kariško turto pakrovimui. Po to jis telefonavo Baltgudijos direkcijai, prašydamas, kad atsiųstų garvežį pakrautų vagonų paėmimui, Pažadėta jam buvo, bet garvežys neatvyko.

Vežant karišką turtą iš kareivinių, prie rampos, viena kariška gurguolė važiavo prie rampos, o kita, su ginklais, į mišką, pagalba partizanams. Aišku, komisarui tas nebuvo žinoma; jis prižiūrėjo tik prie rampos atvežtą ir pakraunamą karišką krovinį. Po to, komisaras Maksimovas pėsčias grįžo į kareivines. Beeinant, pakelyje jis buvo partizanų užpultas, ir, tarp štabelio sukrautų malčių, nušautas. Tada visas evakuacijos reikalas sustojo. Visas kariškas turtas ir ginklai buvę kareivinėse, pakliuvo į lietuvių patriotų rankas ir jie apsiginklavo. Tuo pat metu susidarė didesnė partizanų grupė, kuriai vadovavo keli karininkai. Kadangi buvau šaulys — ir aš apsirūpinau ginklais ir stojau į jų eiles partizaninei veiklai. Birželio 25 d. vakare buvome paruošti užkirsti kelią plentui Vilnius-Švenčionys, trukdyti rusų atsitraukimą per Pabradės miestelį.

Būnant miške, kairėje Žeimenos upės, 23 val. naktį, iš tolo išgirdome plentą besitraukiantį didoką rusų kariškos gurguolės transportą. Pirmiesiems daliniams užvažiavus ant Pažeimenos upės tilto, transportas buvo partizanų apšaudytas. Žuvo keli rusų kariai ir arkliai. Visa gurguolė tuojau sustojo. Apie 1-2 val. nakties, birželio 26 d., vėl buvo girdėti, kad iš paskos atvyksta dar toks pat gurguolių transportas. Privažiavęs prie pirmo transporto ir šis sustojo. Nakties tamsoje nežinome koks galėjo būti rusų skaičius. Ryte, apie 3-4 val., būdami Žeimenos upės kairiajame krante pastebėjome, kad rusų kariai vykdo žvalgybą ir vietomis laiveliais keliasi per Žeimenos upę, norėdami mūsų būrį apsupti iš kairės. Neliko nieko kito, kaip atsišaudant šautuvais, atsi-traukti iš apsupimo.

Ne visi mūsų partizanai spėjo, deja, iš apsupimo pasitraukti. Priešas šaudė iš minosvaidžių, kulkosvaidžių ir šautuvų su sprogstančiomis dum-dum kulkomis.

Kuomet rusai pastebėjo, kad nėra partizanų pasipriešinimo, tada drąsiai žygiavo plentą link Švenčionių. Mes tik tuomet pamatėme, kad rusų būta 2 batalijonai, kurie gerai ginkluoti, masiniai prasiveržė pro mūsų partizanų silpnai ginkluotą būrį. Kiek žuvo, ar buvo sužeista rusų, tikro skaičiaus negalėjome sužinoti, nes jie viską išsivežė. Buvo manoma, kad apie dešimt žuvusių ir antra tiek sužeistų. Mes turėjome nuostolių

11 žmonių, tame skaičiuje buvo 5 Lietuvos kariai.

Kada partizanai po buvusio mūšio susitvarkė ir grįžo į savo buvusias vietas, tada buvo tikrinamos Pabradės miestelio visos rusų buvusios raštinės, NKVD ir komsomolcų. Jų raštinėse buvo rasti sąrašai, paruošti žmonių areštams ir išvežimui. Tuose sąrašuose buvo ir mano pavardė išvežimui pažymėta.

Vietiniai žmonės pasakojo tokį vaizdą. Kai rusų kariuomenė traukėsi iš Lietuvos, drauge versdami ir lietuvius karius su jais trauktis, vienas iš lietuvių karininkų, prie Gudijos rubežiaus, pasakęs: "Čia yra Lietuvos rubežius ir aš toliau neisiu". Išsitraukęs pistoletą ir nusišovęs.

Birželio 27 d. į Pabradės stotį atvyko vokiečių šarvuotas traukinys, o plentu tankai. Pirmieji daliniai buvo juodmarškiniai. Nuo to laiko Lietuvos partizanų veiksmai prieš rusus, Pabradės rajone sustojo.

Vokiečiams užėmus Pabradės rajoną, stotyje buvo virš 200 vagonų. Iš jų 140 su įvairiu karišku kroviniu. Apie 80 vagonų buvo rusiški, vadinami "Arbelio", kuriuose buvo pakrauta kariška mundurinė, kaip tai apsiaustai, švarkai, kelnės, baltiniai, antklodės ir batai su brezentiniais aulais. Apie 10 vagonų buvo su medicinos priemonėmis — vaistais ir įrankiais. Vertinant tuo laikine rusų valiuta, galėjo būti 50 milijonų rublių vertės. Šio kariško turto apsaugai prašiau duoti karišką sargybą. Ją gavau iš tuo laiku buvusio lietuvio Pabradės įgulos viršininko. Vėliau minėtas turtas buvo perimtas vokiečių armijos žinion.

Nužygiavus vokiečių armijai Leningrado ir Maskvos link, rusų lėktuvai, nakties metu, atveždavo vokiečių armijos užnugarin raudonuosius desantus ir išmesdavo Lietuvos teritorijoje. Tie raudonieji desantininkai dėdavo minas po geležinkelių bėgiais ir vykdė kitokius destruktijos veiksmus. Traukiniui užėjus, minos sprogdavo ir daug geležinkelio pareigūnų žūdavo ar žiauriai nukentėdavo. Taip pat minų sproginimas padarydavo labai didelės žalos traukiniams ir vežamam turtui. Tokios sproginimais pavojingiausios vietos buvo geležinkelio stotyje priešais vadinamąjį Obelų Ragą ir prie Žeimenos ežero. Laikui bėgant, vokiečių žvalgyba pastebėjo ir išaiškino, kad Obelų Rago "staravierai" dėdavo į namų kaminus elektrines lempas su raudona šviesa, kad rusų lėktuvai žinotų kur išmesti desantą. Apsaugai nuo desantininkų minų, vokiečiai leisdavo po 2 platformas

prikrautas smėlio priekyje garvežio, kad būtų mažiau nuostolių garvežiams. Desantininkai tada pradėjo dėti tokias minas, kurios sprogdavo patraukus virvę ir tada, kada patraukėjas nori. Pats desantininkas stovėdavo miške, atstu, apie 50 metrų ar daugiau nuo geležinkelio bėgių ir minos. Tada vokiečiai sugalvojo iškirsti pagelžkelės medžius ir krūmus 50 metrų į abi puses. Deja, ir tai mažai padėjo.

Toks rusų desantininkų geležinkelio bėgių minavimas buvo kasdieninis reiškinys visą karo metą ir įvairiuose geležinkelių ruožuose, tarp Kauno-Lentvario, tarp Varėnos-Vilniaus, tarp Lydos-Vilniaus, tarp Vilniaus-Molodečnos, tarp Vilniaus-Turmonto, šiame ruože ypatingai. Pavyzdžiui, einantis nuo Varėnos į Vilnių traukinys, virš 50 platformų, pakrautų kariškais auto sunkvežimiais, ties Valkininkų stotimi užėjo ant minos. Traukiniui sustojus atėjo iš miško keliasdešimt ginkluotų desantininkų, išžudė visą vokiečių traukinio sargybą iš 18 žmonių, apipylė benzinu vežamą krovinį ir padegė. Buvo sunaikintas visas traukinio sąstatas. Kitas atvejis, Lydos ruože. Pagal tvarkaraštį, ėjo automatrixa iš Beniakainių į Vilnių. Atėjus į Kirtimų stotį, įlipo trys desantininkai, įsakė vairuotojui važiuoti atgal, Jašiūnų link. Atvykus prie Jašiūnų upės tilto, liepė sustoti. Čia pat nušovė stovintį sargybinių vokiečių ir, į buvusį prie tilto sargybos bunkerį sumetė granatas, nužudydami ten buvusius kareivius. Po to apipylė tiltą benzinu ir uždegė. Sudegus medžio lentoms ir brūsams, taip pat apipildami benzinu, sudegino ir automatrixą.

Ruožuose, tarp Gardino-Vilniaus ir Varėnos, veikė lenkų partizanai ir žydai. Tarp Gardino-Mostų ir Mostų - Lydos - Beniakainių — taip pat lenkai, kurie būdavo pastebimi ir atpažįstami traukinių personalo.

(*Bus daugiau*)

Lietuvos Laisvės Kovų dalyviui, savanoriukūrėjui

A.A. VLADUI BAJALIUI

mirus, velionio žmonai, našlei Frances, sūniui Henrikui ir Adelei Bajaliams ir anūkams Rey ir Alfredo Bajaliams, reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime jo netekus.

"Ramovės" Los Angeles sk. valdyba

ŠIŲ LAIKŲ BARBARAI IŠ ŠIAURĖS

Tai įvyko Kabulo mieste, Afganistano sostinėje, š.m. gegužės 3 d. Apie 70 moksleivių, 12-17 metų amžiaus, jų tarpe 36 mergaitės, stebėjo pražygiuojančius Afganistano kareivius, savo tautiečius.

Staiga, mergaitės nusitraukė nuo galvų skareles ir veidus dengusius šydus ir ėmė mėtyti juos į žygiuojančius karius, šaukdamos: "Jūs dėvėkite šiom skarom, atiduokite šautuvus mums, mes eisime mušti rusų!"

Kareiviai pradėjo šaudyti į moksleivius, ir 25 mergaitės krito negyvos.

Šitą ir sekančius įvykius aprašė kai kurie Amerikos laikraščiai ir paskartojė "Armed Forces Journal International" — liepos mėn. laidoje.

Gegužės mėn. pabaigoj 7,000 afganistaniečių studentų buvo suimti už sukeltus protestus prieš rusų okupaciją ir vykdytas riaušes. Iš jų 175 žuvo. Tačiau, riaušių metu 272 rusų kariai buvo nukauti ir apie 400 sužeista. Šiuo metu Afganistane vyksta žiaurus pogrindžio karas. Nė viena pusė nežino kas yra pasigalėjimas. Visa afganistaniečių tauta, po truputį, iš lėto gali būti galutinai išnaikinta.

Panašūs tautų sunaikinimai istorijoje yra žinomi nuo seniausių laikų. Jas naikino įvairūs užkariautojai — barbarai. Bene seniausi iš jų Azijos klajokliai hiksai, sunaikinę Egipto civilizaciją 1100 m. prieš Kristaus gim.; vėliau — mongolų užkariautojas Čingis Chanas, sunaikinęs Indiją XI a. Šiais gi laikais tie barbarai iš šiaurės yra sovietiniai rusai. Jie ir jų satelitai žudo ir naikina ištus kraštus Azijoje: Afganistaną, Laosą, Kambodiją. Vakarų demokratijos, tuo tarpu, tik laužo sau rankas ir verkšlena apie "human rights".

Š.m. vasario 25 d., visame Afganistane įvyko generalinis streikas, užtrukęs 3 dienas. Prekybininkai uždarė visas krautuves, sustojo visos transporto ir susisiekimo priemonės. Net valstybinių įstaigų tarnautojai atsiskė eiti į tarnybas ir pasiliko namuose.

Sovietų kariuomenės daliniai ir nuolat mažėjančios, Babrak Karmeliu likusios ištikimos afganistaniečių kariuomenės kariai už streiką žiauriai atsilygino. Panašiai kaip jie pasielgė su moksleiviais, taip ir šį kartą, būtent vasario 26 d., sušaudė 300 civilinių ir sužeidė apie 1,000 vien tik Kabule. Tačiau, sekančiame didžiausiame Afganistano mieste, Kandahare (160,684 gyv. 1978 m.), rusai iš tankų ir iš šarvuotųjų šaudydami, išžudė tūkstančius. Vakarų korespondentai pranešė, kad visoje šalyje buvo žudoma vyrai ir moterys, net vaikai, tūkstančiais.

Po tų žudynių, kovo mėn. pirmomis savaitėmis, daugiau kaip 1,500 afganistaniečių kareivių perėjo Pakistano sieną. Juos pasitikė Raudonojo Kryžiaus atstovai girdėjo baisesius pasakojimus ir pranešimus. "Ten vyksta genocidas. Sovietai yra pasiryžę išnaikinti visą afganistaniečių tautą", pareiškė vienas iš atstovų.

Tačiau, iš tų bendro pobūdžio pareiškimų ne visa tiesa paaiškėja. Sovietai ir Afganistano komunistai, stengdamiesi numalšinti gyventojus, įvairyti jiems baimės, ir teroro būdu juos suvaldyti, pasirinko vieną iš Afganistano keletos tautų sau auka, o gyventojams pavyzdžiu, kas ir jų laukia.

Jie atkreipė dėmesį ir pasirinko hazarių tautelės žmones. Jie yra mongolų kilmės, kalba skirtinga kalba ir turi savo ypatingus papročius. Jų yra Kabule, Kandahare ir Herato miestuose, kur jie daugiausia dirba kaip tarnai ir patarnautojai, arba eiliniai darbininkai. Viduriniame Afganistane, Bamiano provincijoje, jie augina arklius, avis ir ožkas. Jie neturtingi ir dažnai badauja ir niekam jie nerūpi.

Tuos nelaiminguosius pasirinko komunistai, apšaukdami juos generalinio streiko pradininkais ir sukėlėjais. Pagal prezidento Karmelio pareiškimą, jie įtraukė visą tautą į tą streiką.

Paryžiaus laikraščio "Match" korespondentas rašo, kad jis pats matė, kaip vasario 29 d. 153 hazariai, surišti nugaromis po keletą, buvo Kabulo priemiestyje išversti iš sunk-

vežimių, aplieju gazolinu ir sudeginti. Po šių atvyko kiti sunkvežimiai. Rusų kareiviai aiškino, kad neverta eikvoti kulų tiems hazardariams žudyti. Pigiau yra juos gyvus sudeginti. Vienas afganistanietis nufotografavo tą sceną. Nuotrauka pasirodė liberalų žurnale "The New Times" su prieraišu, kad tai žudomi tik sukilėliai "įvykdę įvairių žiaurumų".

Kovo 7 d., penktadienį, kuris musulmonams yra šventadienis, sovietų ir Babrak Karmelio kariai įsibrovė į Bamiano provinciją. Helikopterų kulkosvaidžiai buvo nukreipti į mečetes, kuriose buvo pilna tikinčiųjų. Be to, 7,000 hazarių buvo suimti, iš jų pusė buvo ten pat sušaudyti. Vykdamt kratas iš namo į namą, 33 kaimuose buvo suimta apie 1,000 žmonių, kurių pusė, nežiūrint nei lyties, nei amžiaus, buvo sušaudyti. Tai akcijai vadovavo Afganistano naujasis "ministerio pirmininko" pavaduotojas Assadullah Sarward.

Netoli Kabulo esančiame Pirž kaime, sovietų ir afganistaniečių kareiviai suimtus sukilėlius prigirdė žmonių išmatų duobėse. Po to, jie atvarė žuvusių žmonas ir šeimų narius, liepdami išsitraukti savųjų lavonus iš duobių. Mahometonų religija nežino didesnio žmogaus išniekinimo.

Tuo metu buvęs Afganistane keliautojas pakistanietis matė sovietų helikopterį šaudant kulkosvaidžiu į mečetę Jalalabade, apie 45 mylios į rytus nuo Chyberio Tarpeklio. Taip pat ir dvi mečetės prie Kandaharo buvo puolamos sovietų lėktuvų; ten žuvo apie 50 žmonių. Lėktuvų pilotai buvo rusai, ką patvirtino jų pasikalbėjimai, nugirsti oro kontrolės stočių.

Tačiau, tų hazarių žudynių nepakako sustabdyti afganistaniečių vykdomo pasipriešinimo. Stiprūs pasipriešinimai vyko dar iš praeitų metų. Apie juos tik dabar sužinota.

Praejusį metų balandžio 20 d., Keralos kaime, š.r. Afganistane, apie 70 mylių nuo Sovietijos sienos, apie 1,000 vyrų ir berniukų nuo 12 metų amžiaus, buvo suvaryti į atvirą lauką. Jų tarpe buvo ir hazarių ir kitų, daugiausia sunnitų mahometonų. Afganistanietis komendantas, kurį

lydėjo apie 20 sovietinių patarėjų įsakė suvarytiems šaukti "ura", pagerbiant Kabulo marksistinę vyriausybę. Tačiau, vieton to, jie šaukė "Allah O Akbar!", t.y., "Dievas yra didis!" Sovietų vyresnysis patarėjas tuoj davė įsakymą sušaudyti visus suvarytus. Tas buvo atlikta per keleta minučių. Visi lavonai, kai kurie dar pusgyviai, buvo užkasti, greičiau, aparti ten jau laukiančių tam tikslui buldozerių.

Kai kam atrodo, kad tai tik pasaka, kitiems įbauginti. Tačiau tai tiesa. Rusai viską fotografavo, kad būtų aiškūs įrodymai, kas laukia tu, kurie remis maištininkus — mudžehedinus. Keralos kaime gyveno 5,000 gyventojų. Dabar jis tuščias, taip kaip Lidice kaimas Čekoslovakijoje, kur 1942 m. birželio 10 d. vokiečių kariai išžudė visus gyventojus, keršydami už Heidricho nužudymą.

Niekas negali tiksliai apskaičiuoti kiek žuvo nuo to meto, kai Kremlius pradėjo 1978 m. balandžio mėn vykdyti kruvinus perversmus Kabule. Tada buvo nužudytas Afganistano prezidentas Daud Chanas ir visa jo šeima su 100 kitų vyriausybės narių. Spėjama, kad Afganistane jau žuvo tarp pusės ir viso milijono žmonių iš bendro 19 mil. gyventojų.

Nežiūrint masinių žudynių, atrodo, sovietams nepavyko įbauginti visų Afganistano gyventojų. Pasipriešinimas liko nepalaužtas. Dabar sovietiniai rusai griebiasi dar baisesnės priemonės — dujų.

Prieš ketverta metų buvęs Laos valstybės generolas, Vang Pao, pareiškė, kad prieš jo dalinius, sovietų remiamos Pathet Loo jėgos pavartojo dujas. Niekas tada jam nenorėjo tikėti. Gerokai vėliau bėgliai, kuriems pavyko pasiekti Tailando sieną, pranešė apie rusų "garus iš dangaus". Dar vėliau iš Kambodijos buvo gautos žinios, kad vietnamiečiai ten vartoja muštardines, fosgeno ir nervines dujas. Į tai irgi nebuvo atkreiptas dėmesys.

Tik š.m. pradžioje Indokinijos Pabėgėlių Komisijos atstovas (Leo Černe), apklausinėjęs iš įvairių Laoso kaimų pabėgėlius, nustatė, kad sovietai, vietnamiečiai ir Pathet Lao komunistų kariai visame tame plote

vartojo cheminius ginklus, t.y., dujas. Kai kurių tautelių žmonės pasakojo apie "geltoną lietu" (greičiausia muštardinės dujos), kuris krito iš dangaus, kiti pasakojo apie dujas, suardančias plaučius, ar veikiančias nervų sistemą. Visuose, gerai dokumentuotuose atvejuose, aukos sunkiai sirgo ir daugumoje mirė didžiausiose kančiose.

H'mong tautelės žmonės Laos krašte pranešė, kad po dujų atakos, į jų kaimą atvykę komunistinio Pathet Lao kareiviai, dėvintys dujokaukėm, paėmė keliolika išlikusių gyvų kaimiečių ir nusigabeno juos į karinę ligoninę. Keleta dienų ten juos naudojo laboratoriniams tyrimams, kaip jūrų kiaulytes. Matyti ieškojo priešnuodžių apsaugai nuo jų pačių vartojamų dujų. Penki iš kaimiečių ten ir mirė.

Kai praėjusių metų gruodžio mėn. sovietų kariuomenė okupavo Afganistaną, rusų gen. ltn. F.K. Pikolovas pirmininkavo septynių asmenų komisijai, kuri darė inspekciją Laose. Komisija apžiūrino Pakse ir Seno miestuose sandėlius. Apžiūra užtruko keleta savaičių. Tas vizitas buvo blogas pranašas prieškomunistiniams kariams, ne tik Laose ir Kambodijoje, bet ir Afganistano "mudžhedinams" — maištininkams. Mat, gen. Pikolovas yra Sovietų Sąjungos cheminių ginklų viršininkas.

Ir iš tikrųjų, netrukus po Pikolovo vizito, buvo gauti pranešimai apie dujų panaudojimą prieš civilinius gyventojus Laose ir Kambodijoje. Kartu su tais pranešimais Tarptautinis Raudonasis Kryžius Tailande gavo pranešimą apie priešdujinių priemonių atgabenimą sovietų kariams Afganistane. Apie š.m. kovo vidurį rusai pradėjo vartoti dujas kalnuotose vietovėse prieš sukilėlius. Tą patvirtino Kanados tyrinėtojas, Michael Barry, dirbantis "Tarpt. Žmogaus Teisių Federacijai" Paryžiuje. Jis apklausinėjo daugiau kaip 100 pabėgėlių, iš kurių parodymų paaiškėjo, kad sovietai Afganistane plačiai vartoja dujas: "Mes staiga pamatėme metamus indus iš lėktuvų, kurie skraidė virš mūsų. Kai indai atsimušė į žemę, iš jų ėmė kilti pilki, žali ir mėlyni dūmai. Dūmai veikdami į mus, vienus paraližavo,

kitus privertė elgtis lyg pamišusius, dar kiti vietoje mirė". Taip pasakojo pabėgėliai.

Afganistaniečiai labiausiai bijo riešuto didumo kamuoliukų, kuriuos išspiauna lėktuvų raketsvaidžiai. Kamuoliukai limpa prie gyvulių kailių, prie rūbų ir plaukų, arba prie padų. Vaikai radę juos parsineša, nes negali jų atsikratyti. Kai tik kamuoliukas patenka į šiltesnę aplinkumą, tuoj virsta mirtinomis dujomis.

Nervinės dujos, kurias sovietai vartoja, yra vadinamos "G", arba "organophosphoro junginys". Per 15 min. jos suardo žmogaus nervų sistemą. Užtenka jų spilkos galvutės dydžio kiekio, kad pakliuvus žmogui ant odos, jį užmuštų. Jos žinomos "Tabun", "Soman" ir "Sarin" vardais.

Visos tos dujos mėtomos iš lėktuvų ir leidžiamos iš žemės paviršiaus. Pabėgęs Afganistano kariuomenės karininkas pranešė matęs lėktuvo motorą, uždėtą ant sunkvežimio su didžiuliu dujų tanku. Toks įtaisas gali "spiaudyti" dujas į tarpkelius, olas ir vietas, kur slepiasi sukilėliai ir partizanai. Paleistos dujos laikosi vietoje ištisas savaites.

Nors vokiečiai turėjo dujų, tačiau jų II Pas. karo metu nepavartojo prieš sąjungininkus. Rusai gi, po karo visas vokiečių dujų dirbtuves persikėlė į Rusiją. Tie patys vokiečių mokslininkai, kurie dirbo Hitleriui, gamino dujas sovietams, kurie jas pritaikė naudoti savo turimoms dujinio karo technikos dalims.

Sovietų Sąjunga 1928 m. pasirašė Genevos Protokolą, kuriuo draudžiama "pirmajam pavartoti" dujas karo metu. Tačiau, į protokolą įrašydama "nevertosianti dujas prieš priešą, kuris taip pat pasirašė protokolą". Nei Afganistanas, nei Laos, nei Kambodija nėra tą protokolą pasirašę. Be to, protokole nieko nepasakyta apie dujų vartojimą prieš civilinius gyventojus, partizanus ar maištininkus. Todėl, nežiūrint to, kad Sovietų Sąjunga trijose šalyse nuodija dujomis gyventojus, niekur pasaulyje nei valstybės nei publika oficialiai jų neapkalto, nepasmerkė ir nesima jokie veiksmo prieš juos. Negirdime nei jaudinančių ar agituojančių tuo

→

SACHAROVO EGZILINIS LAIŠKAS

Žymusis sovietų fizikas ir Nobelio premijos laureatas ir drąsiausias sovietų disidentas, Andrei D. Sacharov, sausio mėn. buvo Maskvos gatvėj sulaikytas KGB agentų ir ištremtas į Gorkio miestą, esantį apie 250 mylių į rytus nuo Maskvos. Jis ten leidžia dienas visai izoliuotas nuo žmonių, nes prie jo buto durų stovįs policininkas nieko pas jį neįleidžia, išskyrus žmoną ir artimus gimines. Bute telefono nėra. Net ir iš pašto įstaigos jis niekam negali paskambinti, nes telefonas būna tuoj pat išjungiamas KGB agentų. Jo žingsniai yra visą laiką sekami. Jis dažnai gauna koliojančių laiškų, o kartais, iš Vakarų, jį paguodžiančių. Jo gyvenamam name yra įrengta radijo trukdymo stotis, todėl jis negali pasiklausyti nė radijo. Išėjus pasivaikščioti, jo butas iškratomas KGB agentų, o rašomoji

reikalu kalbų nei Jungtinėse Tautose. Negirdime nei garsiųjų liberalų protestų, nei šisizija tuo reikalu nė "jane fondos". Į buvusio JAV ambasadoriaus Afganistane, Roberto Neumanno, š.m. vasario 3 d. padarytą pareiškimą apie sovietų vykdomas žudynes Afganistane niekas nekreipė dėmesio. Indijos min. pirm. Indira Gandhi įsakmiai pareiškė Paryžiaus "Le Matin" laikraštyje, kad ji nemato didesnio skirtumo tarp sovietų įsikišimo Afganistane ir J.A. Valstybių veiklos Pietų Amerikoje!

Net amerikietis Thomas D. Davies, JAV Ginklų Kontrolės ir Nusiginklavimo Agentūros v-kas, darydamas pranešimą Kongreso Užsienių Reikalų pakomitetams, š.m. bal. 24 d. pareiškė, kad JAV negalėtų protestuoti dėl dujų pavartojimo Afganistane, nes tas būtų hipokritiška, kadangi Vietnamo kare amerikiečiai vartojo dujas prieš riaušininčius ir naikinančias augmenijas. Tačiau jis turėjo pripažinti, kad tos amerikiečių panaudotos dujos nebuvo žmonėms nei mirtinos, nei žalingos.

Taigi, civilizuotos valstybės pasirenka dujas, kurios nekenkia žmonėms, kai barbarai tokio pasirinkimo nedaro.

A.

mašinėle ir rekordavimo aparatas sugadinami.

Sausio 22 d. jis buvo prievarta nugabentas pas vyriausiojo prokuroro padėjėją, Aleksandr M. Rekunkov, kuris parodė Aukšč. tarybos raštą, atimantį iš Sacharovo visus pasižymėjimo ženklus, bet nieko neminintį apie jo ištremimą, tačiau jis vis dėlto buvo ištremtas. Sovietų spauda jį apkaltino sovietų sistemos žeminimu, ginklavimosi lenktynių skatinimu, keliaklupščiaivimu prieš Amerikos imperializmą ir karinių paslapčių išdavimu. Sovietų Mokslų akademijos pirm. Anatoli P. Aleksandrov, jam įrodinėjęs, kad jis esąs ištremtas tik dėl jo paties gerovės, nes Maskvoj jis nuolat buvęs apsuptas įtartino charakterio žmonių, per kuriuos jis perdavinėjęs valstybės paslaptis. Visos kalbos apie jo galimą emigraciją į Vakarus esančios perankstyvos, nes sprendimas šiuo klausimu nuo jo nepriklauso.

KGB išnaudoja savo tikslam jo žmonos tautybę, nes ji yra pusiau žydė. Jos motinai buvo prigrasinta, kad prieš dukterį (t.y. Sacharovo žmoną), jai nenutraukus pasimatymų su vyru ir priešsovietinių pareiškimų pardavinėjimo vakarų žurnalistam, bus imtasi tam tikrų priemonių. Vienintelė Sacharovo apsauga yra tik jo likimą sekanti viešoji opinija.

Gegužės 4 jis paskelbė iš savo ištremimo vietos laišką, kurio svarbesnės mintys čia ir atpasakojamos.

Pasaulinės problemos

Per paskutinius du dešimtmečius Sov. Sąjunga iš pagrindų sustiprino ir kiekybiniu ir kokybiniu atžvilgiu, jos turėtąsias raketas ir branduolinius ginklus, įvairias karines technologijos sistemas, transporto priemones, tankus, maľūnsparnius, ugnies kontrolės sistemą, susižinojimo priemones ir kt. Dėlto pasaulio jėgų balansas žymiai pasikeitė. Žinoma, kad ir kitos pasaulio galybės, kaip JAV, šioj srity taip pat nesnaudė, bet, turint galvoj, kad Sov. S-ga yra totalitarinė ir kad jos sukarintas ūkis yra centralizuotas, jos karinis augimas yra žymiai pavojingesnis, nes visi sprendimai daromi slapta ir apie juos sužinoma tik tada, kai jie yra jau įvykdyti.

Sov. S-ga išplėtė savo įtaką pietinėj Azijoje per Vietnamą, Angolą per Kubą, Etiopiją ir pietų Jemene, o invazija į Afganistaną sudaro dar pavojingesnį jos ekspansijos laipsnį.

Autorius mano, kad karo ir taikos klausimai yra tiek pavojingi, kad jiems turi būti skiriamas didžiausias dėmesys. Ypač turi būti rūpinamasi išvengti branduolinio karo. Jis linki, kad, pasaulio įtampai atslūgus, būtų atgaivintos pastangos išgelbėti SALT II sutartį, kuri sudarys pagrindą SALT III sutarčiai. Derybos dėl nusiginklavimo bus galimos tik tada, kada bus pasiekta strateginių ginklų lygybė, todėl Vakarų pajėgos turi daryti visa šiai lygybei išlaikyti, o kai kuriose srityse jai vėl atgauti.

Taip pat svarbus yra taikingas "karštų" konfliktų likvidavimas. Sovietų invaziją į Afganistaną pasmerkė 104 valstybės, bet karas ten vis dar vyksta. Todėl yra labai svarbu vykdyti politines ir ūkines sankcijas, nes jos sustiprins atsakingesnių ir ne tiek dogmatiškų sovietų vyriausybės vyrų įtaką. Ypač esąs svarbus plačiausias Maskvos olimpinių žaidimų boikotas. Kiekvienas iš jas vykštąs sportininkas ar žiūrovas suteiks sovietų karinei politikai netiesioginę paramą. Reikalauti, kad sovietai pasitrauktų iš Afganistano, yra gyvybinis reikalas. Jam atrodo, kad neutralumo Afganistanui paskelbimas šiam reikalui daug padėtų.

Art. Rytų konfliktas nesibaigia per dešimtmečius. Jis galėtų būti išspręstas pagal Camp David sutartą tvarką, kad praėities tragedijos ir sunkumai nebūtų perkelti į ateitį. Palestiniečiai turi pripažinti Izraeliui teisę gyventi, pasmerkti terorą ir atsakyti būti ginklus jiems teikiančių jėgų pastumdėliais. Izraelis turi labiau susilaikyti ypač nuo kolonijų steigimo okupuotose žemėse. Art. Rytų krizė gali būti išspręsta tik bendram pasaulio problemų kontekste, todėl JAV tarpininkavimas yra ypač svarbus.

Pagalba Kambodijos, Etiopijos, Vietnamo, Afganistano ir kitų valstybių pabėgėliams turi pasidaryti svarbesnė už karinius ar politinius samprotavimus ar valstybinę garbę.

JAV pastangos išgelbėti įkaitus ne-

pavyko, bet tai buvo drąsus ir kilnus žygis, nes jo buvo imtasi tik paaiškėjus, kad Iranas laisva valia nesutiks įkairių paleisti. Niekas neturi teisės JAV smerkti tik dėlto, kad pastangos nepavyko, ar kritikuoti prezidentą Carterį už paslapties laikymą. Bandymui pavykus, būtų atkritisios sankcijos, kurios dabar pasidarė neišvengiamos. Yra labai svarbu, kad Vakarai vieningai veiktų, nes ši problema yra visuotinė.

Tarptautiniam saugumui yra labai svarbi Vakarų vienybė.

Vakarų problemos

Totalitarinės sistemos visas gyvenimas — politika, diplomatija, informacija, užsienių prekyba, ūkinė ir karinė pagalba ir parama išsilaisvinimo sąjūdžiam — yra kontroliuojama vieno centro. Negalima sakyti, kad Sovietų S-gos ar Kinijos komunizmas yra tik apgaulė, nes jis, kaip ir kitos etinės, filosofinės ir religinės sistemos kilo iš noro surasti tiesą ir teisingumą. Bet šios sistemos silpnybė ir nesugebėjimas iškilo jau pačioj pradžioj. Bet ir šiandien yra žmonių, kuriems būti "progresyviu" yra ne tik madinga, bet kartais ir pelninga. Yra ir naiivių, silpnai informuotų ir indiferentiškų žmonių, kurie užmerkia akis ir užsikemša ausis dėl karčios tiesos ir noriai praryja pasaldintą melą. Bet yra ir formaliai "papirkty" žmonių, nevysada pinigais, kurie, dalyvaudami politiniame gyvenime kaip žurnalistai, rašytojai, prekybininkai, vyriausybės patarėjai, spaudos darbuotojai, teikia šiai sistemai didelės paramos. Totalitarinės sistemos vienybė sudaro Vakarų pasaulio pluralizmui pavojų, nors pastarasis ir yra labiau dinamiškas ir gyvastingas. Tačiau Vakaram ir atsilikusiems kraštams neparodžius vienybės, tvirtumo ir nuoseklumo kovojant su totalitarine sistema, pasaulis gali susilaukti labai sunkių laikų ir žiaurių kataklizimų. Yra labai svarbu suprasti bendrą pavojų, tada visa kita savaime išsispręs.

Įvykiai Afganistane ir Irane parodė, kad Europa nebuvo vieninga ir nuosekli tiek, kiek turėjo būti. Vakarų Vokietijos rašytojo Guenter Grass ir kitų trijų rašytojų pareišk-

imas tuo klausimu yra labai mieilai Sov. S-gos cituojamas. Vakarų Europos inteligentijos reiškiamas antiamerikanizmas sukeltų tik juoką, jei jis nebūtų žalingas. Europa daug kuo gali didžiuotis, bet ji negali būti arogantiška, nes tragiška mūsų laikų bėvis negali šito leisti. Europa turi kovoti petys į petį su transokeanine demokratija, nes ji yra Europos tvarinys ir pagrindinė viltis. Vienybės trūkumas sudaro Sov. S-gai progą tuo pasinaudoti ir Vakarus skaldyti.

Svarbiu paskutiniųjų metų įvykiu reikia laikyti ir Europos komunistų partijų siekimą didesnės nepriklausomybės, nors Prancūzijos komunistai greitai vėl pasitraukė. Dogmatizmo ir neginčijamo Maskvai paklusnumo atmetimas gali turėti labai svarbių pasėkmių. Bet reikia, kad jos priimtų ir tam tikrus pliuralistinius principus ir remtų kovą už žmogaus teises Sov. S-goj ir kitose komunistinėse valstybėse.

Vakarų pozicijų silpnumą rodo ir jų priklausymas nuo alyvos išteklių. Sov. S-gos geopolitika kaip tik ir taiko į šį silpną tašką. Vakarai negali atsisakyti branduolinės energijos, nes ji teikia jiems galią varijuoti savo diplomatinę ir ūkinę politiką. Susirūpinimas jos saugumu ir aplinkos tarša neturi sudaryti pagrindo visai tos rūšies energijos atsisakyti. Gali būti tik klausimas, kaip tokias stotis įrengti, kad jos sudarytų mažiausią pavojų. Elektros ir šiluminė energija turi būti taupoma, reikia susirūpinti mažais automobiliais ir viešom transporto priemonėm, namų insuliacija, integruotų šildymo sistemų įrengimu ir technologiniais procesais elektrai taupyti. Demagogam neturi būti leista šias problemas išnaudoti savo tikslams.

Vidujinės problemos

Žmogaus teisių gynimas pasidarė pasauline ideologija, jungiančia įvairias tautybes ir skirtingiausių šitiktinimų žmones. Sacharovas labai gerbia Amnesty International ir jos kovą už sąžinės kalinių išlaisvinimą. Tarptautinė Žmogaus Teisių Lygą ir Rytų Europos, Kinijos ir kitų valstybių kovotojus už žmogaus teises, nes jie rodo didelę drąsą, ko-

vodami su žiauria priespauda.

Sov. S-goj šis sąjūdis pasireiškė šešiasdešimtam dešimtmety su Einamųjų Įvykių Kronikos pasirodymu. Nežiūrint įvairių pastangų sąjūdį likviduoti, žurnalas iki šiol sugebėjo išleisti 54 laidas. Paskutiniaisiais metais pasirodė Helsinkio grupės. Žmogaus teisių sąjūdžiai neturi politinių tikslų, jie siekia tik laisvo priėjimo prie informacijos skleidimo šaltinių taikiais metodais. Raginti juos sukilti ar siūlyti įsikišimą būtų kvailas ir žiaurus nusikaltimas prieš labai nepastovų ir ant branduolinio susinaikinimo bedugnės stovintį pasaulį.

Plačiųjų gyventojų masių budrumą yra paveikusios kelios priežastys: dešimtmečiai totalitarinio teroro, nevienodas traktavimas, viliojimas geresnio gyvenimo pažadais, valstybės kultas, absoliutus pasidavimas autoritetui ir naivus įsitikinimas, kad gyvenimas Vakaruose yra dar blogesnis; egoistinis siekimas užsitikrinti sau ir savo šeimai geresnį gyvenimą, panaudojant tam reikalui kyšius, vagystes; tautinio iškilumo idėja, išaugusi kai kur į tamsią, isterišką formą, skirstančią žmones į gerus ir parazitus dėl jų rasės, tautybės ar tikėjimo. Nors komunistinė ideologija yra tarptautinė, tačiau, iš tikrųjų, ji slapta išnaudoja nacionalistinius instinktus.

Sov. S-gos žmonės, patyrę per karą pasibašėtinų nuostolių, siekia taikos, ir tas siekimas yra platus, gilus ir nuoširdus, tačiau vyriausybė šitą jausmą išnaudoja ir tuo sudaro didžiausią žmonių apgavystę. Šituo giliu taikos siekimu yra pridengiamas ūkinė netvarka, per didelis ginklavimasis, tariamai apsauginė užsienių politika (Čekoslovakija ar Afganistanas) ir nebuvimas jokios laisvos uždaroj visuomenėj.

Kraštai, dešimtmečiais gyvenę tokiom sąlygom, kur visos gamybos priemonės priklauso valstybei, kenčia rimtus ūkinius ir socialinius sunkumus. Jis negali pagaminti visiem žmonėm pakankamai maisto, jis negali be atolydžio politikos išsilaikyti dabartiniame technologijos ir mokslo lygyje. Labai išgarsintas nemokamas gydymas kasdieną vis blogėja, nes už geresnius vaistus reikia

SKIRTINGOS NUOMONĖS

Jurgis Gediminėnas

(Pradžia "Kario" 4 nr.)

mokėti. Švietimas ypač provincijoj, yra negeresnė būklė, bet šito jau negalima pateisinti praėjusio karo padariniais. Kraštas reikalauja skubių ūkinį reformų, didesnio įmonių savarankiškumo, laisvos informacijos, laisvos spaudos, laisvės žmonėm keliauti į užsienius ir laisvės gyventi krašte ten, kur nori. Ilgainiui turi atsirasti daugiapartinė sistema, išvauduojanti iš vienos partijos ideologinio, politinio ir ekonominio gyvenimo monopolio.

Bet dar ilgai šis siekimas ir pasiliks tik siekimu, nes dogmatiniai biurokratai įsitikinę, kad dabartinė linija yra tikriausias kelias, nors, iš tikrųjų, tai yra kelias į savižudybę.

Viskas vyksta taip, kaip ir prie Stalino — ginkluojamasi, teisinantis taikos meile; kišamasi į kitų valstybių vidaus reikalus savo prestižui pakelti; disidentai suimami, kad kraštas vėl atsirastų priešdisidentinio laikotarpio būklė.

Per paskutinį dešimtmetį ypač išaugo tradicinė Rusijos yda — girtavimas, ir vyriausybė su tuo kovoją tik pusiau priemonėm, nes išlaidos alkoholiui sumažina gyventojų perkamąją galią, o pagaliau, girtuoklis nesudaro vyriausybei pavojaus. Be to, gerti yra vienintelė laisvė, ir vyriausybė nenori jos atimti, nes neturi kuo kitu jos pakeisti.

Vis dėlto, liaudis ir partija nėra viena, kaip kad partija skelbia, nes iš liaudies kilo ir žmogaus teisių gynėjai, pasiryžę kovoti su apgavyste, veidmainyste ir tyła. Jų kovos ginklas yra plunksna, bet jie yra pasiryžę kentėti, nors ir žino, kad jų kova bus ilga. Krašto viduje vyksta paaštrinta kova prieš disidentizmą. Yra baisu pagalvoti, kad labiausiai garbingi žmonės, pasiryžę ginti kitus viešu protestu, tapo priespaudos aukomis. Jis toliau pateikia trumpus biografinius bruožus pasižymėjusių kovotojų už žmogaus teises, tai matematikė Tatjana Velikanova, trijų vaikų motina ir senelė, jau 12 m. dalyvaujanti nelygioj kovoj ir neieškanti garbės, bet visada užtarianti neteisybės aukas, nežiūrėdama, ar jų nusistatymas sutinka su jos pažiūrom. Kita yra Malva Landa, geologė, Helsinkio grupės narė ir

Pasirodo, kad mūsų išeivijos spaudą Vakaruose stebi, seka, atitinkami okupantų pareigūnai, bet paskaityti gali tik labai mažas skaičius patikimųjų, suteikiant šią privilegiją tik tai kai kuriems partiečiams ir raševoms. Ši paslaptis netyčia išslydo iš besilankančių Amerikoje kompartijos narių. Matomai Kremliaus valdovai bijo, kad paskaičius spaudą gali daugeliui atsidaryti akys, nors užjūrio laikraščiai neskatina sukelti revoliuciją, ar nuversti sovietinę valdžią. Aš pats dažnai spjaudausi skaitydamas įžulius komunistinės propagandos melus, bet apsidžiaugiu, kad tarpe melų retkarčiais atrandu trupinėlius netyčiomis praspūstančios tiesos, kurių nenorėtų praleisti raudonieji propagandistai ir su kuriais, keista, tenka man retkarčiais "sukryžiuoti kardus", dėl skirtingų nuomonių.

Prieš daugiau kaip 20 metų, atradęs "Time" žumale įspūdingą straipsnį Sovietų Sąjungos 40 metų revoliucijos šventės — gyvavimo proga, apie sovietų bėdas ir trūkumus, tą straipsnį sulietuvinau ir pridėjęs savo įžangą ir pabaigą, pasiūnelis "Nepr. Lietuvai", o a.a. J. Kardelis tą straipsnį be pataisymų atspausdino. Atsimenu, straipsnio pabaigoje buvau rašęs, kad Sov. Sąjunga, išgyvenus 40 metų su tiek bėdų bei trūkumų, galima palyginti su 40 metų amžiaus nepagydomu ligoniu, kuriam revoliucijos šventės proga palinkėjau grei-

narė fondo, šelpiančio disidentų šeimams. Taip pat kalėjime laikomas biologas Sergej Kovaliovas, poetas Viktor Nekipelov, prof. Juri Orlov, Anatoli Ščaranski, 2-jo karo invalidas ir rašytojas Mykola Rudenko, Viačeslav Bachmin, radiologas Leonard Ternovski ir Helsinkio grupės narys. Iš sąžinės kalinių yra minėtini stačiatikių kunigas Gleb Jakunin, Dimitri Dudko, Viktor Kapitančuk, Lev Regelson, Aleksandr Ogornikov, Vladimir Poreš, Nikolai Goretovi ir stovykloj miręs 84-metis Vladimir Šelkov.

Taip pat ir kovotojai už totorių teises: Rešat Džemilev ir Rolan Kadiev.

Berašant šį laišką buvo areštuotas talentingas matematikas Aleksandr Lavut, kovotojų už informacijos laisvę veteranas.

K. J.

tai nusispardyti... Žinoma, čia neapsieju be "perliukų" šiam "pirmaujančiam" socializmo kraštui, tokių kaip "molinėm kojom milžinas", "kraugeriškas tautų prievartautojas" ir pan. Net nustebau, kai po kelių mėnesių "Gimtas kraštas" jau man atsakė, nors ir labai negudriai papeikdamas.

Antrą kartą "G. Kr." panaudojo mano gal ir neapgalvotus žodžius, įvertinant vieną man nepatikusią Š. Amerikoje išleistą knygą, išsireiškiant: "Eik sau, mergina, nepatinki ir gana"... Raudonieji propagandistai net pasigardžiuodami tuos mano žodžius pakartojo. Trečiasis, mano ir inicialais V.M. pasislėpusio raudono žurnalisto nuomonių skirtumas pasirodė šiame propagandiniame šlamšelyje 1979.XI.29, kur buvo kritikuojamas mano ilgokas straipsnis "Perlai ir šiukšlės", atspausdintas "Nepr. Lietuvos" 1979 m. 39, 40 ir 41 egz. Kritikoje, pavadintoje "Virš Optimizmo" matosi, kad komunistėliams nepatiko mano ilgas straipsnis, kuriame peržvelgęs įvairius mūsiškų laikraščius, labai išgyriau, net paimdamas ilgas ištraukas, iš kun. dr. J. Prunskio straipsnio "Drauge", apie gen. konsulės J. Daužvardienės kalbą, pasakytą Čikagoje, Pavergtų Tautų minėjime. Mano straipsnio kritika, kaip ten bebūtų, neišlaiko jokios kritikos, nes, matomai, išplautais ir nusilpusiais nuo marksizmo-leninizmo smegenimis kritikas suprato, kad aš "Draugą" siūlau plinti milijoniniu tiražu lietuvių kalboje! Reikėjo šiam draugučiui atspausdinti idomesnes mano straipsnio vietas, apie didžiausius pasaulio priespaudos nešėjus ir kraugeriškus grobikus, sėdinčius Kremliuje, bet kitus mano parinktus, tikrąjį komunizmo veidą atidengiančius "perlus". Įdomu, ar pažabotas rašeiva žino, kad sovietų grobimas, siekiant užvaldyti pasaulį, jau baigiasi, nes JAV vadovaujami vakariečiai jau pasiryžo sustabdyti raudonąjį tvaną ir net bausti už Afganistano "išlaisvinimą", o tai pajus ne tik Kremliaus grobikai, bet ir nekalti sovietiniai vergučiai. Gali sugrūti, arba su dideliais nuostoliais įvyks šią vasarą Maskvoje planuojama olimpiada, negausite milžiniško kiekio laisvojo pasaulio paroduomų grūdų, o ypatingai pasigesite įvairiausių prekių, naujausių technologijos išradimų ir žemais procentais paskolų, ką neprotingas ir neatsargus kapitalistinis pasaulis duoda Sovietų Sąjungai, už tai atsilyginimui gaudami tik rusų šnipus. Jau dabar pradėdama Š. Amerikoje boikotuoti rusišką vodiką, kurią neblogesnę ir čia pasigamina.

Visai neseniai sovietinis persimetėlis, Jungtinių Tautų sekretoriaus Kurt Waldheimo padėjėjas Arkady Ševčenko JAV

televizijoje prisipažino, kad Jungtinėse Tautose, įvairiose pareigose yra nemažiau 350 rusų šnipai. Visokiais kitokiais būdais sovietai išnaudoja kapitalistinį pasaulį. Štai, kad ir plėšikiški muitai siunčiamoms į Sov. Sąjungą dovanoms, arba rublio, kuris daugelyje kraštų vertinamas kaip netinkamas net tualetiniam popieriui, iškelimas beveik dvigubai didesnės vertės už dolerį, jeigu keičiama Sov. Sąjungoje ir t.t. Visų sovietų vakarų pasaulio išnaudojimo net ant jaučio odos nesurašytum, bet informacijai "Gimtojo krašto" kritikai patieksiu šiek tiek statistinių duomenų, kurie sovietijoje yra visai nežinomi, įskaitant ir šiam žurnalistui. Daleiskim, ar žinoma, kad tas socialistinis, "taikos trokštantis" kraštas išleidžia kasmet nemažiau 150 milijonų dolerių savo gynybos reikalams, o tuo tarpu JAV gynybos išlaidos pereinai buvo apie 125 milijonais? Daugiau pusė 150 milijonų buvo išleidžiama visame pasaulyje sovietų vedamiems karams ir revoliucijoms vykdyti, aplėšiant vargštančius sovietinius vergus ir tai yra pirmaujančio socialistinio krašto taikos ieškojimo politika??

Strateginės Prekybos institutas Washingtone paskelbė, kad vien nuo 1970 m. laisvasis pasaulis davė rusams apie 50 milijonų dolerių vertės aukštosios technikos įrengimų ar prekių, kurių didelė dalis yra naudinga jų karinei pramonei. Naujausių kompiuterių ir naftos grąžtų mašinų dalių pardavimą JAV jau sustabdė ir reikia tikėtis, kad sustabdyti ir kiti Vakarų kraštai. Tik Vakarų Vokietija savo mašinomis, chemikalų fabrikais ir įrankiais sudarė 35% visų sovietų aukštosios technologijos pirkinių.

Prancūzija, Japonija ir Vakarų Vokietija dažnai sutinka parduoti tų reikmenų, kurių JAV neparuoda. Japonija 1978 m. pardavė sovietams įvairių mašinų už 1 milijoną dolerių ir yra paskolinusi jiems 2 milijonus dol. žemės turtų projektams Sibire išvystyti — dujų, mineralų, naftos ir medžio pramonei. Daug ką sovietai pasivagia ar nukopijuoja, pav., vokiečių išradimų modelius, o jų šnipai yra ypač šioje srityje veiklus.

Štai, Varšuvos karinio pakto vadovybė naudoja kompiuterius, pasigaminus pagal IBM 360 ir 370 modelius, dabar vadinamus RIYAD I ir RIYAD II. Savo modernias pabūklų vamzdžių grėžimo mašinas rusai pasisavino iš Austrijos Steyer GFM korporacijos. Lengvuosius priešlėktuvinius ginklus, kaip lėktuvų karštį sekančias Red Eye raketas rusai pasigaminę pagal Švedijos modelį. Maži kompiuteriai naudojami geologų žemės drebinimų matavimui, sovietų buvo panaudoti raketų ir erdvės laivų vairavimui. Savo

modernius sprausminius lėktuvų motorus jie pasisavino iš Lockheed Corp. gaminto modelio RB-211, o tas modelis gavo lėšų 300 mil. dol. iš JAV vyriausybės. Galime nurodyti šimtus pavyzdžių, kaip vakariečių technika neprotingai prisidėjo prie sovietų karinės mašinos stiprinimo.

Kalbama, kad sovietų sunkvežimiai, kuriais dabar po Afganistaną važinėja sovietų kariniai daliniai, yra statyti Kama upės fabrikuose, kuriuos įrengė amerikiečiai, o šiuose fabrikuose gaminami auto varikliai, kurie pagal sutartį turėjo būti panaudoti komerciniams sunkvežimiams.

Šiuos davinius nespausdintų nei vienas sovietų laikraštis, o užbaigiant, norėtusi kritiką V.M. paklausti, ar ilgai Kremlius grobikai laikys apriboję lankymąsi Sov. Lietuvoje ligi 5 dienų, kad užjučio svečiai negali net savo gimtinių tėviškių aplankyti, kada bus nuimti plėšikiški muitai, siunčiant siuntinius giminėms sušelpiti, o sovietinę pilietybę gyvenusiems dabar sovietų okupuotuose kraštuose ir net jų vaikams, tai raudoneji apgaulės meistrai ir tarptautinių sutarčių laužymo rekordistai, gali sau įsi-kišti...

Š.m. sausio 9 d. "Nepr. Lietuvos" buvo ilgokas, įdomus ir beveik įtikinantis S. Šetkaus straipsnis "Ar gali sovietai pradėti karą?". Įrodinėjama, kad sovietai karą negali pradėti ir nepradės. Panašių straipsnių nedaug kur atrasime angliškoje spaudoje, kurioje vis verkšlenama dėl šaltojo karo atnaujinimo, "detente" sužlugdymo ir net rašoma, kad pasaulis niekada nebuvo taip, kaip dabar priartėjęs prie didesnio karo nuo 1939 metų ir net JAV jungtinio štabo v-kas generolas David Jones neseniai pareiškė, kad karinio susikirtimo galimybės su Sovietų Sąjunga reikšmingai padidės nuo dabar ligi 1985 m.

Žinoma, tyčia ar netyčia gali kiekvienas suklysti, įskaitant ir labiau žinomas asmenybes. Štai, žinoma istorikė V. Daugirdaitė-Sruogienė "Drauge" (1980.I.21) rašo straipsnį "Teisybės vardan", o pati rašydama savo artimo giminaičio nekrologą, suklysta. Nekrologe buvo rašoma, kad velionis yra buvęs karo mokojo laivo "Prezidentas Smetona" kapitonas, o patikrinę mūsiškėje enciklopedijoje atrasi-me, kad to laivo kapitonas ligi 1939 m. buvo A. Kaškelis, o nuo 1939 m. P. Labauskas. Įdomu, kas suklydo — enciklopedija, ar istorikė? Gal ir teisingai nekrologe rašoma, kad velionis prie Naujojo pasaulio nepritapo, bet jis nepritapo nei prie savo gyvenamo miesto tautiečių ir prie bendruomenės veiklos...

Gaila, kad nekrologe istorikė geru žodžiu nepaminėjo apie velionio sūnų ir dukrą, kurie, kaip iš "Drauge" matosi, yra patriotiški ir veiklūs tautiečiai.

Mūsiškėje Kanados spaudoje vis matosi nuotraukos ir korespondencijos apie Toronto vyrų chorą "Arą". Kažin kodėl tuo vardu šis gerai užsirekomendavęs choras pasikrikštino, ir ar negalėjo pasirinkti kokį nors lietuviškesnį vardą, nes dabartinis labiau tiktų slavams.

Labai įdomus "Tėviškės Žiburiuose" (1980.I.10) Aurelijos Balašaitienės straipsnis "Balandžiai iš anapus", kuriame išryškinama svečio iš sovietinės Lietuvos, kunigo Gedimino Blyno sovietinė propaganda per pamokslą (1979.XII.8), D.M.N.P. lietuviškos parapijos bažnyčioje Klevelande, nors prieš mišias svečias buvo įsakmiai parapijos vadovybės perspėtas pamokslą apriboti dienos evangelijos aiškinimu, o jis prabilo komunistinės propagandos žodžiais, užtikrindamas, kad Lietuvoje esanti visiška tikėjimo laisvė, kad sibiriniai išvežimai išgelbėję tautos gyvybę ir t.t. Svečio prosovietinė propaganda nebuvo pertraukta jokių protesto mostu, o tos pačios dienos popietę kun. Blynas buvo pakviestas į Klevelando katalikų moterų draugijos susirinkimą, kuriame jis suniekino ir apkaltino "Katalikų Bažnyčios Kroniką", kuri esanti melaginga ir jos leidėjai užsipelnę teismo baismės...

Tegul šį incidentą nagrinėja didesni autoritetai ir geresni rašytojai, bet buvau nustebintas, kad niekas neprotestavo ar nereplikavo ir susirinkimo metu. Jeigu aš būčiau dalyvavęs anksčiau minėtose pamaldose, tai išgirdęs komunistinę propagandą Dievo namuose, jeigu ir būčiau susilaukęs nuo garsaus protesto žodžių, tai būčiau iškilmingai demonstratyviai išžygiavęs iš pamaldų, o susirinkime, tai gal net šį komunistinį vilką, kunigo-avies kailyje, būčiau net už apikaklę prigriebęs ir jam dar trumpą pamokslą pasakęs. Labai nusivyliau ir didelė, veiklia ir duosnia Klevelando lietuvių kolonija, apie kurią su pasigėrėjimu skaitau mūsiškėje spaudoje, nes iš tiek daug inteligentiškai ir patriotiškai nusiteikusių katalikų, neatsirado nei vieno, kuris būtų šį raudonąjį propagandistą sudraudęs, ar bent vietoje pareiškęs bet kokį protestą.

Ramiai ir gražiai praėjusiame Kanados Lietuvių Fondo metiniame narių susirinkime Toronte, 1979 m. gruodžio 1 d., irgi galėjo iškilti skirtingų nuomonių, bet viskas pasibaigė be jokių ginčų.

(Bus daugiau)

Redaguoja —
S. Kaunellienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

Vienybėje – Galybėje

KUN. ALFONSAS BABONAS
("Stasio Butkaus" šaulių kp. kapelionas)

Keturi jaučiai buvo artimi draugai. Jie kartu ganėsi, nesiginčijo ir nereiskė neapykantos viens kitam. Alkanas liūtas slankiojo aplink, norėdamas juos užpulti. Bet kol jie buvo drauge, liūtas nediršo, nes buvo jam per stiprūs. Todėl laikėsi atokiau nuo jų. Atėjo jam mintis paskelbti rinkimus, kuris iš jų smarkesnis. Jam pavyko juos supjudyti. Jaučiai pasidarė šalti ir rezervuoti viens kitam, net pavydas atsirado jų tarpe. Po to kilo neapykanta. Ir taip tų jaučių draugystė iširo. Jiems susiskaldžius, liūtui buvo lengva prie jų prieiti ir vieną po kito sudraskyti.

Ši Ezopo pasakėčia pritaikoma bet kokiam gyvenimo stovyje: bažnyčioje, valstybėje ar tarp pavienių asmenų. Kada mes esame vieningi ir vieningai siekiame bendro tikslo, tada priešai tenebando mūsų pulti. Bet kada į mūsų tarpą įsimašo nesantaika, tada kyla pavydas ir tampame lengva auka mūsų priešams. Nesantaikos yra šeimų tarpe, jos suardo darnų sugyvenimą. Nesantaika suskaldo tautas, iš to kyla karai, sugriauna net geriausius santykius tarpe organizacijų. Jei pažvelgsime į žmonijos istoriją, pamatysime joje kiek daug neapykantos ir nesantaikos.

Vienybė ar taika yra didžiausi krikščionybės ženklai. Pažvelkime į visą Kristaus gyvenimą, pamatysime, kad nuo pat Jo užgimimo pirmasis Jo gyvenimo ženklas buvo taika. Betliejaus padangėje Jam vos užgimus angelai giedojo: "Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė". Taip pat užaugęs Jėzus pirmiausia skelbė taiką, liepdamas mylėti net priešus. Prieš pat mirtį savo apaštalams terė: "Aš palieku Jums savo ramybę, duodu jums savo ramybę". Prisikėlęs iš numirusių, apaštalus pasveikino: "Ramybė jums!"

Bat kaip keistai skamba 20-tojo metų sekma-

dienio evangelijos žodžiai: "Gal manote, kad esu atėjęs atnešti taikos žemėn? Ne, sakau jums, ne taikos, o nesantarvės..." Argi tie žodžiai gali būti Kristaus? Jo, kuris buvo vadinamas taikos kunigaikštis? Jis sako, kad atėjo uždegti ugnies, nustatyti vyrą prieš žmoną, vaikus prieš tėvus ir taip toliau. Ugnis apvalo žmogų, pašalina neteisybę bei nesantarvę savo liepsnų ugnimi. Jėzaus skelbiamoji naujiena nebuvo vien tik pienas ir medus. Jėzus buvo kietas ir nepalenkiamas savo sprendimuose, kada lieti tiesas, kurias jis skleidė. Jis net nekreipė dėmesio į pasekmes.

Taip, Jėzus atėjo nešti taikos, bet ne klaidingos taikos, ne tokios, kokios siekiama šiais laikais. Nesvarbu kokia kaina, svarbu kad tik būtų taika. Net ir velniui ištiestų ranką ir eitų į kompromisą dėl taikos. Parduoda ir išmaino tautas ar bet kokias moralines vertybes, kad tik atsiektų taikos. Tokia taika yra apgaulinga. Tikra taika nekyla iš savanaudiškumo ar gobšumo. Tokios taikos liudiniškai mes esame, nes mūsų tėvynė tapo tokios taikos auka, turėjo patenkinti kitos tautos gobšumą siekiantį užvaldyti visą pasaulį. Ne tokios taikos Kristus atėjo nešti pasauliui.

Kiekvienose Mišiose mes prieš komuniją meldžiamės už taiką. Tai yra už tikrą taiką, paremtą meile ir teisingumu. Tokią taiką mes galime geriau suprasti būdami vienybėje su Kristumi. Savo vienybėje su Kristumi atmetame bent kokias abejones, kas liečia Jo skelbiamą ir skleidžiamą Evangeliją. Gyvendami Jo Evangelijos dvasioje, siekiame tiesos tikrumu ir pastovumu paremtos taikos pasaulyje, trokšdami meilės, ramybės pasaulyje, bet neatsisakydami to, kas mums taip brangu, t.y. savo idealų ir tėvynės laisvės.

□

SAVANORIO UŽRAŠAI

(Netolimos praeities atsiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

(Pradžia "Kario" Nr. 5)

IŠVARO IŠ NAMŲ

Atėjo pas mus staršina. Radęs mane vieną, klausinėjo ką aš čia veikiu. Paaškinau, kad saugau namus. Vėl klausinėjo, kieno arkllys? Pasakiau, kad namiškiai paliko man arklį ir vežimą, kad, reikalui esant, galėčiau nuvažiuoti pas juos į sodžių. Staršina liepė man kinkyti arklį ir važiuoti su juo į dvarą. Dvare radom daug kazokų. Buvo pietų metas, tad visi valgė. Staršina privedė mane prie lauko virtuvės. Gavau samtį sriubos ir kaušą košės. Arkliui davė avižų maišelį, o šieno, sako, rasi pakelėje. Užklausiau kur turiu važiuoti. Atsakė — pats pamatysi. Pietūs buvo geri. Pašėręs arklį, įvirtau į vežimą pailsėti. Nėtrukus atėjo staršina su kazoku, ant kurio antpečių buvo raudoni kryželiai. Paklausė ar aš žinau Želvą? Kaipgi Želvos nežinosi. Tai bažnyt-kaimis už 7 km. "Nuvežk šitą poną į Želvą", pasakė staršina.

Važiuojant per dvaro lauką, matėsi kaip rūko padegtos rugių gubos. Dvaro savininko, lietuvio K. Steikūno dukros, liūdnei žiūrėjo į degančias gubas ir šluostėsi ašaras. "Ko tos merginos verkia?" klausia manęs vežamas kazokas. "Jos yra savininko dukros ir verkia, kad duona deginama", — atsakiau. "Joms duonos užteks", — sumurmėjo kazokas.

Želvos turgavietėje, žydo namuose, kur buvo alinė, dabar buvo įrengta ligoninė. Kazokas, kurį atvežiau, nuėjo į ligoninę, o mane perdavė kitam kazokui, kuris nuvarė į vežimų aikštę. Čia radau daugiau ūkininkų iš Balninkų apylinkės sodžių. Keletas jų buvo geri pažįstami. Nors jau buvo pavakarė, kazokas pranešė, kad sužeistus kareivius ir ligonius tuojau vešime į Molėtus. Išrikiavo vežimus ir kiekvienam pridavė po vieną ar du kareivius. Aš vežiau vyrą su aprištu veidu ir parišta ranka. Važiuoju visą naktį, nes iki Molėtų daugiau kaip 20 km. Transportą lydėjo keletas raitų kazokų.

Molėtuose sustojome prie didelio mūrinio namo. Iškabinta lentelė turėjo užrašą: "Polevoj lazaret Mariji Pavlovny". Sanitarai sužeistuosius iš vežimų surinko į tą ligoninę, o mus, vežikus, 20 žmonių, sutalpino į atskirą namą. Čia gavom valgyti ir avižų arkliams. Manėme, kad mus paleis namo, bet lazareto pareigūnas, kapi-

tonas Kryžanovski, paaškinu, kad kiek pailsėję važiuosime toliau su ligonine — lazaretu. Pasi-girdo protesto balsų. Atvėso oras, nes buvo rug-sėjo antroji pusė. Neturėjome šiltesnių drabužių. Keletas ūkininkų buvo basi, nes kazokai neleido pasiimti batų. Nors protesto balsų ir nesuprato, kapitonas pakvietė visus susirinkti į krūvą pasitarimui. Paaškęjus, kad nedaug kas supranta ru-siškai, jis paprašė mane pabūti vertėju. Kas ne-turi šiltesnių rūbų (palto, kepurės, batų, marški-nių ar kelnų) liepė eiti į lazareto ūkio skyrių ir jis lieps aprūpinti. Vieni žmonės nusiramino, bet kiti baiminosi, kad kai išduos kariškus rū-bus, tai ir mobilizuos. Tikrai, ūkio skyriuje kiek-vienas gavo ko reikėjo. Dabar Molėtuose vėl pakrovė sužeistuosius ir pajudėjom Labanoro link. Neprivažiuojus Labanoro, apsistojome gražiam dvare, tarp didelių ežerų. Dvaro rūmą užėmė lazaretas su sužeistaisiais. Kadangi lauke lijo, tai vežėjams kapitonas liepė užimti didelę dvaro dar-žinę, kurioje galėjome nakvoti.

PALEIDŽIA GRĮŽTI NAMO

Susirinkę daržinėlį padarėm mitingą. Vienbal-siai nutarėm prašyti kapitoną, kad paleistų namo, nes antra savaitė baigiasi, kaip vežiojame sužeis-tuosius ir per toli nuvažiuoju nuo namų. Mane įgaliojo kalbėtis su kapitonu. Pasaugojęs, kai kapi-tonas įėjo į savo kambarį, pabeldžiau į duris. Išgirdęs "da", įėjau vidun. Ne iš karto pradėjau kalbėti, nes reikėjo pamąstyti, kaip pradėti kalbą. Nesulaukęs manęs prakalbant, žiūrėdamas į akis, kapitonas prakošė: "Ką, ar mūsų gaudyti čia atė-ėjai, kad nieko nesakai?" "Ne mūsų gaudyti", atsakiau. "Atėjau visų vežikų įgaliotas". Ir išdė-čiau, kad mes jau antra savaitė vežiojam su-žeistus kareivius, kad pravažiuoju daugiau kaip 60 "viorstų".

"Teisingai kalbi", pasakė kapitonas. "Dar šian-dien jus visus paleisiu. Už pastotes kiekvienas gaus po 25 rublius". Bet įspėjo, kad Balninkuo-se ir apylinkėje jau vokiečiai, ir kažin, ar pa-vyksią pervaziuoti frontą. Jeigu kas dėl fronto nenorėtų grįžti namo, jis išduosiąs pravažiavimo dokumentus į Rusiją.

Visi norėjo grįžti namo, nebodami fronto ir niekas neprašė dokumentų į Rusiją. Gražiai at-sisveikinom su maloniu kapitonu ir pradėjom po vieną, ne sutelktinai, iš dvaro išvažinėti tuo pačiu keliu Molėtų link.

Kaip sekėsi kitiems namus pasiekti, neteko sužinoti, bet mane Želvoje sulaukė vokiečių ka-reivis ir nusivarė į štabą. Kalbėti vokiškai nesi-sekė. Surado kareivį, kalbantį lenkiškai. Pusiau-

lenkiškai, pusiau rusiškai paaiškinau, kad kazokai išvarė vežioti sužeistus rusų kareivius, o vakar paleido grįžti namo. Gavau raštišką leidimą važiuoti į Balninkus. Namuose saviškius radau jau grįžusius iš kaimo ir besitvarkančius. Sunkiausiai buvo maitinti gyvulius, nes visą šieną ir dobilus sušėrė rusai savo arkliams. Reikėjo paskubomis kulti javus, nes tik šiaudai gelbėjo gyvulius nuo bado. Balninkuose tuo metu nebuvo jokios valdžios. Dažnai pasitaikydavo vagysčių ir apiplėšimų. Kartas nuo karto, pražygiuodavo vokiečių kariuomenės mažesni daliniai ir sustodavo dienai — kitai miestelyje poilsui.

ORGANIZUOJAMA VOKIEČIŲ KARINĖ VALDŽIA

Vieną dieną, 1916 metų pradžioje, siaučiant pūgai, miestelio gatvėje pasirodė trys raiti žandarai, apšarmoję nuo šalčio, ir pasuko klebonijos link. Gavę reikalingų informacijų, jie įsikūrė valsčiaus mūriniame name, kuris buvo tuščias. Ten jie įsteigė žandarmerijos nuovadą. Tuo pačiu metu, už 8 km nuo Balninkų, Liubartavo dvare buvo įsteigta Amtsvorsteherio įstaiga, o už 40 km, Utenoje, apskrities mieste, įsikūrė Kreis Hauptmannas. Prie rusų Balninkai priklausė Ukmergės apskriviai, nes Ukmergė tik už 28 km Vokiečių karinė valdžia Balninkus kažkodėl priskyrė prie Utenos apskrities. Didesnis nuotolis vargino ūkininkus, nes dažnai reikėdavo pastodžių į apskritį vežioti žandarus, arba išvežti rekvizuotas gėrybes.

Po žandarų įsikūrimo, greit į Balninkų dvarą atvyko vokiečių kareivis pienininkas, kuris priminėdavo iš ūkininkų pieną. Telefonu Balninkus sujungė su Utena 1916 m. žiemą. Žandarams buvo sunku susikalbėti su vietos gyventojais, tai jie atsikvietė žydų kilmės vertėją, vardu Davidką. Vertėjas buvo geras žmogus ir dažnai pagelbėdavo piliečiams, žinoma, už atlyginimą. Balninkų seniūnu žandarai parinko senyvą žmogų, beraštį Kazį Purlį. Pareikalavo sudaryti sąrašą miestelio žmonių, gyvulių, javų ir ūkiškų padargų, kaip kulių mašinų ir pan. Pats seniūnas, kaip beraštis, atsisakė. Žandaro klausiamas, kas iš vietinių galėtų tai padaryti, nurodė mane. Atėjo žandaras Fardmin su Davidka, atnešė storą sąsiuvinį ir plunksnakotį. Paaiškino reikalą. Teisinausi, kad vokiškai silpnai moku, todėl negalėsiu. Klausė kokiom kalbom galėčiau rašyti? „Lietuviškai ir rusiškai“, — atsakiau. Liepė viską surašyti lietuviškai, o Davidka išversias vokiškai. Savaitės bėgyje padariau du sąrašus, nes vieną seniūnas norėjo turėti. Kai sąrašą

šį įteikiau žandarui, nė ačiū nepasakė. Tik Davidka pagyrė, kad gerai padaryta. Darydamas sąrašą, nesilankiau į namus pas gyventojus. Surasiau taip, kaip seniūnas nurodė. Pagal tą sąrašą pradėjo imti maisto ir gyvulių rekvizicijas. Kartą Davidka mane paklausė, kaip aš surasiau, kad gauną skundų, jog karvės ir kiaulės ne visos užrašytos? Paaiškinau, kad surasiau pagal seniūno nurodymus. Davidka į tai nieko neatsakė, matyt suprato, bet bylų dėl nuslėpto turto niekam neiškėlė. Žmonių nuotauka labai pablogėjo, kai įvedė maisto korteles. Iškulėm javus, tai atskaitė kiek sėklai, gana menką normą žmonėms maitintis pagal korteles, o visa kita valdžiai pyliava. Gyvuliams grūdų nepalikio.

Iš mūsų rajono Daugpilis — Vidžiai ištrėmė gyventojus. Labai suglaudino kai kurias šeimas. Prasidėjo susirgimai vidurių šiltine. Daugiau kaip tuzinas gyventojų greit mirė. Miestelyje nebuvo nei vaistinės, nei gydytojo. Pagaliau, kai susirgo žandaras, pradėta rūpintis. Gydytojas M. Placonas turėjo mūrinį namą. Jame įkūrė liginę. Iš Utenos atvyko gailėstingoji sesuo Dapkuvienė. Ji atsivežė reikalingų vaistų ir inventorių. Ligoninė daug kam pagelbėjo. Ir aš pats gydžiausi dvi savaites.

1917 m. pradžioje Balninkuose buvo atidaryta pradžios mokykla, senos mokyklos patalpoje, už ežero, ant kalnelio. Mokyklos vedėju buvo paskirtas Augustinas Krašinskas iš Antalaušių sodžiaus. Tai mano geras draugas iš Ukmergės miesto mokyklos. Jis buvo muzikalus ir turėjo gerą balsą. Suorganizavo chorą ir vaidintojų grupę. Per metines ir iškilmingas šventes choras bažnyčioje gražiai pagiedodavo. Su mokytoju A. Krašinsku kartu veikė Jonas Steikūnas, dvaro savininko sūnus, jo seserys, tapogi Pranas Liškauskas, vargonininkas. Jie pastatė ir suvaidino keleta humoristinių veikalų.

Į Balninkų nuovadą, vieton susirgusio žandaro, buvo atkeltas lietuvis Klišius, kilimo iš Klaipėdos krašto. Jis gražiai ir taisyklingai kalbėjo lietuviškai. Buvo gana paslaugus vietos žmonėms. Aš gaudavau iš jo pasiskaityti „Dabartį“. Atsimenu, kai užtikau žinutę, kad Suvalkų gubernija priskirta prie Lietuvos karinės administracijos, Klišius tą žinutę patvirtino ir pridėjo, kad Lietuva dabar bus didesnė. Su Klišium teko turėti reikalų ir kiek vėliau.

Vieną dieną jis atvyko į mūsų namus ir sako man: „Kinkyk arklį ir važiuosi su manim į Liubartavą pas Amtsvorsteherį“. „Kam aš ten reikalingas?“ — užklausu. „Kam reikalingas, vietoje sužinosi“, — atsakė. Išsigandau, nes tą Liu-

bartavo Amtsvorsteherį žmonės laikė pabaisa. Jis turėjo tik vieną koją ir buvo labai piktas. Žmonės skaudžiai mušdavo lazdomis, kurių turėjo pilną kambarį. Bijojau ir aš gauti lazda.

Atvykę, nuėjom į dvaro rūmą. Klišius pabeldė į duris. Pirmas įėjo vidun, o aš paskui jį. Amtsvorsteheris atsikėlė iš kėdės ir pasirėmęs lazda išklausė Klišiaus raporto stovėdamas. Kiek supratau, Klišius sakė, kad reikalingas žmogus atvyko. Amtsvorsteheris žvilgterėjo į mano pusę. Atrodė nepiktai. Dar kažką pasakė Klišiui ir mes išėjom į kiemą. Dabar Klišius man paaiškino reikalą. Čia, rūmo gonkose, esą 20 dėžių su daiktais. Ponas Amtsvorsteheris siunčias jus į Vokietiją. Reikėsia ant dėžių viršutinių pusių užrašyti spausdintom raidėm siuntėjo ir gavėjo adresus. Viską reikėsia atlikti per 4 valandas. Padavė buteliuką tušo, storą plunksnakotį ir mašinėlę spausdintus adresus. Siuntėjas — Hauptmann Kaltenberg, o gavėja — Emma Kaltenberg, kažkur Tueringijoje. Dėžės kvepėjo rūkytais lašiniiais, tai buvo smagu rašyti. Vis dėlto rašymas užtruko arti 5 valandų. Užbaigus darbą, Klišius patikrino adresus ant dėžių ir pagyrė, kad gerai parašyta. Išvažiavom namo, o už tą darbą niekas nė ačiū nepasakė . . .

Per bulviakasį Klišius vėl atsilankė, bet šį kartą su Kreishauptmano įsakymu, kad esu paskirtas vykti į mokytojų kursus Kaune. Įteikė man jau išrašytą leidimą — Fahrscheiną važiuoti geležinkelio. Čia buvo mano pavardė, vardas ir kad važiuoju į Lehrerbildungs kursas fuer Litauen in Kowno, Michel Strasse 11. Tokį pat įsakymą gavo ir mano draugas Petras Žibas, gyvenąs Vederų dvare.

Važiavom per Uteną, Švenčionėlius, Vilnių, Kaišėdorius. Atvykę į Kauną nežinojom, kur yra ta Michel gatvė. Klausėm vieną, kitą kaunietį, bet šie tik pečiais patraukė. Eidami Stoties gatve, pamatėm ant namo skelbimą Polizeirevier. Užėjom, parodėm Fahrscheinus ir vėl teiravomės, kur toji Michelstrasse. Vokiečių policininkas palydėjo mus į Liaudies namus, kurie buvo tikrai Michelstrasse 11. Prisistatėm kursų vedėjui Naujokui, kuris dėvėjo karininko uniformą. Namų tvarkytojas lietuvis, rodos Poška, parodė kambarį mums apsisototi ir namų salę, kur renkasi suvažiavę kursantai. Salėje jau buvo susirinkę visi 80 kursantų. Kursų vedėjas mus supažindino su mokytojais, pirmiausiai su dėvinčiais karinėm uniformom: Butkum, kuris rašydavosi Buttkus, Bajoraičiu (rašydavosi Bajorat), Liūdžiuvaičiu (rašydavosi Liudziuveit). Taip pat supažindino su tikybos dėstytoju kun. J. Byla ir lietuvių kalbos moky-

toju, kauniečiu Klemensu Karkliu.

Darbą kursuose pradėjome 1917 metų lapkričio pirmoje pusėje. Pamokos buvo dėstomos lietuvių kalba. Psichologiją, pedagogiką ir metodiką dėstė lietuviškai kursų vedėjas C. Naujokas, gražia ir taisyklinga tarsena. Vokiečių kalbą dėstė Buttkus, geografiją ir istoriją — Bajorat, vokiškai. Aritmetiką ir algebrą — Ludzuveit, lietuviškai. Lietuvių kalbą labai gražiai dėstė Kl. Karklys, o tikyba — jau minėtas kun. J. Byla. Mokytojai buvo savo sričių specialistai, pavyzdingi pedagogai.

Tvarka kursuose buvo kariška: skambutis keltis, eiti valgyti, eiti į klasę ir susirinkti. Darbas klasėse kasdien trukdavo šešias valandas. Sekmadieniais, ankstyvą rytą, dar neišaušus, rikiuotėje eidavom į katedrą ankstyvų mišių. Po pamaldų buvom laisvi. Aš labai mėgdavau pabuvoti Rotušės aplinkoje, senamiestyje klausydamas varpų muzikos, kai ji skambėdavo net iš 5 bažnyčių. Mokslo metu turėjom porą ekskursijų: vieną išvyką į Raudondvarį, kitą — garlaiviu Nemunu, rodos, į Veliuoną.

Kursus užbaigėm, berods, 1918 m. gegužės mėnesį. Per išleidžiamuosius egzaminus dalyvavo dr. Stefens, karinės valdžios komisaras; kiekvienam išdavė pažymėjimą, kuris suteikė teisę mokytojauti pradžios mokykloje Lietuvoje. Pažymėjimą pasirašė von Heppe, Rittmeister, der Chef der Deutschen Verwaltung fuer Litauen. Kauno vyskupijos atstovu pasirašė kanauninkas Paltarokas. Kai išdalino pažymėjimus, visus pakvietė nusifotografuoti, o po to, gražiai atsisveikinom ir išsiskirstėm kas sau.

Aš grįžau į Balninkus. Brolis labai apsidžiaugė, kad atsiradau pačiame darbymetyje. Aš mielai sutikau vėl įsijungti į ūkio darbus. Po poros savaitių gavau kursų fotografiją ir Ukmergės apskr. mokyklų inspektoriaus raštą, kad esu numatytas mokyklos vedėju Ukmergėje ir raginimą nedelsiant atvykti į Ukmergę. Nesupratau kodėl mane skiria į kitą apskritį. Kreipiausi pas Klišių, kuris pažadėjo tą reikalą sutvarkyti. Kaip jis tą reikalą tvarkė, man nesakė, bet netrukus gavau Utenos apskr. mokyklų inspektoriaus raštą, kviečiantį į Uteną. Greit nuvykau ir prisistačiau inspektoriui Ryzat. Kalbėjomės lietuviškai. Jis kalbėjo su mažlietuvių akcentu. Pasiūlė vykti į Skiemonių bažnytkaimį, visai prie plento Utena-Ukmergė. Sakė, kad tai naujai steigiama mokykla bažnyčios špitolėje. Reikalingas priemonės aš gausias iš Utenos. Pasiūlymą priėmiau, nes nuo Balninkų buvo tik 14 km. Mokslą pasiūlė pradėti rugpiučio pradžioje. (Bus daugiau)

BALYS GRAŽULIS

Joninės Pilėnuose

(Tėvynės neužmiršusiems, darbštiesiems, jūrų
šaulių "Švyturio" kuopos šauliams)

Prie kieto kelio Dainavos žemė.
Kitoje pusėje matosi menė.
Pelkėje antis lizdą sau krauna,
Ant kranto auga Pilėnai šaunūs.

Nuo kalno žvalgos laisvės paminklas —
Tai švyturiečių dvasinis ginklas.
Smėlyje aštri viksva linguoja,
Šalimais Jūros šauliai lygiuoja.

Šičia nevaldo kunigė Rėda,
Todėl ir šaulės kaip nori rėdos.
Nešaukia mirti Pilėnuos Margis,
Čia poilsiauja šaulys pavargęs.

Karšta saulutė kaitina smėlį,
Šaulė sesutė palaisto gėlę.
Kartais čia Margio dvasia atklysta —
Tada papartis baltai pražysta.

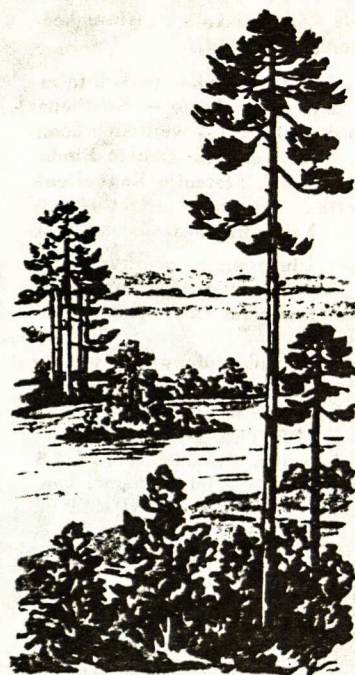
Užeik, tautieti, čia paviešėti,
Susipažinti, pasikalbėti.
Ūžia Pilėnai, vėjelis pučia . . .
Nusipirk dešrą, išgerk alučio.

Pamatęs draugą nebėk pro šoną,
Šiandien sutikęs pasveikink Joną
Ir daug daug laimės jam palinkėki,
Tik apsisukęs namo nelėki.

Nesibijoki nakties sulaukti.
Neims čia vilkas tamsoje staugti.
Joninių burtai tave palies,
Jų apkerėtas keistai jausies.

Girdėsi girgždant tamsoje smėlį,
Blyksteli švento Jono vabalėlis,
Užkurks varlė ant kupsto pasilipus —
Gera Pilėnuos naktį pasilikus.

Girdėsi — žlugtą skalbia laumės geros.
Tai skelbia: — Šiomet linai gerai deral —
O kai pradės tarpusavy jos bartis,
Žinai — pražydo nuostabus papartis!

Bijodams, laumės žiedo kad nerastų,
Lenktynių eisi tu su joms po raistą . . .
Paparčio žiedą ieškantis suras —
Šią naktį seną tiesą jis supras —

Kad žiedas slepias jo paties širdyje!
Pajus, kad praeitis tautos atgyja,
Prabyla gili senolių išmintis,
Ir jaudina širdį jo genties lemtis.

Šaukia tėvynė laisvę branginti.
Neskaityk priešų eidams jos ginti.
Tebūna šventas gimtasis žodis —
Jis tau ir naktį kelią parodys!

Jūros šaulys jau seniai žiedą rado.
Todėl kas lietuviui brangu neprarado.
Surasi Pilėnuos tu draugą ir brolių,
Ir qžuolą tvirtą, ne molį.

Tu irgi čia lobį ir žiedą rasi.
Mylėt savo brolių tuojau paprasi.
Užeik, lietuvi, pasižmonėti,
Pasižvalgyti, pasišnekėti.

LŠST CENTRO VALDYBA
Spaudos - Informacijos Tarnyba

Sudaryta LŠST paskelbto rašinių konkurso vertinimo komisija

LŠST Centro Valdybos paskelbto rašinių-straipsnių konkurso — Kristijonas Donelaitis 200 metų — vertinimo komisija yra tokios sudėties: Danutė Bindokienė (rašytoja), Stefanija Kaunelienė ("Tremties Trimito" redaktorė) ir Anatolijus Kairys (rašytojas-dramaturgas).

Slapyvardžiu pasirašęs K. Širvėnas atsiuntė pirmąjį konkursui straipsnį, užvardintą "Kristijono Donelaičio sukakties reikšmė".

LŠST Spaudos-informacijos tarnyba

DRAMOS KONKURSAI
PRATEŠIAMAS

Vertinimo komisijai siūlant, JAV LB Kultūros Tarybos skelbtojo dramos konkurso terminas pratęsiamas iki 1981 m. kovo 1 d. Premijos dydis — tukstantis penki šimtai dolerių (1,500). Jei būtų gautas ne vienas premijuotinas veikalas, Kultūros Taryba skirtų ir antrąją premiją tukstančio (1,000) dolerių dydžio. Premijos nebus skaldomos.

Vertinimo komisija: Jurgis Blekaitis — pirmininkas, Antanas Vaičiulaitis, Alf. Nyka-Niliūnas, Kazys Almenas ir akt. Juozas Palubinskas.

Parentant veikalą premijai bus atsižvelgiama į jo literatūrinę ir teatrinę vertę bei į tinkamumą išvievijos teatrams.

Konkursui atsiųstieji kūriniai negali būti niekur nei ištaisai, nei dalimis spausdinti. Rankraščiai rašomi mašinėle ir pasirašomi slapyvardžiu. Tas pats slapyvardis užrašomas ant voko, į kurį dedama tikroji autoriaus pavardė, adresas ir telefono numeris. Nelaimėjusių autorių vokai nebus atidaromi. Rankraščiai siunčiami šiuo adresu: Antanas Vaičiulaitis, 9307 Chanute Dr. Bethesda, Md. 20014. Tel. 301 530-6276.

JAV LB Kultūros Taryba
Cleveland, 1980 m. kovo 10 d.

"Simo Kudirkos" kuopa leidžia
dr. Algirdo Budreckio knygą

Dr. Algirdo Budreckio paruošta monografija "Didysis Lietuvos Kunigaikštis Algirdas" jau atiduota į spaustuve.

Šis platus istorinis veikalas, gausiai iliustruotas, virš 400 puslapių, kietais viršeliais, bus atspausdintas šių metų rudenį. Ši knyga bus didelis įnašas Lietuvos istorijai papildyti. Ji turėtų puošti kiekvieno lietuvių knygų lentyną. Šių dienų sąlygose knygos išleidimas yra labai brangus ir be visuomenės paramos neįmanomas. Tad ir šiam veikalui išleisti

yra reikalinga finansinė parama, kad jis išvystytų dienos šviesą ir numatytą laiką.

Kviečiame būti tos knygos rėmėjais-mecenatais su nemažiau kaip 100 dol. auka, arba jos garbės prenumeratoriais, su nemažiau kaip 30 dol. Mecenatų ir garbės rėmėjų pavardės bus atspausdintos šioje knygoje, kurią jie gaus su autoriaus parašu.

Kviečiame taipgi šią knygą užsiprenumeruoti iš anksto, tik už 12 dol., nes atspausdinus jos kaina bus 15 dol. Ćekius arba Money Orders rašyti "National Guard in Exile — New York" ir siųsti kartu su savo pavarde, adresu: Kazys Bačauskas, 84-85 86th Ave., Woodhaven, N.Y. 11421 iki rugpjūčio 31 dienos.

Dar dėl Alfredo Katzo recenzijos

1976 m. išėjo dr. C.R. Jurgėlos "Lithuania: The Outpost of Freedom", Šaulių S-gos leidinys. Pasirodė ne viena recenzija. Dėmesį atkreipė kontroversinė Alfredo Katzo recenzija, tilpusi lenkų žurnale "The Polish Review" 1978 m. nr. 3. Žurnalas išeina keturis kartus per metus). Kadangi recenzija nepasižymėjo objektyvumu, tai Paulius J. Labanauskas pasiuntė laišką "The Polish Review" redaktoriui. P.J. Labanausko laiškas tuojau buvo įdėtas į "Polish Review" 1979 m. patį pirmąjį numerį. O to P. Labanausko laiško vertimas tilpo š.m. Kario nr. 6, 280 psl.

"Akiračiai" rado reikalą 1979 m. spalio mėn. įdėti A. Katzo dalį recenzijos, bet nepastebėjo 1979 m. pačiame pirmame numeryje patalpinto "The Polish Review" Pauliaus J. Labanausko laiško. "Akiračiams" buvo atsakyta š.m. Karyje nr. 3, 128 psl., straipsniu "Provokacinė recenzija".

Atrodo, kad A. Katzas rašė recenziją, knygos gerai neįsiskaitęs, todėl išėjusi netikslai ir subjektyvi. Jam negerai, kad knygą išleido Šaulių S-ga. Tam įrodyti savo trumpoje recenzijoje skiria net 10 eilučių. O kad autorius mažokai parašė apie žydus Lietuvoje, skiria 11 eilučių. Tačiau A. Katzas pagiria autorių už puikią analizę lenkų įtakos Lietuvoje ("an excellent job in analyzing the Polish influence in Lithuania"). Tačiau prikišama autoriui, kad jis yra kritiškas Sovietų Sąjungai (The author is especially critical of the Soviet Union). Taip pat recenzentui nepatinka, kad autorius remiasi datomis, vietų vardais, istoriniais įvykiais ir faktais.

Gal iš tų kelių pastabų ir Pauliaus J. Labanausko laiško "The Polish Review" redaktoriui bus aišku, kokios knygos pageidautų recenzentas A. Katzas, na, ir sovietai?!

sj.

"Nuosmukio Apraiškos"

1980 m. išleista 32 psl. knygelė "Nuosmukio Apraiškos". Satyros Agirdo Budrecko. Šioj knygelėj autorius nagrinėja ir ieško priežasčių, kodėl, tuo metu kai moksle pasiekta tokių nepaprastų laimėjimų, poezijoje, mene ir kitose srityse regresuojama. Aptaria po Antrojo pasaulinio karo atsiradusius bitnikus. Apžvelgia abstraktųjį meną ir moderniąją poeziją. Gale duoda keletą satyrų tais pačiais klausimais.

Knygelė gražiai išleista, įdomi, nes tai nuomonės diplomuoto teisininko, kuris sielojasi mūsų jaunimo ateitimi, kuris turi daug žinių ir praktiško patyrimo.

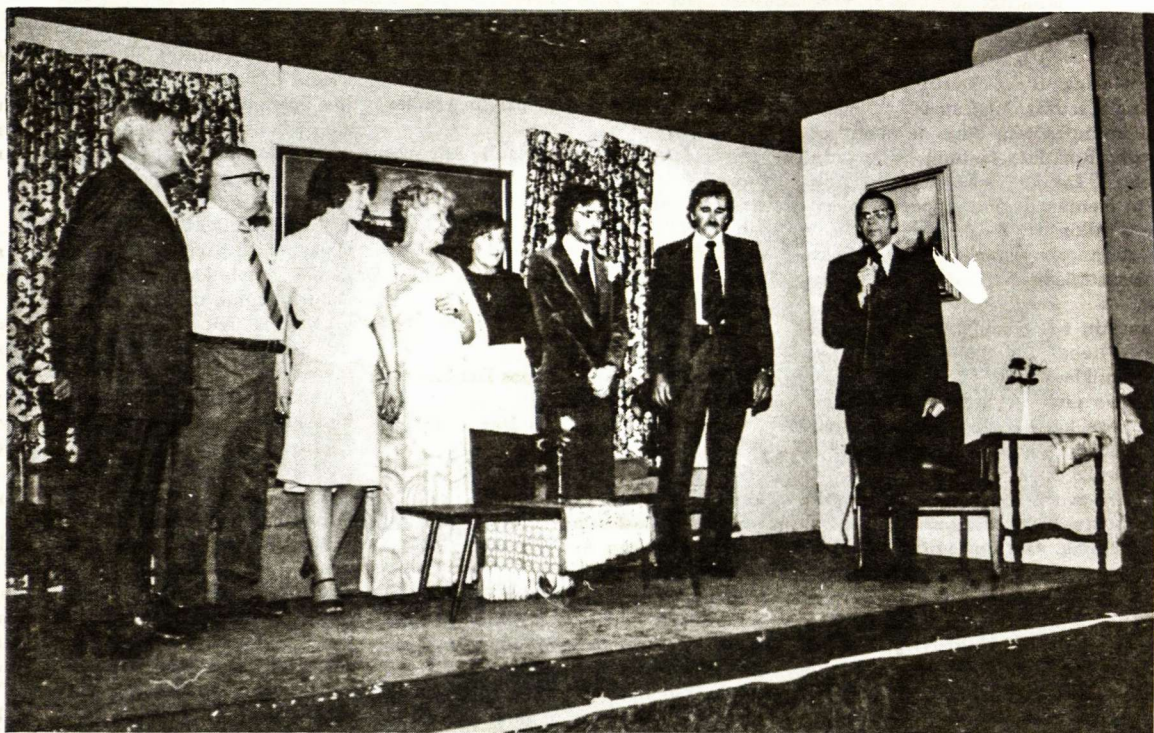
Algirdas Budreckas

"Amber — The Golden Gem Of Ages"
Patty C. Rice, Ph. D.

Po 50 metų pertraukos 1980 m. gegužės mėn. pasirodė vienas išsamus mokslinis darbas apie gintarą. Tai Patty C. Rice, Ph.D. knyga "Amber - The Golden Gem Of The Ages". Knyga 290 psl., kietais viršeliais. Kaina 26.95 dol., išleido Van Nostrand Reinhold Company, 135 West 50th Str., New York, N.Y. 10020.

Dr. Rice jau seniai pradėjo domėtis gintaru, turi nemažą jo kolekciją. Rašė daug straipsnių įvairiuose žurnaluose apie gintarą. Už savo gintaro kolekciją yra gavusi premijų, trofėjų. Nutarusi parašyti mokslinį veikalą apie gintarą, užmezgė ryšius su lietuviais, lenkais, vokiečiais iš kur gavo medžiagos apie Baltijos gintarą. Surinko visą iki šiol pasirodžiusią mokslinę medžiagą apie gintaro kilmę, jo naudojimą nuo Akmens amžiaus galydės iki šių dienų. Padarė labai daug nuotraukų įvairių gintaro dirbinių, paruošė schematines lenteles, buvo pasiryžusi važiuoti į Lietuvą, bet sužinojusi, kad negaus leidimo važiuoti į Palangą, aplankyti gintaro muziejų, nevažiavo. Buvo nuvažiavusi į Burmą, kur rasta labai daug gintaro. Knygoj net 16 puslapių spalvotų gintarinių dirbinių nuotraukų ir apie 50 nespaltvotų.

Vieną skyrelį "The curious lore of amber" pradeda Maironio ištraukėle iš Jūrėtės ir Kastyčio poemos. Tam skyrely duoda legendą apie graikų saulės dievą Helios ir jo sūnų Faetoną, kuris zuvo važiuodamas savo tėvo karieta ir jo serų ašaros virto gintaro gabalėliais. Toliau ji rašo, kad aisčiai, lietuvių proseneliai, nuo seno pažino gintarą, nes Baltijos jūra išmesdavo po audrų gintarą į krantą, sukūrė labai gražių mitologinių legendų apie gintarą. Ji lietuvių sukurtas legendas prilygina senovės klasikų legendoms. Čia ji atpasakoja Jūrėtės ir Kastyčio legendą. 115 psl. ji rašo: "Įžen-

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinės Čikagoje dramos “Valkata” vaidintojai: iš k. — ~~meno vadovas~~ ir režisorius J. Petrauskas, S. Stanaitis, V. Kivėnienė, S. Petrauskienė, R. Tolis, V. Šadauskas, K. Petrauskas. Vaidintojus sveikina rinktinės vicepirmininkas J. Mackonis. Nuotr. C. Genučio

gusiems į Palangos gintaro muziejų lankytojus, simfonijos Jūratė ir Kastytis gar sai perkelia į nemarųjį poezijos pasaulį. Žingsnis po žingsnio muzika, spalvingas vitražas, bronzos skulptūra supažindina lankytoją su gintaro kilme — Šiaurės Aukso.

Seka norvegų legenda apie Freją ir mūsų rašytojos J. Narūnės knygos “Gintarėlė” turinys.

Tą skyrių puošia be trijų juoda balta nuotraukų, graži nuotrauka skulptūros Jūratė ir Kastytis (bronzos ir gintaras, nuosavybė Jolandos Kizienės iš Windosoro), dvi gintaro ant medžio inkrustacijos (nuosavybė Vinco Tamošiūno).

Viename skyriuje ji aptaria simbolinę ir gydomąją, bei taip vadinamą magiškąją gintaro galią. Senovė žmonės tikėjo, kad gintaro papuošalai ne tik puošia, bet apsaugo nuo blogųjų galių ir gydo nuo įvairių ligų.

Be Baltijos gintaro ji aprašo įvairių kontinentų ir kraštų gintarą, kuo jis skiriasi nuo vadinamo tikrojo arba Baltijos gintaro. Daug dėmesio kreipia į įvairius gintaro pakaitalus,

Nesigilinant į smulkmenas reikia skai-

tyti, kad jai pavyko paruošti gerą, mokslinį, bet lengvai skaitomą veikalą apie gintarą anglų kalba. Tai knyga, kuri puoš kiekvieną biblioteką, knyga, kurioje ras daug bibliografinės medžiagos mokslininkai, gintaro mylėtojai. Knyga, kurioje mes lietuviai rasime daug kartų minimą Lietuvos vardą, knyga, prie kurios parašymo nemažą įnašą davė lietuviai. Labai vertinga dovana lietuviškai nekalbantiems ir net tiems, kuriems lietuviškai techniškus terminus sunkiau suprasti.

Šauliai scenoje

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinėje Čikagoje yra susiorganizavęs scenos vaidintojų būrelis, kuriam vadovauja Juozas Petrauskas. Šių metų gegužės 18 dieną rinktinės namuose jis suvaidino keturių veiksmų dramą “Valkata”. Nors vaidintojai nėra profesionalai, bet dramos pastatymas susirinkusius žavėjo, o vietomis net jaudino.

Dramos turinyje meilė ir dviejų vyrų varžybos laimėti širdį ir ranką gražios, turtingo žmogaus augintinės. Eigoje pinasi vieno iš vyrų klasta ir intrigos. Į tas intrigas įpinamas ir prasigėres val-

kata. Valkata iš esmės yra doras žmogus, bet gyvenimo nesėkmių susmukdytas, buvęs net kalėjime, iš kur pabėgęs. Jis, grąšinamas išduoti, su dideliu sielvartu veikia intriganto naudai. Paaškęjęs visai klastai, valkata vėl grįžta į normalų gyvenimą. Dramos autorius prognoze nepažymėtas.

Vaidina pats grupės vadovas ir režisierius J. Petrauskas, Stasys Stanaitis, Salomeja Petrauskienė, Vida Kivėnas, Kęstutis Petrauskas, Voldemaras Šadauskas ir Rasa Tolis. Publika buvo apie 300, pilna salė. Po kiekvieno veiksmo vaidintojai buvo sveikinami gausiais plojimais. Publika šiltas vaidinimo palydėjimas parodo, kad žmonės scenos meno pasiilgę ir jo laukia. Vaidintojų rateliui linkėtina stiprėti ir dar daug kartų mums patiekti vertingų kultūrinių pramogų.

P. Venclova

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinėje

Šių metų birželio 21 d. “Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinė savo namuose surengė šaunų Joninių vakarą. Atvyko apie 300 šaulių ir jų svečių. Rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis pasveikino Jo-

nus ir Janinas. Pradžioje visiems užkandžiaujant, vyko laimės šulinio džiovinimas. Neilgai trukus turtingas šulinys jau buvo sausas. Visi susirinkę darbščiujų šaulių moterų buvo pavaišinti cepelinais. Rinktinės tautinių šokių grupė pašoko 7 šokius. Šokėjai jau pasiekė aukšto meninio lygio. Grupei vadovauja Violeta Atkinson. Publika šokėjus palydėjo audringais plojimais. Grojant rinktinės orkestrui, svečiai galėjo smagiai pasišokti.

Tautinių šokių grupė Vytis buvo pakviesta liepos 4 d. dalyvauti Auroroje, JAV nepriklausomybės šventės minėjime. Dalyvavo eisenoje ir išpildė programą. Iškilnėse kartu dalyvavo ir apie 100 uniformuotų rinktinės šaulių.

Liepos 28 d. uniformuoti rinktinės šauliai dalyvavo Dariaus ir Girėno minėjime. Šokių grupė Vytis ten pat išpildė ir programą. O rugpjūčio 2 d. Vytis davė programą Rockforde, tautybių pasirodyme.

Liepos 6 d. Vytis dalyvavo tautinių šokių šventėje. Parade dalyvavo su savo vardo plakatu. Specialiame tautinių šokių šventės leidinyje (lietuvių ir anglų kalbomis), taip rašoma: "Tautinių šokių grupė, Vytis, yra dar jaunas vienetas, kuris VI-je Laisvojo Pasaulio Lietuvių Tautinių Šokių Šventėje dalyvaus pirmą kartą. 16 vyrų ir 11 mergaičių šoks studentų grupėje. Vyčių grupė suorganizuota Jū-

ratės Jasaitytės, Valerijos Sparkytės ir Violetos Atkinson. Yra globojama bei remiama "Vytauto Didžiojo" Šaulių Rinktinės. Šokius akordeonu palydi Ažuolas Stelmokas.

Vyčio šokėjai dalyvauja Šaulių Sąjungos Vasario 16 minėjimuose, sąjungos metinėse šventėse, Pūtvio minėjimuose ir kitur.

Dabartiniu metu grupei vadovauja Violeta Atkinson ir administracinius darbus atlieka Vl. Išganaitis .

P. Venclova

"Stasio Butkaus" kuopos Detroito gegužinė

Nors iš pat ryto lijo lietuvai, tačiau rugpjūčio 17 d. Adolfo ir Sofijos Vasiulių sodyboj "Stasio Butkaus" šaulių kuopos gegužinė praėjo su pasisekimu. Suvažiavo virš šimto šaulių ir svečių iš Detroito, Ann Arbor, Flint ir keletas net iš kitų valstijų.

Mišias kuopos kapelionas kun. Alfonsas Babonas atnašavo apatinė Vasiulių svetainėj. Svetainė buvo pilnutėlė. Mišių giedotinoms dalims vadovavo Jonas Mikulionis ir nors be repetacijų, giedojimas buvo sklandus ir gerai pravestas. Turiningą, gražų pamokslą visi su dėmesiu išklaušė. Kadangi mišios buvo atnašaujamos už mirusius šaulius, tikinčiųjų maldos, kurias skaitė mišių lektorius Matas Baukys, buvo papildytos sekančiais

punktais:

"Lietuvių Šaulių Sąjungos įkūrėjui Vladui Pūtviui, Sąjungos Močiutei Emilijai Pūtvienei ir visiems mirusiems, žuvusiems ir nukankintiems šauliams, savanoriais-kūrėjams ir kariams amžiną ramybę savo dangaus karalystėj suteikti teikiš . . .

Taikos Karaliau, išnaikink mūsų neapykantos dvasią, įkvėpk į mūsų širdis meilės ugnelę kiekvienam broliui, sesei, atsiųsk šventą dvasią, kad pamiršę kas mus skiria, būtume tolerantiški, pakantūs, vieningi, sugyvenami ir gerbtume vienas kitą . . .

Tautų Viešpatie, gražink laisvę ir nepriklausomybę mūsų kenčiančiai Tėvynei Lietuvai, kad mes visi, kaip paukščiai pavasarį, galėtume grįžti į savo prabočių šalį, kur Baltija nuo amžių skalauja gintarinius mūsų tėvynės krantus".

Sieną už altoriaus puošė Lietuvos lino naujutėlė raštuota staltiesė.

Mening gegužinės dalį atliko kuopos jaunos žvaigždutės Vytė ir Rūta Šnapšytės, kurios pakankliavo: Pas motinėlę, pas širdužėlę ir Linelius raunu ne viena. Iš plokštelės perduota Maironio "Jūratė ir Kastytis" ir "Čičinskas", deklamavo L. Noreika. Aktorius Karolis Balys su jumoru paskaitė rašytojo Balio Gražulio humoristinę poemą "Šaulys Pėstininkėlis".

Nustojus lyti, svečiai persikėlė į gražų

Rugpjūčio 17 d., šaulių Vasiulių sodyboj, mišias atnašauja "Stasio Butkaus" kuopos kapelionas kun. Alfonsas Babonas. Lektorius š. Matas Baukys. Greta j.š. Juozas Kirvelaitis

LŠST pirmininkas, apdovanotiems Šaulių Žvaigždės žymenimis Klevelando šauliams: J. Velykiui, R. Karsokui ir A. Prankevičiui, rugpiūčio 9 d. Klevelande, Kultūrinio Savaitgalio pobūvio metu, taria sveikinimo žodį. Nuotr. P. Malėtos

Vasiulių sodelį, kur vaišinosi, žmonėnosi ir brolių Bartkų aptarnaujamam bare malšino troškulį. Vaišėmis, kuriomis rūpinosi kuopos Moterų vadovė Adelė Poderienė, su kuopos moterų talka, visi buvo patenkinti, nes ir vėliau atvykę galėjo socialiai ir skaniai pavalgyti.

Dovanų paskirstymą pravedė Irena Laurinavičienė, Marijonas Šnapštys ir Romualdas Macionis. Dovanų buvo gražių ir įdomių. Laimingieji džiaugėsi savo laime. Kadangi diena nebuvo šilta, buvo užkurtas laužas, prie kurio šildėsi sušalusieji. Į gegužinę atvyko ir keletas LFB savaitės dalyvių: kun. V. Dabušis, dr. J. Girnius, rašytojas-poetas A. Bagdonas ir kiti.

Antanas Grinius

LŠST Kultūrinis Savaitgalis Klevelande

Š.m. rugpiūčio 9-10 d.d., Klevelande, Lietuvių namuose, įvyko Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje metinis tradicinis sąskrydis — Kultūrinis Savaitgalis, kuriame buvo atstovaujami devyni šaulių daliniai. Kultūrinį savaitgalį organizavo LŠST Centro Valdyba, jai talkininkavo Klevelando "Žalgirio", vadovaujama B. Nainio ir "Kar. A. Juozapavičiaus", vadovaujama dr. A. Miliausko, kuopos.

Kultūrinio savaitgalio programa buvo pradėta šeštadienį, rugpiūčio 9 d. rytą, iškilmingu atidarymu — vėliavų įnešimu, malda — kurią sukalbėjo kleb. kun. G. Kijauskas ir atidarymo žodžiu, kurį tarė LŠST pirm. K. Milkovaitis. Šeiminkų, klevelandiečių vardu sveikino susirinkusius "Žalgirio" kuopos pirm. B.

Nainys. Sugiedojus Lietuvos himną ir išnešus vėliavas, atidarymo iškilmės buvo baigtos.

Sekė paskaitų ciklas. Jis buvo pradėtas turininga, įdomia ir giliai prasminga "Draugo" red. Br. Kviklio paskaita, kurioje prelegentas vaizdžiai aptarė rezistencijos formas pavergtoje Tėvynėje, nurodė ten leidžiamą pagrindžio spaudą, iškeldamas jos reikšmę pavergtam broliui ir sesei bei mums laisvame pasaulyje ir nurodė lietuvių bei šaulių pareigas išeivijoje, siekiant tėvynei Lietuvai laisvės. Po paskaitos prelegentas maloniai atsakė į patiektus klausimus temos ribose.

Red. Br. Kviklio paskaita buvo vaizdžiai pailiuota, žemutinėje Lietuvių Namų salėje suruošta, įspūdinga Lietuvos pagrindžio spaudos leidinių paroda, kurios autentiškus eksponatus šauliai, šio suvažiavimo dalyviai ir svečiai, po paskaitos, su susikaupimu ir dideliu susidomėjimu turėjo progos apžiūrėti.

Antroji paskaita buvo dr. Pautieniaus apie mediciną pavergtoje tėvynėje, kuri su susidomėjimu buvo išklaudyta. Priešpietinis paskaitų ciklas buvo baigtas K. Ziedonio paskaita, tema "Šaulių Sąjunga išeivijoje", sukėlusia diskusijas dėl pareikštų minčių. Dėl jų pasisakė S-gos pirm. K. Milkovaitis, "Vytauto Didž." Rinkt. pirm. V. Išganaitis ir kt.

Sekė pietų pertrauka. Po pietų, kultūrinio savaitgalio dalyviai vėl rinkosi į salę išklaudyti LŠST Vyr. kapeliono kun. J. Borevičiaus minčių apie lietuviškąją šeimą ir jos paskirtį kovoje už Lietuvos

laisvę pavergtoje Tėvynėje bei laisvame Vakarų pasaulyje.

Prelegentas, žvelgdamas į Lietuvos ateitį, įdomiai ir išmąstytomis mintimis, aptarė lietuviškosios šeimos svarbą, paskirtį ir uždavinius lietuviybės palaikymui ir lietuviškosios dvasios išlaikymui, žvelgiant į mūsų brangios tėvynės ateitį. Šios paskaitos klausantis ne vienam šauliui ir šaulei teko giliai susimąstyti.

Kultūrinio savaitgalio paskaitų ciklas buvo baigtas dr. Pautieniaus trumpa paskaita apie rūkymą ir jo žalą, bei patarimais, kaip galima rūkymo įpročio atsikratyti.

Paskaitoms pasibaigus, įvyko bendras visų dalyvių susirinkimas - posėdis, organizaciniams reikalams, bei šiuo metu S-goje, pasireikšusioms negerovėms aptarti. Šiam pasitarimui, kurį atidarė LŠST pirm. K. Milkovaitis, pirmininkavo S-gos garbės narys V. Išganaitis. Susirinkusieji pasisakė prieš visas Sąjungą skaldančias bei vadovybę šmeižiančias pastangas ir priimtoje rezoliucijoje, įgaliojo LŠST CV-bą imtis reikiamų priemonių drausmei bei tvarkai Sąjungoje atstatyti.

Vakare, Lietuvių Namų didžiojoje salėje įvyko Kultūrinio savaitgalio dalyvių ir svečių pobūvis, kuriam vadovavo ir pravedė "Žalgirio" š. kp. pirm. B. Nainys. Programoje žodį tarė LŠST pirm. K. Milkovaitis, klevelandiškiems šauliams J. Velykiui, R. Karsokui ir A. Prankevičiui, už pasišventimą šauliškajai veiklai, buvo įteikti LŠST garbės ženklai gėlių puokštėmis buvo atžymėti Kultūrinio savaitgalio paskaitų prelegentai, LŠST

“Žalgirio” š. kp. pirm. B. Nainys, pianistas V. Puškorius, dr. Pautienius. LŠST pirm. K. Milkovaitis, S-gos Moterų vadovė S. Cecevičienė, S-gos Garbės narys muz. A. Mikulskis. S-gos Garbės narys ir LŠST vicepirm. V. Išganaitis ir V. Rinkevičius apdovanoti gėlėmis, š.m. rugpiučio 9 d., Kultūrinio Savaitgalio metu, Klevelande. Nuotr. P. Malėtos

pirm. K. Milkovaitis, S-gos Moterų vad. S. Cecevičienė, S-gos garbės narys ir vicepirm. V. Išganaitis, S-gos garbės narys muz. A. Mikulskis, “Kar. Juozapavičiaus” kp. pirm. dr. A. Miliauskas ir kt.

Dėkingumo ženklan, Klevelando šauliai ir šaulės įteikė dovanas LŠST pirm. K. Milkovaičiui ir S-gos moterų vadovei S. Cecevičienei. Sąjungos pirmininkui įteiktoje dovanoje įrašas: “Mūsų pasitikėjimo ir meilės Jums, jokios piktos jėgos nepalauš” — Klevelando šaulės ir šauliai.

Sekė trumpa ir nuotaikinga meninė programa, kurią, paskambinęs penketą dalykų, atliko jaunas ir daug žadantis pianistas V. Puškorius.

Programai pasibaigus vyko vaišės ir šokiai. Po turiningų paskaitų, šeštadienio Kultūrinio savaitgalio programa buvo baigta smagiu šio renginio dalyvių ir svečių pasilinksminimu.

Sekmadienį, rugpiučio 10 d., iš ryto, šauliai, šaulės ir jūrų šauliai, puošniose uniformose rinkosi prie lietuvių parapijos bažnyčios vėliavų pakėlimui. Išsirikiavus vėliavoms ir darnioms uniformuotų šaulių gretoms, Lietuvos himno žodžiams aidint, buvo pakeltos JAV-bių, Lietuvos ir bažnytinės vėliavos. Vėliavas pakėlus, LŠST vicepirm. V. Išganaičiui komanduojuojant, buvo žygiuojama į bažnyčią pamaldoms, kurias atnašavo ir turiningą, šaulių sąskrydžiui pritaikytą pamokslą pasakė par. kleb. kun. C. Kijauskas. Pamaldoms skaitymus atliko jūrų šaulys V. Utera.

Po pamaldų, Lietuvių Namuose, įvyko šaulių moterų pasitarimas su S-gos Moterų vadove S. Cecevičiene, moterų veik-

los bei organizaciniais reikalais. Tuo buvo užbaigtas Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje 1080-jų metų, tradicinis, šauliškojo dvasinio atsinaujinimo, Kultūrinis savaitgalis Klevelande.

Baigiant tenka paminėti, kad šių metų LŠST Kultūriniame savaitgalyje Klevelande gausiai dalyvavo Čikagos “Vytauto Didžiojo” rinktinė, Čikagos rajono jūrų šaulių rinktinė “Nemunas”, apjungęs “Gen. T. Daukanto” ir “Klaipėdos” j.š. kuopas, Detroito j.š. “Švyturio”, New Yorko “Simo Kudirkos”, Miami š. kuopa, Naujosios Anglijos Rinktinė, Klevelando “Žalgirio” ir “Kar. A. Juozapavičiaus” kuopos, kurios su vėliavomis, viso 87 šaulių, vyrų ir moterų, buvo atstovaujamos. Visi atvykę iš kitų vietovių klevelandiškių buvo maloniai sutikti, priimti, vaišinti ir globojami. Už tai Klevelando “Žalgirio” ir “Kar. A. Juozapavičiaus” kuopoms ir jų vadovybei bei nariams priklauso Kultūrinio Savaitgalio dalyvių nuoširdžiausia padėka.

Ed. Vg.

Jūros diena

Š.m. liepos 19-20 dienomis Union Pier, Mich., jūrų šauliai surengė savo tradicinę Jūros Dieną. Šiais metais jos rengimu ir pasisekimu rūpinosi “Klaipėdos” jūrų šaulių kuopa Ciceroje.

Šeštadienį, liepos 19 d. iš Cicero išskubėjo kelios mašinos net 8 val. ryto. Jiems reikėjo pasiruošti įvyksiančiam vakarui. Reikėjo paruošti maistas, baras, loterija, salės sutvarkymas ir kiti darbai. Be to, buvo laukiama svečių ir iš kitų kuopų. Man atvykus kiek vėliau, jau raudai viską sutvarkyta. Sutikau jūros šaulius iš Detroito, tai “Švyturio” kuopos bro-

liai ir sesės. Jiems atstovavo V. Rinkevičius, Stepas ir Emilija Lungiai ir kiti. Iš Floridos, St. Petersburg “Palangos” jūrų šauliai, kuriems atstovavo P. Pocius. Žinoma, tuoj pasirodė ir “Nemuno” rinktinės antroji šaulių kuopa: “Gen. T. Daukanto” šauliai, vadovaujami pirm. E. Vengiansko.

Vakare po 7 val. visi uniformuoti ir neuniformuoti šauliai susirinko prie Lietuvių Namų vėliavos nuleidimui. Nuleidus vėliavą visi įpareigoti stoji prie tarnybos. Į salę pradėjo rinktis šauliai ir svečiai, nes čia turėjo įvykti numatytas vakaras su šokiais, loterija ir visais kitais priedais. Šokiams šuniai grojo A. Markausko orkestras. Karštas ir tvankus vakaras nenoromis traukė žmones į dar karštesnę salę, bet pamažu tapo užpildyti visi stalai. Daug kas priekaištavo salės šeimininkui už neparūpinimą vėsinatuvų. Tikrai šį vakarą jie čia buvo reikalingi. Nors ir karštoje salėje, bet viskas vyko sklandžiai ir linksmai. Gausi loterija apdovanojo daug laimingųjų. Vakara kiek sudrumstė netikėtai nutrūkusi elektros srovė, nes ant pagrindinio kelio perdegė laidai. Bet visa tai įvyko jau vakarui baigiantis ir niekas dėl to perdaug nenukentėjo.

Liepos 20 d. ryte, Gintaro vasarvietėje šauliai jau tvarkė vietą, kur turėjo vykti pamaldos. Šį rytą atvyko ir “Vytauto Didž.” Rinktinės vyrai ir sesės su savo vėliava. Jiems vadovavo pirm. Vl. Išganaitis. Atvyko ir kunigai, kurie čia pat, prie kuklaus lauko altoriaus ruošėsi šv. mišių aukai. Vėliavos išsirikiavo prie altoriaus. Suskambėjus vasarvietės varpui, žmonės skubėjo iš visų

Su vėliavomis į bažnyčią Klevelande.

Darnios šaulių ir jūrų šaulių gretos, š.m. rugpjūčio 10 d. Klevelande, išsirikiavusios vėliavų pakėlimui. Nuotr. P. Malėtos

pusių į pamaldas. Kun. J. Vaišnys atnašavo mišias, o jam asistavo LŠST kapelionas J. Borevičius. Jis pasakė ir pamokslą.

Po pamaldų visi šauliai ir dalis svečių nusileido žemyn prie Mičigano ežero kranto. Čia jau laukė paruošta valtis, o toliau stovėjo graži jachta. Tėvui Borevičiui pašventinus ažuolo lapų vainiką ir sukalbėjus tai progai pritaikytas maldas, du jūros šauliai ir sesė nugabeno vainiką prie jachtos, kuri perėmusi jį, nuplukdė į ežero gelmes ir ten paskandino. Tuo buvo pagerbti lietuviai jūreiviai, šauliai ir visi žuvę dėl Lietuvos laisvės. Tuo ir baigėsi ši tradicinė Jūros Diena.

Dalis šaulių sugrįžo į Lietuvos Namus, kur mūsų šeiminkės dar įstengė juos pavalgydinti. Kiti išsibarstė paplūdimyje, nes karšta saulė ir labai malonus ežero vanduo visus viliojo atvėsti ir atsigauti vėsiam vandenyje.

Šios Jūros Dienos vyriausias šeiminkas, žinoma, buvo "Klaipėda" j.š. kuopos mirm. Karolis Milkovaitis, vykd. vicepirn. Juozas Matulis. O kuopos valdybos nariai visur aktyviai prisidėjo ir tvarkingai savo darbus atliko.

Tikėkime, kad kitais metais ir vėl susitikime tradicinėje Jūros Dienoje. nesvarbu kas ją berengtų. **Ap. Skopas**

Cicero jūrų šaulių kp. "Klaipėda" gegužinė

Š.m. birželio 22 d. kp. "Klaipėda" jūrų šauliai surengė gegužinę-pikniką. Ji įvyko p.p. A. A. Grinių ūkyje prie Lockporto, Will county.

Diena pasitaikė stebėtina graži ir visi džiaugėsi galėsia maloniai praleisti popietę gražioje gamtoje. Ir neapsivylė, nes viskas pavyko kuo puikiausiai. Žinoma, tą dieną buvo rengiama įvairiose vietose ir daugiau gegužinių, tai dalis narių apsisprendė vykti kitur. Jau toks metų sezonas, kad nerasime nei vieno savaitgalio, kad nebūtų rengiami du-trys piknikai, todėl sunku suburti didesnę žmonių skaičių į vieną vietą. Bet, vis dėlto, dauguma mūsų kuopos narių teikėsi atvykti į savą gegužinę.

Darbo tarnyba išvyko gal valandą anksčiau, nes norėta susitvarkyti ir pasiruošti priimti atvykstančiuosius. Trumpai prieš 12 val. jau pasirodė pirmieji iš Cicero, o po to jau mašina po mašinos suko į sodybą iš Čikagos, Lemonto apylinkės ir iš kitur. Tarp svečių matėsi šauliai Krikštopaičiai, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių pirm. E. Vengianskas su būriu savo kuopos narių ir kiti.

Plati p.p. Grinių sodyba išbarstė piknikautojus po didelį sodą, kiemą ir pa-

vėsingus žilvičius. Visose pusėse matėsi medžių pavėsiuose sustatyti stalai ir ten susispietę būreliai žmonių.

Baras pradėjo veikti kai vos tik pirmieji atvykę svečiai pasirodė. Čia K. Lazinka prakaitavo visą dieną. Sesė Zibutienė kartais jį pavaduodavo. Sesės R. Lotožienės priežiūroje šeiminkės kaito prie degančių anglių ir ruošė pietus. O kol anglys įsidedė, žmonės jau nekantraudami teiravosi, ar jau yra paruošto maisto. Visada gegužinėse žmonės būna labai ištroškę ir alkani. Įdomu kodėl?

Kuopos pirm. K. Milkovaitis pasveikino visus piknikautojus ir palinkėjo gražiai praleisti popietę. Ypatinę padėką išreiškė ponams Griniams už leidimą pasinaudoti jų sodyba, už suteiktas visas reikalingas priemones ir parodytą malonų rūpestingumą visiems atvykusiems svečiams. Ačiū, ponams Griniams.

Šaulys A. Markauskas pagrojo keletą melodijų akordeonu, bet daugiausia veikė p. Grinius plokštelių muzika, kurių garsai sklido po visas sodybos vietas. Ritmingai nuskambėdavo kariškų dainų garsai, čia vėl švelnios, lyrinės dainelės melodija pasklisdavo ir maloniai nu-teikdavo visus piknikautojus. Girdėjau, kad visi gyrė pasisekusią gegužinę, malonius šeiminkus ir jų gražią rezidenciją. Puiki vieta gegužinėms.

Ap. Skopas

Dariaus ir Girėno minėjimas Australijoje

Liepos 20 d. Sydnejaus Šaulių Kuopos valdyba surengė tragiškai žuvusių Atlanto nugalėtojų Dariaus ir Girėno minėjimą.

11:30 val. šauliai organizuoti su vėliava dalyvavo pamaldose. Pamaldų metu giedojė bažnytinis choras, vadovaujamas dir. B. Kiverio. Kun. P. Butkus per pamokslą tarė pritaikytą žodį.

Apie 4 val. p.p. Bankstowne, Lietuvių Klubo salėje, prasidėjo iškilmingas minėjimas, kurį pradėjo šaulių kuopos pirminkas St. Pačėsa. Po trumpo įžanginio žodžio, Atlanto nugalėtojai Darius ir Girėnas pagerbti vienos minutės susikauptimu ir kun. P. Butkaus sukalbėta invokacija. Gerai paruoštą paskaitą skaitė dr. A. Mauragis. Šaulys Kost. Ankus perskaitė Tėvynės prisiminimą. Danutė Ankienė puikiai padeklamavo eilėraščių. Poetas A. Juragis paskaitė tai dienai pritaikytą savo kūrybą. Šaulių-ramovėnų vyrų choras, vadovaujamas p. Viežinto, skambiai padainavo tris kariškas dainas. Minėjimas baigtas Tautos himnu.

Vėliau buvo šaulių ir svečių bendri užkandžiai ir gausinga fantais loterija, kurią sėkmingai pravedė š.k. v-bos narys Kost. Ankus. Laimingus bilietus ištraukė D. Ankienė. Paskaita ir visa meninė programa buvo gana gera, tik gaila, kad publikos buvo mažoka, nes dalinai sutrukdė pavergtų tautų minėjimas, kuris supuolė tą pačią dieną ir galima sakyti, tuo pačiu laiku.

S. P.

"DLK Kęstučio" kuopa Racine, Wisc.

"DLK Kęstučio" šaulių kuopa birželio 28 d. atšventė iš eilės jau 25-sias Jonines. Apie Joninių papročius ir reikšmę kalbėjo akademikas š. Vytautas Janušonis, JAV LB Tarybos narys ir Milwaukee LB apylinkės pirminkas.

Laužą uždegė jaunimo atstovas š. Ramutis Pliūra, šį pavasarį baigęs Wisconsin universitetą bakaluro laipsniu.

Aplamai, Joninės yra mėgiamos lietuvių bei jų draugų ir jų lankytojų kiekis nemažėja, kaip tai galima pastebėti kitų parengimų eigose. Taip pat džiugu, kad jaunieji noriai stoja į šaulių eiles, papildydami senstančias jų gretas.

LŠST 1973-6, 1976-9, 1979 m. kadencijų Sąjungos Garbės Teismo teisėjui, ats. karininkui, jūrų skautininkui, dipl. agronomui

JURGIUI BAUBLIUI

netikėtai mirus, jo žmoną Elena, dukrą Rūtą su šeima, gimines, artimuosius ir idėjos draugus, širdingai užjaučia ir kartu liūdi,

LŠST G. Teismų p-kai — dipl. teis. Marijonas Šnapštys, Kazys Daugvydas ir teisėjai: Leonardas Šulcas, Ant. Petrauskas, Kazys Ražauskas, Balys Gražulis, Jz. Briedis, Ant. Grinius, Kaz. Špakauskas ir Mykolas Abarius

— Amerikiečiai keičia M-16 automatiniam šautuvams ir rankiniams kulksvaidžiams šovinių apkabas iš metalinių į plastikines, kurios nerūdys, turės mažesnę trintį, nes plastikos paviršius yra slidus, šoviniai lengviau judės, bus atsparios rūgštims, dujoms, nereikės tepaluoti, todėl apkabos neapsivels dulkėmis, jos yra matinės — neblizgės, tamsios spalvos ir lengvesnės už metalines. Rusai "Kalašnikov" šautuvams panašias apkabas įvedė jau 1969 m.

— Priekiniams artilerijos vadovavimo postams, sekimui ir ugnies koregavimui, olandai pagamino minilaserio aparatus, kurie laserio spindulių ir kompiuterių derinyje, naudodami azimutą, nustato taikinio vietą, atstumą ir aukščio skirtumą baterijos atžvilgiu, sekundės laikotarpyje. Papildomai apskaičiuoja taikinio judesio kryptį, greitį ir aukščio skirtumą. Šaudant, akimirksnyje apskaičiuoja ugnies pataisais (atitinkamiems sviediniams). Tas pats aparatas tinka ir raketsvaidžiams.

Minilaseris yra mažo svorio ir susideda iš dviejų atskirų nešiojamų dalių, sekimui abi dalys sujungiamos ant stovo (vieną dalį sudaro laserio įrengimai, kitą — kampų matavimo ir skaičiavimų). Veikimo tolis — 3 km. Visi duomenys yra labai tikslūs ir parodomi mechaninėje formoje (ne šviesos). Minilaseris labai pagreitina ugnies veiksmingumą ir sutaupo prisišaudymo sviedinius.

— Švedai pagamino naują, lengvo tipo tanką "S", kuriuo yra susidomėję ir kitos valstybės. Amerikiečiai yra iš švedų keletą jų nupirkę bandymams. Tankas "S" ginkluotas 105 mm pusiau automatinio pabūkle, yra žemo silueto, nes neturi pabūklo bokštelio. Jis yra ypatingas tuo, kad pritaikyta hidropneumatinė važiuoklė, kurios pagalba galima aukštyti ir žemyn kilnoti tanko išilginę plokštumą (priekį ir užpakalį), tokiu būdu labai padidina vertikalinio kampo panaudojimą, pav. šaudant nuo kalno žemyn ir prieš kalną.

— Rytų Vokietijos šarvuotų dalinių pėstininkai šiais metais aprūpinti naujais, rusų gamybos šarvuočiais, vadinamais BMP80, kurie skiriasi nuo senųjų BMP1. Bokštelis padidintas, dviems kovotojams, su didesnio kalibro (35 mm) automatinio pabūkle, tinkamu kovai prieš tankus. Šarvuočio užpakalyje, vietoje dviejų durų susisiekimui sename modelyje, yra viena anga, su nuleidžiama ir pakeliama platforma, kuri yra ir angos durys. (Įdomus supuolimas, nes panašų pėstininkų šarvuočiams pakeitimą padarė ir amerikiečiai šarvuočiu XM2). Su nauju pėstininkų šarvuočiu įvedimu ginklavimui, rusai padidino šarvuotų pėstinin-

kų pajėgumą.

— Amerikiečiai pagerino vidutinio dydžio CH47D transporto malūnsparnį, kuris bandymo metu su 25 tonomis krūvio pasiekė 300 km/val. greitį. Naujam malūnsparniui įdėti plastikos propeleriai — sparnai, priedinis naujas variklis, naujo tipo transmisija, perstatyti ir naujai išdėstyti kontrolės įrengimai, padidinta krūviui talpa.

— Peru valstybė, pradėdama 1973 m. ir toliau perka rusų gamybos ginklus. Pastaruoju metu užpirkė iš rusų dvi eskadriles Su-22 naikintuvų (Su-22 gaminami specialiai eksportui). Su-22 (Suchoi) varomas dviem "Liulka" AL-7F1 varikliais, bendro svorio apie 20 tonų, ginkluotas dviem 30 mm automatiniais NR-30 pabūklais (tinkami kovai prieš tankus) ir gali nešti apie 5 tonas bombų (taip pat ir raketų, AS-7 imtinai). Veikimo spindulys apie 500 km,

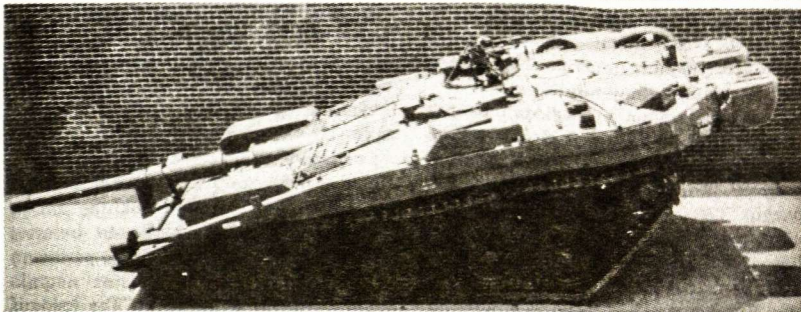
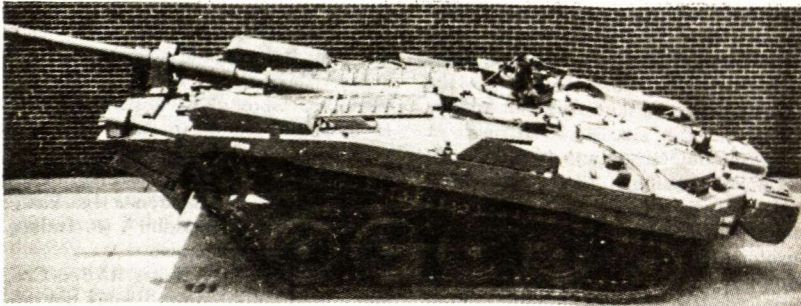
lubos — apie 10 km. Pakrauto lėktuvo skridimo greitis apie 1300 km/val.

Šia proga paminėtina, kad pietų Afrikos valstybės, esančios rusų įtakoje, papildomai aprūpintos rusų gamybos T-55 tankais. Įgula — keturi kovotojai, 35 tonų, vidutinis greitis 45 km/val., ginkluotas 100 mm pabūkle ir dviem 7.62 mm kulksvaidžiais.

— Japonai, Irakas ir žydai nupirko iš amerikiečių pagerintus AH1S, pritaikytus kovai prieš šarvuočius, malūnsparnius (panašūs į amerikiečių AH1G/Q "Huey Cobra"). AH1S ginkluoti TOW raketomis, pagerintas "Lycoming" turbininis variklis.

— Pirmi "Leopard" 2 tankai, skirti Vakarų Vokietijos kariuomenės apginklavimui, iš Kielio ir Muencheno dirbtuvių jau skirstomi vokiečių šarvuotiems daliniams ir iki 1980 m. pabaigos ginklavime numatoma turėti apie 1800 naujų

Švedų tankas "S"

tankų. "Leopard" 2 išsiskiria žemu profiliu, automatiniais elektroniniais įrengimais, ugnies galingumu ir palyginamai dideliu greičiu.

— Amerikiečiai pagamino naujo tipo, nuo žemės laidamą, automatinį — **be-pilotinį lėktuvą**, skirtą taktiniam žvalgymui ir specialiai artilerijai taikinių suradimui. Visa lėktuvo laidymo sistema yra vežiojama septyniais sunkvežimiais, taip pat gali būti pakrauta į vieną C5A transporto lėktuvą. Tarnyba susideda iš 13 technikų. Lėktuvo pakilimui katapultata (ant jos uždedamas lėktuvas startui) paruošiama valandos bėgyje. Pasikrovimas iš pozicijos transportui užtrunka apie pusę valandos. Lėktuve įrengta laserio ir televizijos aparatai. Valdomas iš lėktuvo laidymo pozicijos ir priekinių artilerijos sekimo postų.

— Skridami didesniuose aukščiuose, naikintuvų pilotai naudoja deguonį iš tam tikslui laikomų tankų. Amerikiečiai atrado būdą panaudoti dalį deguonies iš variklių oro kompresorių, kuris palyginamai nesudėtingu būdu perdirbamas į orą tinkamą kvėpavimui. Tokiu būdu, ateityje specialūs deguonies tankai, skirti lėktuvo įgulos kvėpavimui, bus nereikalingi, nes juos pakeis deguonis, gaunamas iš lėktuvo variklių oro kondensatorių.

— Amerikiečiai pagamino **taktines raketas SM-2 ER**, pritaikytas lėktuvnešių orinei apsaugai, kurios pakeis iki šiol laikomas naikintuvus. Pradžioje raketos nukreipiamos link taikinio radaru, vėliau apie 50 km spinduliu, taikinį susiranda pačios.

— Praėjusiais metais rusai padvigubino kiekį Žemės orbitoje **aero navigacijos satelitų**, daugumoje skirtų ryšiu su povandeniniais laivais. Naudojamų radijo bangų ilgis tarp 150 MHz ir 400 MHz. Kiti satelitai yra skirti laivų ir lėktuvų navigacijai.

— Amerikiečiai tolimo transporto **C-141 lėktuvą pailgino 23 pėdomis**. 1963 metais statyti keturmotoriai sprausminiais varikliais C-141 lėktuvai, nešdami 154 krovinius, su reikiamu pirminiu kautynių aprūpinimu, skridami apie 900 km/val. greičiu, galėjo nusukti virš 10,000 km. Naujų, padidinto tūrio C-141 transporto lėktuvų, šiais metais bus pagaminta virš 270. Jie numatomi panaudoti strateginių dalinių kilnojimui.

— **Pietų Jemeno valst.** (Arabijos pusiasalyje prie Raudonosios jūros) nupirko iš rusų minų naikintoją **T58**, 790 bruto tonų, 82 jūrininkų įgulos, greitis — 18 mazgų. T58 papildys jau turimus tris minų naikintojus, du P6 klasės torpedinius ir du desanto laivus, kurie buvo pirkti iš rusų anksčiau.

— Rusai specialius dalinius apginkla-

vo naujais 4.45 mm kalibro šautuvais **AKS47**, kurie pakeis senus AK47 7.62 mm šautuvus. Rusai taip pat rodo tendencijos mažinti rankinių ginklų kalibrą, kaip yra daroma ir kitų valstybių kariuomenėse.

— Švedų "Bofors" firma pagamino **sekimo ir taikymo įtaisą** naudojimui naktį, kuris bus pritaikytas rankiniams ginklams, tankams, sunkiems ginklams ir sekimo tarnybai. Kadmijsaus baterija aprūpintas, naujas elektroninis sekimo ir taikymo įtaisas sveria apie 2 kg, vaizdą didina nuo 3 iki 6 kartų, neturi jokios radiacijos, nes daug kartų padidina esamą išorės šviesą, kaip žvaigždžių, mėnulio ar debesų atspindžius. Gali susekti priešo naudojamas infra-raudonus spindulių sekimo įrengimus. Matymo laukas yra 17 laipsnių.

— 1979 metų rudenį amerikiečių karinėms jėgoms buvo paskirta 10 milijonų dolerių sudarymui **100,000 kovotojų junginį** iš pirmos ir trečios marinių divizijų, prijungiant 82 ir 101. desantines divizijas. Šis junginys atitinkamai ginkluotas ir apmokytas būtų laikomas parengty galimų neramumų aplinkoje (pav. Persų įlankoj), kad ištikus reikalui, be skelbimo mobilizacijos, tas jėgas būtų galima panaudoti neuždelsiant tvarkos atstatymui. Dalinių aprūpinimui ir esant reikalui perkėlimui iš vienos vietos kiton, skirta 15 įvairios paskirties laivų, išdėstytų įvairiuose uostuose, taip pat — sunkaus transporto lėktuvai (pav. C-141) laikomi JAV žemyn. Irano ir Afganistano įvykių metu, šis planas dar buvo ant projektavimo lentos. Yra nuomonių, kad tą planą realizuoti truks apie trejetas metų (matomai rusai apie tai gerai žinojo).

Amerikiečiams yra eilė globalinių gyvybinės svarbos vietų, kurių išlaikymui ir apsaugai judrūs ir stiprūs daliniai yra būtini. Boikotai ir demonstracijos kritišku atveju pasirodė neveiksmingos, "... doktrina turi būti paremta jėga, kitaip yra neprasminga ją skelbti". (R. Helms, buvęs JAV ambasadorius).

— Italas, korespondentas R. Ben Cramer, praleidęs aštuonias dienas tarp afganistaniečių partizanų pietinėje Afganistano dalyje, apšaudė įvykių, kaip pasalose partizanai apšaudė pravažiuojantį rusų karinį automobilį. Vairuotojas buvo nukautas, gi važiuoją rusas leitenantas, apie 20 metų amžiaus, buvo paimtas į nelaisvę. Belaisvį apraišioję šautuvo diržais, nusivežė į kalnus, kur pasikloję kilimėlius, partizanai suklupe ant jų Meccos link, meldėsi. Po to belaisvį sušaudė. R.B. Cramer paklausė partizanų grupės vadą, kuo jis pateisina neginkluoto belaisvio nužudymą. "Tas žmogus

nėra musulmonas", lakoniškai atsakė afganistanietis. Belaisvio paėmimo nuotrauka tilpo š.m. kovo 3 d. "Time" žurnale, kurioje matosi partizanai turį tuos pačius AK-47 rankinius ginklus, kaip ir rusai.

— Amerikiečiai intensyviai studijuoja naujos divizijos organizaciją ir kautynių veiksmus, pritaikytus moderniam "elektroniniam" karui. Praeitais metais buvo trys seminarai, kurių metu nagrinėta jėgų struktūra, nustatyta brigados organizacija, veiksmai užnugaryje, priešlėktuvinės artilerijos ir raketų baterijų vadovavimas, tiesioginė apsauga, judrumas — paslankumas ir ginklų technologija. Perorganizuotos divizijos modelis buvo daugelį kartų bandomas kariniuose "žaidimuose". Vienas tokių buvo prarastas Anglijoje, derinant veiksmus su anglų ginkluotomis jėgomis. Perorganizuotos divizijos numatomos turėti 1986 metais.

— Skraidančių raketų (Cruise Missiles) valdymui, amerikiečiai pritaikė būdą panaudoti Žemės orbitoje **satelitą 17,000 km aukštyje**. Radijo bangomis, vienos bilijoninės sekundės metu, bus galima tiksliai nustatyti skrendančios raketos skridimo vietą ir kiekvieną akimirką pakeisti jos kelią, arba taikinį. Iš satelito siunčiami signalai raketai, bus atsparūs dabartiniams žinomiems trukdymams.

— Sinajaus karo metu, žydų rankosna pakliuvo daug rusų gamybos prieštankinių "Sagger" raketų, kurių valdymo sistema buvo gerokai pasenusi. Šiuo metu žydai visoms turimoms "Sagger" raketoms valdymo įrengimus perkonstruavo, pritaikydami dabartiniams reikalavimams, tuo būdu pigiai padidindami davo prieš-tankinių ginklų arsenalą.

— Japonai nupirko iš amerikiečių keturis, ankstyvo oro sekimo — išpėjimo "Hawkeye", keturių propelerinių motorų, lėktuvus. "Hawkeye" lėktuvo viršuje yra apie 8 metrų skersmeniu specialiai radaro antena ir lėktuvo viduje apie 5 tonos komplikuočių elektroninių įrengimų, kurių pagalba "pamatomas" ieškomas objektas ir tiksliai nustatoma jo vieta, judesio kryptis, greitis ir objekto pobūdis, iki 500 km atstumo. Taip pat, jis nustato priešo radijo siųstuvų vietą ir bangos ilgį. "Hawkeye" sekimas apima apie 3 milijonus kubinių mylių — apie 12,5 milijono kubinių kilometrų tūrį.

Okupuotoj Lietuvoj buvo išleistos kelios knygos apie Raudonosios armijos 16 lietuvių diviziją. Su dviem — A. Stankevičiaus “Žūtūbūnių kovų keliais” ir gen. mjr. J. Macijausko “Už liaudies gerovę”, J. Vaičieliūnas supažindino “Draugo” skaitytojus gegužės 31 ir birželio 2, 3, 4 ir 5 numeriuose. Pasinaudodami ten suteiktom informacijom, bandysime supažindinti ir “Kario” skaitytojus su ryškesniais įvykiais.

A. Stankevičius savo titulo ar laipsnio nenurodo, o J. Macijauskas buvo 16 divizijos politiniu komisaru, surusėjęs lietuvis, iki 1940 m. gyvenęs Sov. S-goj ir lankęs įvairias politrukų mokyklas. Macijauskas rašo tik apie mažų vienetų, kaip skyrių, būrių ir kartais kuopų ar atskirus kareivių veiksmus. Nors 16 divizija yra vadinama lietuvių divizija, tačiau ją sudarė daugiausia žydai, bet ten buvo ir rusų, ukrainiečių ir lietuvių. Iš pradžių divizijoj buvo apie 12,000 karių, o lietuvių į Sov. S-gą tiek daug nepasitraukė, todėl į jos sudėtį pateko ir daug kitataučių. Divizijos karių sudėtis pasikeitė iš pagrindų net tris kartus dėl kautynėse patirtų nuostolių. Nemaža lietuvių yra žuvę kautynėse prie Aleksejevkos, Oriolo, Litvos ir kitų vietovių.

Divizija buvo pradėta formuoti 1941 m. gruodžio mėn., iš buv. 29 šaulių teritorinio korpo menkų likučių ir iš į Sov. S-gą pabėgusių lietuvių, Gorki miesto apylinkėse. Ją sudarė 156, 167 ir 249 pėstininkų pulkai, atskiras mokomasis batalionas, 282 priestankinis divizionas, 148 zenitinė baterija, 93 pionierių batalionas ir kiti daliniai. Šioje divizijoj atsirado ir seni lietuviai komunistai, gyvenę Sov. S-goj nuo 1919 m., kaip gen. mjr. Baltušis-Žemaitis, plk. Žiburkus, plk. J. Macijauskas, plk. Bartasiūnas, Stasiulis, Tolkevičius, Mažeika, Mičiūda, Soblis, S. Staškevičius, D. Brindziulaitis, M. Cijūnelis, J. Janulionis, P. Juškevičius, P. Nakčeris, V. Petraitis, J. Stankūnas, S. Strelčiūnas, P. Vaikutis. Pradedant plk. Macijausku visi jie buvo politrukai. Į diviziją atvyko ir įvairiais būdais Sov. S-goj atsiradę nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkai, kaip gen. mjr. V. Karvelis, plk. A. Urbšas, plk. Šurkus, plk. V. Kiršinas, plk. B. Gertus, plk. ltn. V. Motieka, plk. ltn. Ramanauskas, plk. ltn. J. Purelis, mjr. P. Petronis, mjr. B. Bitinaitis, kpt. V. Lunia, kpt. P. Simonaitis, kpt. A. Stanislovavičius ir kiti. Taip pat čia atsirado ir tarybos deputatai: M. Kutraitė, E. Jasutis, P. Aksiomaitis, O. Jacunskis, R. Žebenka ir kt. Divizijai buvo paskirta net 300 politrukų, kurių tarpe buvo K. Preikšas, M. Šumauskas,

F. Bieliauskas, P. Oleka ir kiti.

Pirmuoju divizijos vadu buvo gen. mjr. Baltušis-Žemaitis, štabo v-ku — plk. V. Kiršinas, komisaru — plk. J. Macijauskas, artilerijos v-ku — plk. Žiburkus, 156 pulko vadu — plk. A. Urbšas, 167 pulko vadu — plk. V. Motieka, 249 pulko vadu — plk. A. Šurkus, 224 artilerijos pulko vadu — mjr. P. Petronis. Žuvus plk. V. Kiršiniui, štabo v-ku buvę paskirtas plk. A. Urbšas, o 156 pulko vadu — mjr. V. Lunia (buvęs 2 p.p. leitenantas).

1943 m. vasario 19 divizija buvo sutelkta Aleksejevkos kaimo rajone, o vasario 24, jau dalyvavo kautynėse su vokiečiais ir turėjo didelių nuostolių. Tų pat metų liepos mėn. divizija dalyvavo garsiaje Kursko mūšyje.

Macijauskas savo knygoj tvirtina, kad Lietuvos kariuomenės 9 pėst. pulko ltn. Rimas sutrukdęs to pulko perėjimą pas vokiečius “kartu su liaudžiai ištikimais vadais ir politvadovais laiku atidengė sąmokslą ir išardė reacionierių planus”. Visi gerai žinome, kad Lietuvos kariuomenėje jokių politvadovų niekada nėra buvę, o 9 pėst. pulko traukimasis į Vokietiją buvo atšauktas.

Stankevičius savo knygoj mini gen. Vitkausko adjutantą mjr. J. Polujanską, kuris, nors ir būdamas kairiųjų pažiūrų, didelės karjeros nepadarė. Atrodo, kad jis žuvo Sibire. Macijauskas mini, kad traukiantis į Rusijos gilumą buvo sužeistas mjr. Raugalė ir toliau jo pavardė niekur neminama. Matyt, jis bus miręs nuo žaizdų.

J. Macijauskas Lietuvos kariuomenės teismo už tarnavimą komunistams buvo 1919 m. nubaustas kalėjimo bausme ir vėliau buvo iškeistas į Sov. S-gos kalėjimuose laikomas lietuvis.

Gen. V. Karvelis raudonojo armijoj karjeros nepadarė, nes vieną generolo žvaigždutę buvo gavęs dar lietuvis kariuomenėje ir su ja ir mirė. Plk. ltn. V. Motieka pakilo tik vienu laipsniu,

o Petronis iš leitenanto pakilo net iki gen. mjr. laipsnio. Lietuvos žydas Volf Vilenski iš kariūno pakilo net į pulkininkus.

Macijauskas mini, kad per Kursko mūšį žuvo komjaunuolė B. Karosienė, komjaunuolė ryšininkė A. Paškevičiūtė ir prie Nikolskaja — art. kpt. Maksimaitis.

Į Lietuvos teritoriją divizija įžengė 1944 m. liepos 18 ir dalyvavo kautynėse dėl Vilniaus. J. Macijauskas teigia, kad Teofilis Tilvytis Anykščių rajone maloniai sutiko savo draugą komunistą Jurginį, kuris grįžo iš Rusijos kartu su 16 divizija. (Kiek man yra žinoma, tas pats komunistas Jurginis vokiečių okupacijos metu buvo Vilniuje ir dirbo Lietūtkio sandėliuose. Jis buvo laikomas “padoriu” komunistu, ir gerų draugų užtariamais išliko vokiečių nesunaikintas. Jį pažinau iš gimnazijos laikų, nes keletus metus buvom toj pat klasėj. K.J.)

16 divizija dalyvavo ginant Panevėžį ir Šiaulius. Pasibaigus Šiaulių kautynėms, gen. mjr. V. Karvelis buvo paskirtas korpo vado padėjėju Čekoslovakijos fronte, o 16 divizijos vadu — plk. A. Urbšas. Nuo Šiaulių divizija veržėsi į vakarus. Plk. Motiekos vadovaujama speciali rinktinė pasiekė ir perkirto Tilžės-Klaipėdos plentą ir geležinkelį. Divizijai teko susikauti Usenų, Pleikiškių, Pleinės, Svaraitkiemio, Veržininkų ir Upelkio srityse, kur žuvo nemaža divizijos karių. Po karo žuvusiųjų kūnai buvo perkelti į Šilutę ir į Pagėgius. Artėjant prie Klaipėdos, divizija buvo nukreipta į Kuršą, bet Kuršo mūšiams dar nepasibaigus vėl buvo permesta į Klaipėdos frontą. Žygiavo per Mažeikius, Sedą, Plungę, Kretingą. Plk. V. Motieka buvo paskirtas 16 divizijos vado padėjėju.

1945 m. sausio 27 puolant Klaipėdą žuvo artilerijos viršila Adomaitis. Čia taip pat dalyvavo ir ltn. Perkausko vadovaujama minosvaidžių baterija. Šis ltn. pasiekė generolo majoro laipsnį ir, paleistas į dimisiją, gyvena Vilniuje.

Klaipėda buvo užimta 1945 m. sausio 28, ir divizija persikėlė į Neringą, kurią tuo metu dar gynė vokiečiai. Klaipėdą užimant žuvo Andrikonis, Dalis, ltn. B. Narbutas, o ltn. S. Šimonis buvo sužeistas.

Netrukus divizija vėl buvo permesta į Kuršo frontą, kur ji dalyvavo mūšiuose, bet Kuršo kapituliacijos nesulaukė. 1945 m. birželio mėn. divizija buvo atvesta į Vilnių. Šiuo metu ją vadovavo plk. V. Motieka, o ne gen. mjr. Urbšas.

Pagal Stankevičių prie Karaliaučiaus bolševikai neteko 55,000 karių. Čia įvairiuose daliniuose kovėjo ir apie 5,000 lietuvių. Prie Berlyno bolševikai neteko

300,000 karių, bet ten dalyvavo jau net 8,000 lietuvių.

Okupuotaj Lietuvoj leidžiamas pogrindžio žurnalas "Aušra" savo 19(59) nr. plačiai aprašo Lietuvos partizanų vado Kalpoką, kuris 1958 m. išvykęs į užsienį, veiklą. Straipsnį persispausdino Kanadoj leidžiamas "Tėviškės Žiburių" savaitraštis gegužės 29 ir birželio 5 laidose. Juo čia ir pasinaudojame.

Rusų kariuomenei antrą kartą okupuavus Lietuvą, apskričių centruose buvo įsteigti kariniai komisariatai mobilizacijai vykdyti. Į kariuomenę buvo šaukiami nuo 18 iki 55 m. vyrai, bet mažai kas tų šaukimų klausė. Atvykdavo tik tokie vyrai, kurie iš anksto buvo tikri, kad jų į kariuomenę neims dėl įvairių fizinių trūkumų. Aprašomi įvykiai liečia Rokiškio apskr. Maždaug po mėnesio laiko vyrų šaukimas vėl buvo kartojamas, bet šį kartą įvairius valsčiaus valdžios atstovai ir milicijos pareigūnai vaikščiojo po kaimus ir nešiojo mobilizacinius šaukimus, bet mažai kam pavyko juos įteikti, nes šaukiamojo amžiaus vyrai laiku pasislėpdavo. Tų pačių metų lapkričio mėn. buvo sudarytos tam reikalui ginkluotų aktyvistų grupės vyrams gaudyti. Tokios gaudynės vyko tol, kol pasibaigė karas, bet ir jos nelabai buvo sėkmingos, nes vyrai pasislėpdavo, o kartais naktimis net ir ginklu pasipriešindavo.

Šaukiamojo amžiaus vyrai, matydami, kad gaudynės nesiliauja, nutarė paimti turimus ginklus ir pradėti kovą už Lietuvos laisvės atstatymą. Ginklų tuo metu netrūko, bet trūko vadų ir ryšių su kitiems Lietuvos valsčiais ir apskritimis.

Los Angeles birutiečių veikla

L.D.K. Birutės D-jos Los Angeles skyrius, metiniame susirinkime, š.m. vasario 24 dieną išsirinko naują valdybą, kuri pareigomis pasiskirstė sekančiais: Agutė Dūdienė — pirmininkė, Ema Dovidaitienė — vicepirm., Monika Gasparonienė — sekretorė, Elena Pažėrienė — išdininkė ir Albertina Milienė — narė. Korespondente apsiėmė būti Adelė Bajorienė.

Susirinkime dalyvavo ir kalbą pasakė Sibiro kankinė Elena Juciūtė, kuri tuo metu kaip tik viešėjo Los Angeles mieste. Viešnia maloniai atsakė į daugelį klausimų, daugiausia liečiančių siuntinius už geležinės uždangos.

Po susirinkimo, apatinėje parapijos salėje, drauge su ramovėnais buvo suruoštos vaišės su šampanu. Aštuonesdešimtojo gimtadienio proga buvo pasveikintas plk. Juozas Andrius. Generolui St.

Sužinojus, kad Panemunio valsčiuje yra pasilikęs Lietuvos kariuomenės karininkas Kalpokas, kuris tuo metu jau buvo apjungęs į savo armiją Panemunio, Pandėlio ir Skapiškio valsčių vyrus, paį priimami pasiprašė Juodupės, Rokiškio ir Obelių valsčių atstovai. Jis sutiko priimti ir davė nurodymų dėl tolimesnės veiklos. Susijungus buvo išrinkti valsčių koviniai vadai: Juodupės vadu buvo išrinktas stud. med. Mulokas iš Vištagerklio vnk., kuris vėliau žuvo kovoj, Rokiškio v. vadu — Juozas Gasiūnas iš Palukšnių k., taip pat žuvęs, Obelių v. vadu — Povilas Streikus — bolševikų sugautas ir nuteistas mirti.

Taip atsirado Lietuvos partizanai, kuriuos ūkininkai įvairiais būdais rėmė ir slėpė, o žiemai atėjus, net pas save apgyvendindavo. Buvo įsteigtas Biržų girioje centrinis partizanų štabas, kuris vadovavo Rokiškio, Kupiškio, Joniškio, Panevėžio, Anykščių ir Zarasų partizanams. Šio štabo v-ku buvo paskirtas Kalpokas.

Į partizanus įsijungė labai daug vyrų, todėl buvo sunkumų juos išmaitinti. Buvo nurodyta maistą imti ne iš gyventojų, bet iš tarybinių ūkių. Be to, ūkininkams buvo uždėtos duoklės, kurias jie turėjo organizuoti pristatyti į apskričių centrus. Partizanai šiuos produktus atimdavo ir paskirdavo partizanų maitinimo fondui, o ūkininkams išduodavo atitinkamus pažymėjimus, kad bolševikai antrą kartą iš jų nereikalautų.

Buvo leidžiamas laikraštis "Į Laisvę". Tam reikalui buvo apsirūpinta iš valsčių rašomai mašinėlėm ir popierium. Kalpokas į partizanų vadų pasitarimus keliaudavo vienas, be ginklo, bet persirengęs kunigu, rusų karininku, moterim

ar elgeta. Už jo galvą buvo paskirta didelė suma pinigų.

Karui pasibaigus, partizanų tarpe atsirado išdavikų.

1945 m. Lietuvos miškus pradėjo kopti dideli rusų kariuomenės daliniai. Daug partizanų žuvo, bet Kalpokas išliko. Likusiems partizanams jis nurodė žiemą mažom grupėm apsigyventi pas ūkininkus kaimuose. Bolševikai valsčiuose suorganizavo savisaugos būrius po 10-15 vyrų, kuriuos žmonės praminė stribais, bet jie maža ką partizanams galėjo padaryti. Partizanai trukdė rusų karo valdžios išleistų paskolos bonų platinimą, pavestą mokyklų mokytojam vykdyti, ir 1946 m. rinkimus į Aukščiausią tarybą.

Karui pasibaigus, valdžia paragino partizanus pasiduoti ir registruotis savo kilmės vietoj. Kalpokas ir partizanų vadai nutarė partizanam netrukdyti grįžti į namus, bet dauguma partizanų pasiliko. Grįžusieji netrukus buvo sulaikyti ir teisiama už "tėvynės išdavimą".

1957 m. kalpokas sužinojo, kad Rokiškio rajono milicija Didsodės apylinkėje išdavinėja pasus apylinkės gyventojams. Jis pasiuntė vieną ryšininką tiems pasams ir dokumentams be triukšmo paimti. Ryšininkas, atvykęs į Juodupės miestelį, pakvietė pasų stalo v-ką Baukį su palydovu išgerti. Valdininkams pasigėrus, ryšininkas, paėmęs jų čemodaną su pasais ir dokumentais, pasuko savo keliu, o išsipagiriojęs Baukys nusišovė.

Kalpokas, aprūpinęs savo vyrus pasais, nutarė pasitraukti į užsienį. 1958 m. jis pateko į Švediją, o vėliau — į Vakarų Vokietiją. Jam dabar būtų 79 m. amžiaus, jei jis būtų dar gyvas.

Raštikiui pasiūstas visų dalyvių pasirašytas linkėjimų aktas. Buvusi pirmininkė Rūta Sakienė sveikino naują birutiečių valdybą, pasidžiaugdama, kad šį kartą valdyba bus išskirtinai puiki, nes jona įeina net trys buvusios skyriaus pirmininkės.

Kovo 16 d., sekmadienį, buvusioji ir naujoji birutiečių valdybos buvo Rūtos Sakienės pakviestos pasitarimams ir vaišėms, kur naujoji valdyba tuoj parodė savo entuziazmą apsiimtoms pareigoms, patiekdama idėjų labai darbingam veiklos planui.

Pirmoji to plano dalis jau tapo įvykdyta gegužės 18 dieną, suruošiant gerai pasisekusią gegužinę p.p. Sinkių puošnioje rezidencijoje, Santa Monica mieste. Gražus pilnas, kurį toji gegužinė atnešė, jau yra skirstomas ir dalinamas ten, kur parama yra daugiausiai reikalinga.

Gražiausios sėkmės Los Angeles birutietėms, toms darbščioms artimo meilės puoselėtojomis. Pagarba ir padėka Los Angeles visuomenei, nuoširdžiai jų pastangas remiančiai.

(rs)

L.D.K. Birutės d-jos antrosios vėliavos šventinimas ir pristatymas

1980 m. birželio 1 dieną, 3 val. p.p. Čikagos Tautinių Namų puošnioje salėje Čikagos Centro skyrius, su pirm. K. Leonaitiene priešaky, suruošė L.D.K. Birutės d-jos antrosios vėliavos įteikimo ir krikšto iškilmes. Šventėje dalyvavo virš šimto tautiniais rūbais pasipuošusių d-jos narių ir jų svečių.

Pirmoji vėliava, kurios likimas yra nežinomas, nepr. Lietuvoje birutietėms buvo įteikta d-jos steigimo iniciatoriaus ir garbės nario, gen. Vlodo Nagiaus-Nagevičiaus.

D.L.K. Birutės D-jos vėliavos šventinimo iškilmėse. Iš k.: V. Genienė, M. Tumienė, S. Oželienė, plk. J. Švedas, gen. konsulė Juzė Daužvardienė, kun. Borevičius, Rūta Sakienė, K. Milkovaitis, pirm. K. Leonaitienė

Vėliavą šventina kun. Borevičius. Vėliavos kairėje — kūmas savanoris-kūrėjas plk. J. Švedas, deš. — kūma, garbės narė Sofija Oželienė. Prie vėliavos garbės narės: V. Genienė, N. Norienė, M. Tumienė, pirm. K. Leonaitienė. Toliau matosi A. Likanderienė, S. Toliušienė, J. Ivašauskienė, J. Kerelienė, pranešėja V. Kerelytė. Nuotr. P. Malėtos

Iškilmės atidarė pirm. Kazimiera Leonaitienė, pirmiausia, prašydama atsistojimu pagerbti mirusias nares. Šventės pravedimui buvo pakviesta viena iš jaunųjų skyriaus narių — V. Kerelytė. Naująją birutiškių vėliavą sutikti ir priimti, buvo įneštos ir išrikuotos JAV, Lietuvos "Ramovės", Sav. Kūrėjų ir Šaulių S-gos vėliavos. Ilgametė d-jos veikėja M. Babickienė supažindino susirinkusius su L.D.K. Birutės d-jos istorija. Gana ilgoje, puikiai ir išsamiai paruoštoje kalboje, p. Babickienė labai vaizdžiai pervedė susirinkusius visu d-jos veiklos keliu, nuo pat įsikūrimo iki šių išieivijos laikų.

Vėliavą įteikė mecenatai, Elzė ir Viktoras Diminskiai. Krikšto kūmai: d-jos garbės narė Sofija Oželienė ir savanorkūrėjas plk. Jonas Švedas. Pranešėjai V. Kerelytei perskaičius vėliavos šventinimo dokumentą, krikšto apeigas atliko kun. J. Borevičius. Su pačia vėliava susirinkusius supažindino mecenatė Elzė Diminskienė. Naujoji vėliava, spalva ir dekoracijomis yra beveik pirmosios vėliavos replika: tamsiai vyšniniame fone d-jos emblema — Kunigaikštienės Birutės kartūna, papuošta gintaro gabalėliais, apačioje karūnos rūtos šaka ir organizacijos pavadinimas. Kairioji vėliavos pusė pilkai ružava, pagal p. Diminskienės paaiškinimą, vaizduojanti liūdėsį dėl ištremtųjų. Fakelas — simbolizuoja po visą pasaulį išsklaidytus lietuvius; sidabru išrašyti žodžiai "Tėvynės meilė nemari". Apačioje — išsiuvinėta lietuviška juosta. taip pat juosta pririšta prie Vėliavos koto. Viršuje, kairiame šone, prisiūta lietuviška Trispalvė, kad visi pamatę žinotų, jog čia lietuviškos organizacijos vėliava. Projektą vėliavai paruošė dailininkė B. Morkūnienė, ją rankomis išsiuvinėjo A. Albrechtienė.

Sveikintojų, žodžiu ir raštu, buvo daug. Pirmiausia sveikino d-jos garbės narė gen. kons. Juzė Daužvardienė, kun. J. Borevičius, "Ramovės" sk. pirm. J. Gaižutis, Los Angeles skyriaus atstovė Rūta Sakienė, Šaulių S-gos vardu — K. Milkovaitis, Savanorių-Kūrėjų vardu — J. Tamulis, Lietuvių Moterų Federacijos vardu — M. Marcinkienė. Paskaitytos pavardės ir organizacijos sveikinusių raštu: plk. K. Dabulevičius, plk. A. Tveras, Šaulių "Vytauto Didžiojo" rinktinės pirm. Vl. Išganaitis, Šaulių Moterų pirm. St. Cecevičienė, "Ramovės" Centro V-bos pirm. A. Jonaitis, New Yorko Birutės d-jos sk. pirm. M. Klivečkienė. Pirm. K. Leonaitienė, padėkojusi už sveikinimus, paskelbė, kad gen. konsulė Juzė Daužvardienė, jau seniai esanti d-jos garbės narė, yra pakeliama į garbės

pirmininkes.

Prieš pradėdant meninę dalį, su narių: Tumienės, Genienės ir Norienės palyda, vėliava buvo išnešta.

Solistė Praurimė Ragienė, muz. A. Kaminskui akompanuojant, padainavo keturias dainas, kurių ypatingai jautri ir dramatiška, K.V. Banaičio chorui sukurta ir Giedrės Gudauskienės solo balsui (su palyda) pritaikyta, "Giesmė Birutės garbei".

Pakėlus šampano stiklus, naujosios garbės pirmininkės, gen. konsulės J. Daužvardienės garbei sugiedota Ilgiausių Metų. Iškilmingoji vėliavos krikšto šventė buvo užbaigta karšta vakariene ir pasisvečiavimu.

Naujoji L.D.K. Birutės d-jos vėliava pastatyta Laisvės Kovų Muziejuje, kur ji, drauge su kitų patriotinių organizacijų vėliavomis, lauks grįžimo į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą.

Rūta Sakienė

TRAGIŠKASIS BIRŽELIS

Birželio mėnuo yra gražiausias metų laikas, visa gamta sužaliuoja: vaismedžiai ir gėlės žydi, o ypač dobilai savo kvėpiančiais žiedais ūkininko lauką puošia ir ūkininko nuotaiką džiugina.

Birželio mėnuo buvo ir malonių tradicinių švenčių laikotarpis, kaip tai birželio 24 d. Joninių degančio lauko ruošimas, su turtinga tradicine programa ir ieškojimu paparčio žiedo iki paryčių. Joninių gražus prisiminimas dar nesibaigė, ir štai ateina šv. Petro ir šv. Povilo šventė, birželio 29 d. Tą dieną ūkininkai ir miestelėnai, palikę visus darbus, iš visų kampų ir kraštų traukdavo į šv. Petro ir Povilo atlaidus.

Taip buvo laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvoje iki 1940 metų. 1940 metais birželio mėnesį raudonasis amaras užplūdo Lietuvą. O 1941 m. birželio viduryje, įvyko lietuvių masinis vežimas į tremtį ir kalėjime laikomų šaudymas. Birželis, buvęs malonaus prisiminimo mėnuo, šiandien okupanto-komunisto paverstas baimės, kraujo ir ašarų mėnesiu.

Prisiminti lietuvių tautos ir valstybės tragediją, Los Angeles šv. Kazimiero parapijos gyventojai, birželio 15 d., sekmadienį, 10:30 val., rinkosi į bažnyčią. Žmonių prisirinko pilna bažnyčia. Pamaldas laikė kun. dr. A. Olšauskas ir pasakė jautrų pamokslą, pritaikytą tai dienai. Komp. Br. Budriūno vedamas choras giedojo taip pat tai liūdesio dienai skirtas giesmes. Pamaldų užbaigoje buvo sugiedota tautos himnas.

Po pamaldų, 12:00 val., lietuvių, estų ir latvių tautybių atstovai ir visuomenė rinkosi į šv. Kazimiero parapijos virš-

tinę salę tragiško birželio minėjimui. Šiais metais minėjimo programą pravedė estų atstovas. Amerikos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos vėliavas įnešus ir sugiedojus Amerikos himną, estų kunigas sukalbėjo invokaciją.

Po to sekė tautų atstovų kalbos ir paskaita, kuriose iškelta Kremliaus sudarytų sutarčių su Lietuva, Latvija ir Estija nesilaikymas ir sulaužymas. Po Lietuvos kons. Vyt. Čekanausko pasakytos išsamios pagrindinės kalbos, prasidėjo meninė programos dalis.

Meninę dalį išpildė sol. Janina Čekanauskienė, pianistė Raimonda Apeikytė ir estų mišrus choras.

Buvo perskaityta rezoliucija, kuri buvo priimta vienbalsiai.

Sugiedojus Lietuvos, Latvijos ir Estijos himnus, minėjimas užsibaigė, priminęs vieno likimo brolišką tautų gedulą...

Dalyvis

PASKIRTOS PREMIJOS

Chicago Lietuvių Tautiniai Namai iš savo 1979 m. pelno paskyrė sekančias premijas:

1. Visada lietuviškos kultūros, visuomeninio ir politinio gyvenimo reikalais besirūpinančiam Lietuvos Konsulatui Chicagoje — 1,000 dol.

2. 65-rius metus pastoviai lietuvišką žodį nešančiam, tautinės minties savitaraščiui "Dirvai" — 1,000 dol.

3. Moksliniais ir kūrybiniais lietuviško rašto ir kalbos reikalais besirūpinančiam Lituanistikos Institutui — 500 dol. Tai graži Chicago Lietuvių Tautinių Namų kasmetinė akcija. Kaip žinia, perėtais metais buvo paskirta šešios premijos, bendroje sumoje — 3,000 dol.

"MARIŲ VĖJUI SKAMBANT", Kotrynos Grigaitytės naujasis poezijos rinkinys. Šeštasis jau, pradėdant pirmuoju Lietuvoje "Akys pro vėduoklę", jau išieivijoje "Paslaptis" 1950 m., "Širdis pergamente" 1956 m., Draugo poezijos konkurso laimėtojas "Rudens Sapnai" 1963 m., toliau "Trapus Vakaras" 1968 m. ir dabar pastarasis, 1980 m.

Poezijoje Kotryna žvelgė šelmiškomis akimis pro vėduoklę visu jaunatvišku veržlumu, jaunatviška meile savo išrinktajam, nepaisant, kad "žirgelis ir apskainios raudonąsias radastas". Ir, rodos, visi su autore sutinkame, nepuldami turtingos laimės deryboms į glėbį, bet vėčiau paleidžiant skalikus, kad nemylimus išlotų iš jaunos namų seklyčios. Gi, mylimui atjojus te sau žirgelis ir radastas apskainios, belaukdamas laimingo joji-ko atgal.

Gyvenimui bręstant, poetė niekuomet nenustojo savitai žavingo šelmiškumo, kuriam nėra pikto geismo, vien žaidimas Viešpaties lankose, kur žydi tiek žiedų, vilionių ir laimės, keičiantis laiko tekmei pasauliuose ir kontinentuose. Giedrumos ir viltingumo visada pilni posmai iki atsimuša į Mirties Angelo sparnus, nusi- nešančius jos artimiausius, taip dar anksti, taip dar nelaiku. Vyro Fredo ankstyvas ir nelauktas iškeičiamas, brolienės, o dabar ir sesers Agnės, vis tai jau atsi- šaukia paskutiniame Marių Vėjo Skambė- jime, kai audra pareikalavo visos širdies, viso skausmo ir tik pasiliekama, metams slenkant per dienas, su giliais atodūsi- ais nemirusioj poezijoje. Ir taip "Į Amžių Eiseną", nors vardu nepasakiusi, klausia Fredą:

*Kokioje eisenoj dabar keliauji —
Neišnykimo pažadėtame kely?
Dar tebedunda paskutinė žemių sauja,
Nors metai nusiūbavo jau keli.*

*Kiekvieną rytą šlama tavo pėdos,
Kai aušrai gaubiant langus, sudedu
akis,
Pavasario vainikais Žardėj sodai rėdos,
Kur laimė šaktelėm, kur brėško pilnatis.*

*Kietos buitės pelynta duona
Ant stalo krupčioja, sūri . . .
Kėdė galustalėj, tarsi žmogus, dejuoja—
Mes buvom keturi, mes . . . keturi.*

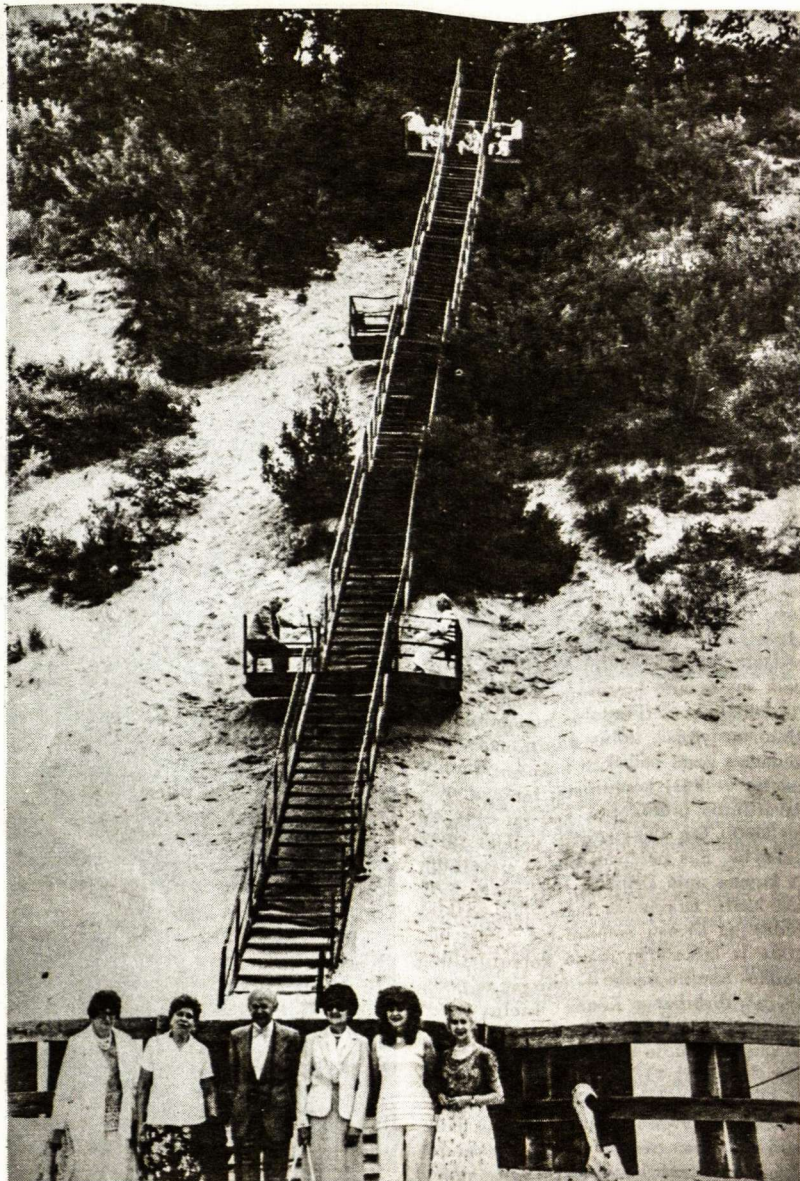
Ir pati autorė klausia 54 psi. Mėly- nais Varpeliais besistebėdama:

*Kodėl taip daugel pievoj skamb
Varpelių mėlynų.
Kai, gedulu pridengus randus,
Sapnuose pareinu?*

*Akių aš ieškau pro vėduoklę
Bešypsančių tenai,
Kur Baltijos nuskeno juokas
Ir laumų pažadai.*

Ir baigia poetė rinkinį Iliuzija.

*Mano akys įaugo į palšą dangų.
Erdvės ir laiko susikryžiuo-
jaugo mano Iliuzija —
Orchidėjos žiedu.
Knyga puošiasi Pauliaus Jurkaus ilius-*

New Yorko birutiečių piknike, birželio 14 d., Julijos ir Prano Kunigėlių vasarvietėje, Rocky Point, Long Island, prie laiptų į pajūrį. Iš d.: M. Klivečkienė, K. Šventoraitienė, M. Raulinaitienė, J. Klivečkas, E. Prekerienė ir E. Treimanienė. Aukščiau, ant laiptų aikštelės, K. Bačiauskas ir E. Legeckienė. Viršuje — kiti pikniko dalyviai. Nuotr. L. Tamošaičio

tracijomis, išleista "Darbininko", gauna- ma pas platintojus, kaina 4 dol.

Audronė

ISTORIJA IR NOSTALGIJA . . .

Nesvarbu kokių partijų ar "pažiūrų" pabėgėliai nuo 1940 metų okupacijos bebūtų, visi turi užrašyti savo išgyve-

nimus — juk tai medžiaga Lietuvos istorijai. Su džiaugsmu sutinku kiekvie- ną išleistą tokių atsiminimų knygą, nors kartais kuo nors autorių asmenyse net pasipiktinu, arba net pasibiauriu. Istorija turi būti bešališka!

Apsidžiaugiau Stasio Baipšio, Lietuvos karo aviacijos kapitono, Laimos Baip- šytės išleista "Seda Dega" užrašais. Tai

vienu kąsniu skaitoma knyga — pradėjęs negali nutraukti . . .

Pasirodo, istorija kartojasi! Nepriklausomoje Lietuvoje kas ten buvo išleidęs atsiminimų knygėliukštę: lietuvis, I-me Pas. kare vokiečių paimtas į belaisvę, varomas per Prūsų žemę su karo draugais rusais, gauna botagų nuo pravažiuojančių klaipėdiškių lietuvių ūkininkų — “Prakeikti rusokai! . . .” Stasys Baipšys gi užrašė kaip juos, vokiečių paimtus belaisvėn kaipo “rusus” (Stalino dėkal), vežė per tuos pačius Prūsus: “Pravažiauvus vokiečių sieną, daug sutiktų senų vokiečių ūkininkų, važiuojančių ilgais ratais, droždavo mums su turimu ilgu botagu, sakydami: “Verfluchte Russen.”

Ir — nostalgija (“saldus grebtelėjimas už širdies”): Baipšys, kai Hitleris pagaliau liepė paleisti Pabaltijo kraštų belaisvius, buvo atvežtas į mano gimtųjų Šiaulių kalėjimą, kur “Blakių kambariuose buvo tiek daug, kad apsiginti nuo jų nebuvo įmanoma”. Ak, tos mielos Šiaulių kalėjimo blakės! . . . (Nostalgija). Juk ir aš jas gerai pažinojau, kai redaguodamas “Šiaulių Naujienas”, beveik kas savaitę buvau grūdamas į Šiaulių kalėjimą . . . (Peruolus tuometinio režimo tardytojas, uolus ateitininkas, tingėdamas gerai paieškoti kokį ten Šiaulių rajone veikusį komunistą, lengvai rašė savaitinius protokolus, kad tai esąs aš, po kokiu ten slapyvardžiu veikiąs prieš valstybę, nes perspausdinami paveikslai iš knygos apie Didžiąją Inkviziciją, arba kai kurie Erazmusas raštai jam aiškiai rodė, jog aš esu komunistas . . . Jis nustatė ir laikotarpį mano komunistinės veiklos Šiaulių rajone — nuo pat tų metų kai aš, dirbdamas Kaune “Lietuvos Žinių” redakcijoje, net nė vieno karto nebuvau Šiauliuose aplankyti motinos, kuri tuo skundėsi). O kai per kalėjimo “koncertą” buvo padeklamuotos mano eilės — “Kalėjime gyvena blakė”, žinomas dailininkas ir žurnalistas, šiauliškis Vytautas Bičiūnas parašė, kad tokius kaip aš reikia laikyti kalėjime visą amžių . . .

Kai dabar aš per metų metus ginu angliškoj spaudoj Lietuvos nepriklausomybę, aš turiu galvoj nepriklausomybės principą, o ne pasitaikiusius tuomet “praktistus”, kurie mindžiojo mano ir kitų “inalienable right” — prigimtą teisę būti lietuviu, kalbančiu atvirais žodžiais.

Arėjas Vitkauskas

Jurgis Juodis — pro Patria (Aliejus)

DAIL. JURGIO JUODŽIO DARBŲ PARODA

550 metų Vytauto Didžiojo jubiliejui atžymėti, dail. Jurgis Juodis su savo kūryba, š.m. rugsėjo 27-28 d.d., Lietuvių Dienos proga, vyksta į Los Angeles.

Parodą ruošia: J.A.V. Lietuvių Bendruomenės Vakary Apygarda, Los Angeles

9 p.p. sunkiųjų kulkosvaidžių kuopa 1930 m.

LAIŠKAI KARIUI

Š.m. Karyje Nr. 3 ir 4, skaičiau Jono Revo prisiminimus "Kareivio Dienos". Kaip tik tuo metu (1930 m.) aš kaip kariūnas aspirantas buvau priskirtas prie tos kuopos atlikti stažą.

Siunčiu tos sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos nuotrauką, kur matomas, prisiminimuose minėtas, viršila Jacikevičius ir kar. aspirantas Urbelis. (antras iš kairės).

Šioje nuotraukoje yra ir prisiminimų autorius, nors aš prisimenu jį tik iš pavardės. Tuo laiku kuopos vadu buvo kapitonas Stanulis, vėliau pulkininkas leitenantas.

Reiškiu pagarbą ir linkių sėkmės Jūsų darbuose.

Juozas Jurkėnas

Šių metų gegužės 24-25 d.d. įvyko LKVS-gos "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavimas Clevelande.

Svarstant patiektą darbotvarkę, buvo pasiūlyta ją papildyti — išrenkant rezoliucijų komisiją. Kitas atstovas tokios komisijos reikalingumą paneigė, nes esą niekas rezoliucijomis nesinteresuoja ir jos išmetamos krepšin. Pastarojo atstovo pareiškimas buvo sutiktas gausiais rankų plojimais, ir tuo būdu rezoliucijų reikalas atkritė.

Amerikos Valstybės Departamentas ir

Lietuvos okupantas atydziai seka didesnių išeivijos organizacijų pasireiškimus. Mūsų veiksniams lygiai reikalinga ir svarbu tokių organizacijų visokeriopa parama. Negalvoju, kad buvusių Lietuvos karių, dalyvavusių Nepriklausomybės karuose, kūrėjų-savanorių ir partizanų organizacija būtų nereikšminga! L.K.V.S-gos "Ramovė" statuto įvadas pavadintas tikslas ir sekantieji 4 straipsniai įsaktiniai nurodo sąjungos veiklą.

Šio suvažiavimo visa veikla sukosi apie sąjungos vidaus susitvarkymą, įprastai tariant, papapilijinius reikaliukus — buvusių valdomųjų organų apyskaitinius pranešimus, skyrių atstovų pranešimus ir naujųjų valdomųjų organų rinkimus.

Sąjungos atstovų suvažiavimas yra vyriausias S-gos reikalų sprendėjas. Jis renka Centro Valdybą, Revizijos Komisiją ir Garbės Teismą, kurie yra tolygūs ir vienas kitam nepriklauso. Tik atstovų suvažiavimas gali vieną ar kitą tų organų sprendimus, esant reikalui, patvirtinti, pakeisti, ar panaikinti.

Prieš šį suvažiavimą buvęs Garbės Teismas, svarstydamas skundą prieš Lietuvos Laisvės Kovų Muziejaus vedėją, tarp kitko, nusprendė Sąjungos Centro Valdybos nutarimą patvirtinti. Suvažiavime užklaustas Centro V-bos pirmininkas pareiškė, kad jis neprašė Valdybos nutarimą tvirtinti.

Garbės Teismas tegalėjo svarstyti tik skundą, ir, pagal turimus davinius ir sąžinę, skundą atmesti, ar patenkinti, bet nedaryti jokių pridurkų!

Šias suvažiavimo pastabas rašau, kad pailustruotų nukrypimus ir kad ateityje jie nevirstų precedentiniu įpročiu, kas Sąjungai ir jos valdomiems organams nebūtų naudinga.

Stasys Šimoliūnas
Buvęs suvaž. atstovas

L.K.V.S-gos Ramovės Garbės Teismo pastaba dėl p. S. Šimoliūno laiško:

Garbės Teismas, svarstydamas skundą prieš Lietuvos Laisvės Kovų Muziejaus Vedėją, nusprendė šį skundą atmesti ir, be to, rado reikalą Centro Valdybos nutarimą tuo reikalu patvirtinti. Teisingai p. S. Šimoliūnas pastebėjo, jog teismų praktikoje Teismas turėjo svarstyti tik skundą ir pagal esamus davinius ir s a v o s a ž i n ė jį priimti ar atmesti. Tačiau šiuo atveju, Garbės Teismas, svarstydamas tą bylą ir turėdamas prieš akis visą pluoštą skundėjų "gražbylų" Centro Valdybos atžvilgiu, nutarė, užgiriant Centro Valdybos darbus ir patvirtinant jos (C.V-bos) nutarimą, atkreipti skundėjų dėmesį į jų netaktišką elgesį.

Garbės Teismo vardu
Dr. E. Noakas

A.A. PETRAS KALVYNAS

1980 m. vasario 2 d., 1 val. ryto, Daktarų ligoninėj, Worcester, po sunkios vėžio ligos mirė Petras Kalvynas. Jis buvo gimęs 1906 m. balandžio 20 d. Rumšiškių valsčiuje, ūkininkų šeimoje. Tėvai ir du broliai mirė šiltine. Petras tuo metu buvo 12 metų ir prisiglaudęs prie giminių baigė pradžios mokyklą.

Sulaukęs 18 metų, turėjo užsidirbti sau duoną. Buvo sunkus ir vargingas gyvenimas, bet mokslo nenutraukė, nes labai norėjo mokytis. Dirbdamas dienomis, vakarais mokėsi ir pasiekė 4 klases gimnazijos.

Petras mokinosi Kaune, tarnavo nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje, gusarų pulke.

Paleistas iš kariuomenės, pasitaikius progai ir geresnėm gyvenimo sąlygom, Petras įstojo Aukštojoje Panemunėje, Karo Mokyklos civiliu tarnautoju, ūkvedžio pareigose. Per 16 metų sąžiningai ir drausmingai atlikdamas darbą, užsitarnavo du medalius.

1941 m. birželio mėn. įstojo į Lietuvos Savisaugos dalinį, kuris stovėjo Kybartuose. Laikui bėgant, karo audra dalinį išblaškė, kariai ir civiliai pasitraukė į Vokietiją. Vokiečių pareigūnai skirstė žmones prie visokių darbų. Petras su žmona Elzbieta pateko pas ūkininkus ir dirbo iki 1945 m. Tuomet vokiečiai davė įsakymą trauktis toliau, ir 1945 m. gegužės mėnesį jiedu pasiekė Danijos krantus.

Danų valdžia išvietintus žmones apgyvendino prie Atlanto. Ta gyvenvietė vadinosi Nymindegab. Danų valdžia skirstė žmones kas kokį darbą galėjo dirbti. Petras Kalvynas dirbo Raudonajame Kryžiuje iki Danų vyriausybės leido emigruoti. Petras su žmona, 1948 m. pradžioje, išvažiavo į Angliją. Ten nei metų neišgyveno ir 1949 m. vasario 2 d. pasiekė Amerikos krantus. Šiame laisva-

jame krašte jiedu pradėjo naują gyvenimą.

Dirbo, kūrėsi, pradžia nebuvo lengva, bet per 33 metus pasirošė ateities gyvenimui, kuris palengvintų saulėleidžio dieneles. Viskas klojosi gerai, tačiau nežinau, kada mirtis už pečių tykoja. Petras užmigo amžinu miegu, palikdamas savo pomirtinį palikimą \$6,000 dolerių Lietuvos Fondui, savo mielos Tėvynės Lietuvos labai, kurios jis visą laiką ilgėjosi. ☆

Neužmirštamai pasiliko mano širdyje mūsų 49 metų vedybinio gyvenimo sukaktis: vasario 2 d. sukūrėm šeimynišką gyvenimą ir vasario 2 d. išsiskyrėm amžinai.

“Mielas Petrai, pakirto kaip dalgis žolelę negailestingoji mirtis. Užklojo šalčio žemelė, nustojo liepsnojus širdis”.

Liūdi Elzbieta Kalvynienė

A.A. VLADAS BAJALIS

Šių metų birželio 20 d., vėžio ligos pakirstas, Los Angeles mieste, mirė Lietuvos laisvės kovų dalyvis, savanoris-kūrėjas, viršila Vladas Bajalis.

Velionis buvo gimęs 1898 m. šiaurinėje Aukštaitijoje, Linkuvos valsč. Būdamas 21 metų amžiaus (1919 metais) įstojo į Joniškėlio savanorių batalioną, kuriam tuo metu vadovavo plk. Stapulionis. Velioniui teko dalyvauti kautynėse su bolševikais, prie Radviliškio; su bermontininkais, prie Daugpilio ir su lenkais prie Širvintų ir Giedraičių. Kau-

tynėse pasižymėjo kaip sumanus, energingas ir drąsus karys.

Po trijų metų karinės tarnybos, V. Bajalis, pasiekęs viršilos laipsnį, iš karinės tarnybos pasitraukė. Už nuopelnus savo tautai ir valstybei, kaip savanoris-kūrėjas, iš valdžios buvo gavęs dovanai žemės sklypą.

Antrojo Pasaulinio karo metu, okupavus Lietuvą bolševikams, jis pasitraukė į Vakarų, pradžioje į Vokietiją, vėliau pateko į J.A.V. ir pastoviai apsigyveno Kalifornijoje, Los Angeles mieste. Lietuvių tarpe jis buvo visų gerbiamas ir mylimas, kaip geras ir taurus lietuvis-patriotas. Jis buvo narys LKVS-gos “Ramovės”, priklausė vietos šaulių skyriui ir kitoms lietuvių organizacijoms.

V. Bajalis mirė eidamas 82 metus amžiaus. Vietos lietuvių Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje prel. Kučingis ir prel. Celiešius atlaikė pamaldas už velionio sielą ir sekančią dieną jo karstas skaitlingai buvo palydėtas į Švento Kryžiaus kapines. Pamaldų metu bažnyčioje prie karsto stovėjo ramovėnų ir šaulių garbės sargyba, o kapinėse atsisveikindami žodį tarė: ramovėnų vardu — Vl. Šimoliūnas, šaulių kuopos vardu — J. Naujokas, radijo valandėlės vardu — Vl. Gilys ir Liet. Piliečių klubo ir Šv. Vardo draugijų vardu — p. Kiškis.

Giliam liūdesyje liko: velionio našlė Frances, sūnus Henrikas, marti Adelė, anūakai Rey ir Alfredo ir didelis būrys artimųjų ir draugų. Laidotuvių dalyviai atsisveikindami sugiedėjo “Marija, Marija” ir lietuvių tautos himną.

S. U.

MIRĖ MJR. ALFONSAS SVILAS

Naktį į birželio 21 d., namie staiga mirė Lietuvos karo aviacijos mjr. Alfonsas Svilas, eidamas 74 metus savo amžiaus.

Velionis jau kuris laikas skundėsi pašlijusia sveikata, o ši pavasarį jam teko net ligoninėje pagulėti.

Velionis buvo gimęs 1906 m. lapkričio 19 d. Žemaičių žemėje, Telšių apskr., Alsėdžių valsč., Eidimtaičių kaime, bet pagal tėvą buvo tikras aukštaitis "iš pa Utenas"...

Baigęs Telšių gimnaziją, du metus lankė Lietuvos universitete technikos fakultetą. Dėl lėšų stokos studijas nutraukė ir 1927 m. įstojo į Karo mokyklos IX laidą, kurią baigė pirmos rūšies gabumais.

1929 m. baigęs Karo mokyklą buvo pakeltas į ltn. laipsnį ir paskirtas ryšių batalionan. Ten būdamas baigė kariuomenės ugniagesių II laidą ir tuoj buvo paskirtas tos komandos viršininko padėjėju. 1932 m. baigė Vytauto Didžiojo karininkų kursų aviacijos III laidą ir buvo perkeltas į aviacijos karininkų korpa. Baigus aukštąjį pilotąžą, buvo pakeltas į I rango karo lakūnus, o 1935 m. ir į kapitono laipsnį.

Būdamas karinėje tarnyboje, jis ėjo įvairias pareigas: adjutanto, II skyriaus viršininko, III skyriaus v-ko, ūkio būrio vado, rajono komendanto ir visą eilę kitų.

Buvo apdovanotas Gedimino ordino IV laipsniu, Nepriklausomybės Medaliu ir Plieno Sparnų garbės ženkle. 1940 m. sausio mėn. buvo paskirtas II eskadrilės vadu, o vasario mėnesį pakeltas į majoro laipsnį.

Velionis buvo augalotas, stiprios sudėties, tačiau senstant atsiliepė 1932 m. lėktuvo avarijoje patirtas sunkus susižeidimas.

Atvykęs su šeima į šį kraštą, pradžioje duoną pelnė fabrike, o kiek prakutęs įsigijo vištų ūkį prie Avon, Mass. Nors verslas ir neblogai sekėsi, bet ir darbo buvo iki kaklo per visas 7 dienas nuo tamsos ligi tamsos.

Metų krūviui augant ir jėgom silpnėjant, likvidavo šį verslą ir įsigijo jaukią sodybą Midway miestely, apie 30 mylių nuo Bostono, kur ir užbaigė žemišką kelionę. Ten ir palaidotas po bažnytinį apeigų, birželio 23 d.

Liko našlė agronomė Birutė, gim. Petronytė, sūnus Algimantas, seserys Eugėja Mališauskienė ir Birutė Martinkienė su vaikais ir vaikiaičiais Amerikoje ir mirusio brolio vaikai, su priaugliu, Lietuvoje, kuriems ir reiškiamo užuojautą.

S. Griezė

A. a. karo aviacijos mjr. A. Svilas

15 METŲ BE POVILO TYRULIO

Yra draugų, kurių laikas negali išdildyti iš atminties. Jau 15 metų praejo nuo a. a. kav. ltn. Povilo Tyrulio mirties, bet vis man prisimena jis, kaip labai garbingas draugas.

Ilgus metus jis buvo gusarų pulke antrojo eskadrono vadas ir gusarai vadinavo jį tėvu ir buvo laimingas, kas patekdavo į jo eskadroną.

Povilo kilnią širdį patvirtina toks nuotykis. Kartą, vykstant jam pas tėvus į Troškūnus, pastojo kelią peiliu ginkluotas jaunas plėšikas. Nors Povilas turėjo ginklą ir būt galėjęs lengvai plėšiką sulaikyti ir pristatyti į policiją, bet jis jam pasakė tėvišką pamokslą ir davė būtiniejiems reikalams 10 litų. Vaikinas dėkingas, visada su pagarba prisiminavo ltn. Tyrulį ir daugiau plėšikauti nebandė.

A. a. aviacijos kpt. Steponas Darius rašė, kaip kūrimosi pradžioje buvo skriaudžiami karininkai Lietuvos aviacijoje, vien dėl to, kad jie buvo lietuviai patriotai. Svetimtaučių įtaka tada buvo jaučiama ne vien aviacijoje, bet ir kituose kariuomenės daliniuose, o taip pat kitose valstybinėse įstaigose, ypaž žemės ūkio ministerijoje.

Pašalinti tas negeroves, normaliu keliu, buvo labai ir labai sunku. Dėl to lietuviai kariai ėmėsi iniciatyvos išvalyti

Lietuvos valstybines įstaigas nuo svetimųjų įtakos. Šiam sumanymui labai karštai pritarė ir ltn. Tyrulis. Kadangi kitos priemonės nebuvo veiksmingos, tai kariai, Geležinio Vilko organizacijai padedant, nutarė pavartoti jėgą, kad Lietuva būtų lietuviška. Tame bandyme, pakeisti Lietuvos politiką, aktingai dalyvavo ir ltn. Tyrulis. Prezidentas karių delegacijai davė garbės žodį, kad politika bus pakeista karių norima linkme, bet grįžus kariams į kareivines, imta juos areštuoti ir ltn. Tyrulis atsidūrė VI forto kalėjime. Jam buvo atimtas karininko laipsnis ir paskui, kaip eilinis, jis buvo priimtas į pasienio policijos Vilkaviškio mokomąjį būrį lektorium — antros eilės rajono viršininko etate.

Teke man būti Vilkaviškio apskr. policijos vado mjr. Bagdonavičiaus kabinete, kai jis atvyko prisistatyti: "Tamsta vade, kavalerijos eilinis Tyrulis Tamstos žinion atvykau". Ltn. Tyrulis iš seniau su mjr. Bagdonavičium buvo geri bičiuliai, tad pokalbis toliau vyko labai draugiškai.

Vėliau ltn. Tyrulis perėjo į geležinkelių policiją ir buvo paskirtas I eilės nuovados viršininku.

1940 metų birželio mėn. raudonoji armija okupavo Lietuvą. Esu Kretingos apskr. policijos vado pareigose. Atleistas iš tarnybos atvyksta Povilas. Pristatau

policijos departamento direktoriui kpt. Bručkui, kad paskirtų Palangos nuovados viršininku. Paskiria. Netrukus vyksta lietuvių patriotų areštai, apie kuriuos nė aš nė nuovadų v-kai nieko nežino. Povilas ir kiti įkalba mane važiuoti į Kauną ir aiškintis, bet ten polic. dept. direktoriaus pareigose jau nebe kpt. Bručkus, ir aš nieko gero nesužinau.

Kartą policijos sanatorijos Palangoje vedėjas ltn. Steponas Derbutas, ltn. Tyrulis ir aš, susitikę sanatorijoje draugiškai kalbėjomės. Įeina kažkoks NKVD leitenantas ir klausia ko mes čia esame. Jam aiškiname, kad mes čia esame susitikę seni draugai pokalbiui. Kviečiame ir jį prisėsti. Kalbamės. Enkavedistas aiškina, kad joks lietuvių pasipriešinimas yra neįmanomas ir, kad lietuvių tauta bus, kaip utėlės sutraiškyta. Tyrulis šoko ir norėjo enkavedistą išmest per langą iš II-ro aukšto. Vos su Derbutu jį nuraminome.

Netrukus mane paleido iš tarnybos. Povilas, dar neišaušus, prisistatė pas mane į butą ir sūtlė niekos nelaukus, bėgti į Vokietiją. Aš buvau nuomonės, kad reikia kiek galima ilgiau laikytis savame krašte.

Palangos burmistrė Stasė Vaineikienė darė žygius, kad Povilą paleistų iš tarnybos ir netrukus, jis vėl buvo bedarbis, kaip ir aš.

Kai sovietų okupaciją pakeitė rudieji naciai, Tyrulis dirbo Vilniaus policijoje ir labai daug padėjo lietuviams. Iš Lukiškio kalėjimo išleido visą eilę Lietuvos patriotų.

1955 metų gegužės mėn. atvykus man į šį kraštą, Steigiamojo seimo minėjime, pamatau Povilą. Prisėdu ir kalbinu. Jis stebisi iš kur aš, sako, jo regėjimas labai sumenkęs, bet mane tuoj pažinęs iš balso.

Balta lazdele pasiremdamas, kaip savanoris, Povilas žygiuoja Pavergtųjų Tautų parade ir sielojasi, kur mūsų skautai, ateitininkai ir kitos jaunimo organizacijos...

Skaudu buvo išgirsti žinią, kad Povilas kasdamas sniegą krito... ir užgeso...
Stepas Paulauskas

A.A. AVIACIJOS KAPITONAS JURGIS DRAUGELIS

1980 m. rugpjūčio 5 d. Kaune, ligoninėj mirė buvęs nepriklausomos Lietuvos aviacijos kapitonas Jurgis Draugelis.

Kilęs nuo Kazlų Rūdos. Persikėlęs į Kauną, įstojo į Karo aviaciją. Vedė. Baigė Suaugusių gimnaziją. Pasižymėjo kaip gabus ir drąsus karys, šaunus lakūnas. Buvo komandiruotas Prancūzijoje. Vėliau metus laiko dirbo Latvijoje, Ry-

A.a. av. kpt. Jurgis Draugelis

goj. Užėmus kraštą rusams, paleistas. Dirbo Sodyboj.

Traukiantis vokiečiams ir vėl rusams slenkant į Lietuvą, nutarė su šeima pasitraukti į Vakarus. Rytprūsiose užklupo bolševikai. Grįžo į Kauną, į savo išplėštus namus. Turėjo kurtis iš naujo. Gavo darbą ir galvojo, kad galės gyventi, bet vieną dieną einantį į darbą suėmė saugumas. Po didžiausių pastangų, po tikrų kryžiaus kelių žmona sužinojo, kad kalinamas ir nubaustas. Bausmę atlikti išvežtas į Sibirą. Penkis metus iškentėjęs Sibire visus žiaurumus, grįžo pas šeimą. Nors buvo labai iškankintas, nuėjo vėl dirbti. Tačiau sveikata vis blogėjo. Eidamas į darbą, kas keli žingsniai turėdavo ilsėtis. Turėjo išeiti į pensiją. Ligoninėj amputavo koją. Aštuonis mėnesius skausmų kamuojamas išgulėjo ligoninėj, žaizda negijo. Kelis metus gulėjo namuose, kol š.m. gegužės mėn. vėl grįžo ligoninėn. Doktorai norėjo amputuoti antrąją koją. Nesutiko. Mirė nuo inkstų infekcijos.

Giliam liūdesy liko žmona, dukra, dukraitė ir vaikai.

Kokia likimo ironija — jaunystėj sakalu skraidė, paskutiniaisiais metais net paeiti nebegalėjo.

Ilsėkis ramybėje.

A.A. J. LTN. INŽ. PIJUS BIELSKUS (mirties metines minint)

1979 m. liepos 9 d., viešint sūnaus Gedimino ir marčios Ramutės bute, Čikagoje, staiga mirė j. ltn. inž. Pijus Bielskus, sr., buvęs Lietuvos Karo Aviacijos Mokyklos instruktorius. Pijus gimė 1906 M. Balsupių kaime, Marijampolės apskrityje. Rygiškių Jono gimnazijoje, Marijampolėje, išėjo vidurinį mokslą. V.D. Universitete, Kaune, studijavo statybos inžineriją ir įsigijo statybos inži-

erieria diplomą. Karinę tarnybą atliko P.L.P. Karo Mokykloje. Aspirantu baigęs P.L.P. Karo Mokyklą, buvo pakeltas į ats. j. tn. laipsnį ir tuoj pat pradėjo dirbti Lietuvos Karo Aviacijos Mokykloje instruktorium.

Jaunystėje Pijus buvo geras sportininkas — lengvaatletas. Vienu metu ieties metime buvo pasiekęs rekordinį rezultatą. Tolimesnėje tarnyboje Pijus buvo Marijampolės miesto inžinierius ir Panevėžio Amatų Mokyklos direktorius.

1938 m. vedė mokytoją Genę Stanevičiūtę. Šioje gražioje šeimoje gimė ir augo du gražūs sūnūs — Pijus, jr. ir Gediminas. Artėjant Antramajam bolševikų okupantų antplūdžiui, 1944 m. Bielskų šeima pasitraukė į Austriją. Linze Pijus gavo darbą savo profesijoje ir ten dirbo iki II Pas. karo pabaigos.

Tėvynen grįžti vilčių nebuvo, nes ten šeiminkavo žiaurusis bolševikinis okupantas. Todėl 1950 m. Pijus su šeima nusprendė emigruoti į Argentiną. Su dviem mažais vaikais Argentinioje pradžia buvo gana sunki. Bet Pijaus gabumai, sąžiningumas ir profesinis patyrimas sudarė sąlygas verstis kontraktoriaus darbu. Sekėsi neblogai.

Tačiau Argentinioje pragyvenimo sąlygos blogėjo. 1959 m. Bielskų šeima nusprendė persikelti į JAV. Apsigyveno Čikagoje, Marquette Parke. Pijus gavo darbą lietuvių firmoje Venta, o vėliau ir iki pensijos dirbo Engineering and Development Corporation. Gyvendamas Marquette Parke, Pijus aktyviai įsijungė į A. Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungą (ALIAS) ir čia dviejuose valdybose ėjo įvairias pareigas. Buvo sąžiningas ir veiklus ALIAS narys.

1977 m. Pijus išėjo pensijon. Nusprendė apsigyventi pietinėje Floridoje, kur įsigijo gražią ir jaukią nuosavybę. Pijus ir žmona Genovaitė, apsigyvenę Floridoj, tuojau aktyviai įsijungė į Lietuvių Bendruomenės veiklą. Pijus buvo išrinktas į dvi LB Aukšinio Kranto apylinkės valdybas.

Atrodė, viskas sekėsi labai gerai. Bet, deja — su Dievu sutarties nėra! Pijus liepos 7 d. išvyko Čikagon aplankyti savo sūnaus Gedimino su marčia Ramute. Liepos 8, sekmadienį, laimingas stebėjo futbolo rungtynes Marquette Parke, o pirmadienį, liepos 9 dieną, staiga mirė.

Liepos 14 d. lydymas gausaus būrio lietuvių, artimųjų, giminių, bičiulių bei draugų, šis taurus lietuvis, po bažnytinio apeigų iš Šv. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios, buvo palydėtas į Šv. Kazimiero lietuvių kapines ir ten palaidotas.

Drūtupėnas

AUKOJO KARIUI

Sausis - Balandis, 1980

\$50.00:

LKVS "Ramovė", Melbourne, Australia

\$13.00:

L. Koppas, Woodhaven, N.Y.

\$11.00:

A. Kelly, Newport, Australia

\$10.58:

J. Bielskis, London, England

\$9.00:

A. Ilmonis, Etobicoke, Canada

\$1.54:

J. Maslauskas, England

Pr. Milašius, Scotland

Gegužė, 1980

\$50.00:

Dr. P. Vileišis, Waterbury, CT

\$38.00:

J. Nemulis, W. Germany

\$25.00:L.K. Mindaugo šaulių kuopa, Montreal,
Canada**\$20.00:**

S. Veiverys, W. Germany

\$16.00:

Z. Vencius, W. Germany

\$12.50:

B. Narbutas, Vista, CA

\$10.00:

J. Liorentas, Hollywood, FL

\$8.00:J. Agurkis, Omaha, NB
M. Dapkienė, Chicago, IL
J. Juozapavičius, Chicago, IL
I. Kriaučiūnas, Waterbury, CT
B. Paulionis, Cleveland, OH
P. Račiukaitis, Baltimore, MD
K. Špakauskas, Dearborne, MI
A. Vyšniauskas, North Bay, Canada**\$7.00:**

F. Bočiūnas, Hartford, CT

\$6.00:

B. Rudzevičius, W. Germany

\$5.00:A. Banaitis, W. Germany
B. Budreika, W. Germany
B. Ceika, Delhi, Canada
K. Daugvydas, Detroit, MI
A. Endrikaitis, W. Germany
A. Kaladzinskis, W. Germany
Dr. S. Sereika, W. Germany
V.E. Tschiplys, W. Germany**\$4.00:**Dr. V. Gavelis, East St. Louis, IL
B. Navickas, W. Germany
J. Virbalis, Cleveland, OH**\$3.00:**J. Bružas, Cleveland, OH
P. Milašius, Cleveland, OH
J. Nesavas, Detroit, MI
V. Pajeda, Worcester, MA
A. Petrauskas, Dearborn, MI
Z. Rimas, Brooklyn, NY
Dr. G. Stapulionis, Osterville, MA
P. Žvirblis, London, England**\$2.00:**J. Barasas, W. Germany
K. Bendoraitis, W. Germany
Rev. A. Bernatoniš, W. Germany
Dr. G. Gurklevitsch, W. Germany
P. Kirkilionis, W. Germany
V. Kurgonas, W. Germany
M. Miniauskas, W. Germany
A. Petrašunas, W. Germany
B. Skaparas, W. Germany
A. Turla, W. Germany
J. Venckus, W. Germany
J. Vitkus, W. Germany**\$1.00:**

J. Ščiuka, New Britain, CT

Aukojusiems: KARYS nuoširdžiai dėkoja.

LAIŠKAI "KARIUI"

Gerbiamas Redaktorium,

Noriu kreiptis į "Kario" skaitytojus ir rėmėjus, į tuos, kurių gyvenimas buvo surištas su Lietuvos kariuomene, nuo Nepriklausomybės kovų iki sukilimo dienų.

Palikęs Lietuvą vežimu, nesulaukęs nei trijų metų amžiaus, turiu pasitenkinti spauda, sužinoti apie Lietuvos praeitį, jos vargus, kovas, jos didvyrius ir jos išdavikus. Galiu sužinoti iki smulkmenų apie kiekvieną Lietuvos kampelį, paskaitęs B. Kviklio "Mūsų Lietuva", galiu paskaityti apie Lietuvos kapines Čikagoj, apie angliakasių lietuvius Pensylvanijoje, apie Lietuvos policiją, apie tautinius

drabužius, apie Lietuvos bažnyčias. Bet aš negaliu paskaityti ar parodyti savo vaikams apie Lietuvos kariuomenę. Yra autobiografinių knygų, yra apie nepriklausomybės kovas. Bet nėra knygos, kuri su gerai parinktomis nuotraukomis parodytų Lietuvos kariuomenės kovas dėl nepriklausomybės, kuri parodytų jos uniformų vystymąsi, jos apsiginklavimą. Nemanau, kad tai būtų pinigų klausimas. Gal koks menkavertiškumo jausmas, bet ir tai netikiu, nes jei lietuvis nebūtų pakėlęs ranką su ginklu, Lietuva nebūtų atstatyta. O sukilimas ir Partizanų žūt-būtinė kova apščiai įrodė, kad lietuvis moka ginklu kovoti.

Turiu tėvo nuotrauką, kai jis, būdamas 16 metų, stovi būry su šautuvu ir gra-

nata po diržu. Turiu dėdės nuotrauką, kai jis buvo aviacijos kapitonas. Bet jie abu iškeliavo negrįžtamai ir aš jų neišklausinėju. To ir pasigendū. Ir lieka klausimas — kodėl tų knygų nėra?

Su pagarba

Kęstutis Česonis
Baltimore, Md.

Birželio-Liepos mėn. "Karyje" buvo paskelbta apie trūkstamą "Kario" numerių, reikalingų Vasario 16 Gimnazijai skirto rinkinio sudarymui, paieškojimą. Atsiliepi "Kario" skaitytojas P. Polgri-mas iš St. Catharines, Ont., Kanadoje, prisišdamas 1974 m. Nr. 1. Esame jam už tai dėkingi. Laukiame kitų!

**Čikagos šaulių "Trys Didieji": Šaulių S-gos jūrų šaulių šakos vadovas E. Ven-
gianskas, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis ir vicepirm., S-gos Garbės narys V.
Isganaitis, š.m. rugpiūčio 10 d. Klevelande. Nuotr. P. Malėtos**

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skirti straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt..

90.735,63